

Ekoloji ve İklim Değişikliği

böllmakale

Türkiye'de Yerel Yönetimlerin İklim Eylemi

Mevcut Durum ve Politika Önerileri

Miray Özkan, Nuray Çolak Tatlı ve Seçil Özalp

Türkiye'de Yerel Yönetimlerin İklim Eylemi

Mevcut Durum ve Politika Önerileri

Araştırma Bulgularına Dayalı Politika Belgesi

Miray Özkan, Nuray Çolak Tatlı ve Seçil Özalp

HEINRICH BÖLL STIFTUNG
İSTANBUL
Türkiye

mesken

İçindekiler

Önsöz 4

1. Giriş 5

2. Dünyada Yerel İklim Eylemi 6
2.1. Kurumsallaşma ve yönetişim çerçeveleri 6
2.2. Uygulama yaklaşımları ve deneyimler 8
2.3. Sınırlar ve süregelen tartışmalar 12

3. Türkiye'de Yerel İklim Eyleminin Mevcut Durumu 18
3.1. Kurumsallaşmanın mevcut görünümü 18
3.2. Türkiye iklim eylemi envanteri 21
3.3. Belediyelerin iklim eylemi kapasitesindeki farklılaşmalar 24
3.4. Kurumsal işleyiş ve deneyimler 32
3.5. Öncü uygulamalar 36

4. Yerel İklim Eyleminde Yapısal Zorluklar 39
4.1. Kurumsal kapasite eşitsizlikleri 39
4.2. Finansmana erişimde yapısal eşitsizlikler 40
4.3. Personel kapasitesi ve kurumsal hafıza 40
4.4. Koordinasyon ve işbirliği kapasitesi 41
4.5. Veri altyapısı 42
4.6. Azaltım ağırlıklı planlama ve ihmal edilen uyum 43
4.7. Katılım, farkındalık ve iklim adaleti 43
4.8. Mekânsal planların iklim bileşeni 44
4.9. İzleme ve değerlendirme 45

5. Politika Önerileri 46
5.1. Merkezi yönetime yönelik öneriler 46
5.2. Yerel yönetimlere yönelik öneriler 48
5.3. Belediye birliklerine yönelik öneriler 50
5.4. Sivil toplum ve akademiye yönelik öneriler 51
5.5. Uluslararası kuruluşlara ve ağlara yönelik öneriler 53

6. Sonuç 55
Ek 1. Yöntem Notu 57
Ek 2. Türkiye'de Yerel İklim Eyleminin Kurumsal ve Yasal Çerçevesi 59
Kaynakça 64
Tablo Listesi 72
Harita Listesi 72
Sonnotlar 73
Yazarlar Hakkında 80
Künye 81

Önsöz

İklim krizinin etkilerini gündelik hayatımızda açıkça hisseder hale geldik. Ancak bu etkiler bütün kesimleri aynı ölçüde etkilemiyor; var olan ekonomik ve toplumsal eşitsizlikler daha da belirginleşiyor. Bu nedenle sera gazı emisyonlarının azaltılması kadar, toplumların iklim krizinin sonuçlarına hazırlanması ve bu süreçte adaletin gözetilmesi de önemli. Savaşların, jeopolitik rekabetin ve siyasi kutuplaşmanın uluslararası işbirliğini giderek zorlaştırdığı bir dönemde, iklim kriziyle mücadelede bilimin, dayanışmanın ve toplumsal katılımın önemi daha çok hissediliyor. COP30 sonrasında fosil yakıtlardan uzaklaşmaya yönelik uluslararası girişimlerin sürmesi de siyasi engellere rağmen bu çabaların devam ettiğini göstermesi açısından umut verici. Türkiye'nin ev sahipliği yapacağı COP31 bu çabaların somut politikalara dönüşmesi açısından bir dönüm noktası olabilir.

Nepal'de Ağustos 2026'da buzul çökmesiyle başlayan sel, uyumun ve yerel yönetimlerin yapabileceklerinin sınırlarını gösterdi. İklim değişikliğine katkısı yok denecek kadar az olan toplulukları ağır şekilde etkileyen bu afet, Türkiye için uzak bir örnek gibi görünebilir. Oysa büyükşehirlerde su sorunu, kırsalda kuraklık, aşırı hava olayları, orman yangınları, çölleşme riski, ısı adaları ve hava kirliliğinin halk sağlığına etkileri, yerel yönetimler üzerinde baskının artacağını gösteriyor. İktisadi kriz, demokratik gerileme ve uluslararası gerilimler de iklim uyumunun finansmanını güçleştiriyor.

İklim kriziyle mücadelede artık uygulama dönemindeyiz. Belediyeler, ulusal politikaların hayata geçirilmesinde ve ihtiyaçlara çözümler üretilmesinde kilit rol üstleniyor. Türkiye'nin 2021'de Paris Anlaşması'nı onaylamasının ardından 2025'te yürürlüğe giren İklim Kanunu, yerel iklim değişikliği eylem planlarını yasal yükümlülük haline getirdi. Ancak belediyeler ve belediye birlikleri bu zorunluluklardan önce de iklim eylemi alanında ciddi deneyim biriktirmişti.

Mesken'le yürüttüğümüz bu çalışma, belediyelerin iklim politikalarındaki konumunu, zorluklarını ve idari statü, nüfus büyüklüğü ile coğrafi konuma göre değişen kapasitelerini inceliyor. Literatür taraması, 1003 belediyeyi kapsayan envanter ve alanda çalışan kurum ve uzmanlarla yapılan istişareler, bu birikimin belediyeler arasında eşitsiz dağıldığını gösteriyor. Belediyelerin yüzde 88,5'inin kendine ait iklim eylem planı yok; planlar, birimler ve ağ bağlantıları büyükşehirlerde ve nüfusu yüksek belediyelerde yoğunlaşıyor. Bu tablodan hareketle yerel yönetimlerin kurumsal ve finansal destek ihtiyaçlarını belirliyor, merkezi yönetim, belediye birlikleri, sivil toplum, akademi ve uluslararası aktörlere öneriler geliştiriyoruz. COP31 sırasında yayımladığımız önerilerin, zirveden sonra da yerel iklim çözümlerine katkı sunmasını umuyoruz.

Cem Bico
Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği
Ekoloji ve İklim Değişikliği Program Koordinatörü
İstanbul, 5 Kasım 2026

1. Giriş

Yerel yönetimler, kent planlaması, ulaştırma, enerji, atık yönetimi, afet hazırlığı ve çevre sağlığı alanlarındaki yetki ve sorumlulukları nedeniyle iklim eyleminde belirleyici aktörler. Yerel koşulları yakından bilmeleri ve uygulamada doğrudan yetki sahibi olmaları, onları hem emisyon azaltımında hem de uyumda kilit konuma getiriyor. Ulusal iklim politikalarının yerel ölçekte uygulanabilirliği de büyük ölçüde belediyelerin sahip oldukları kapasiteye bağlı.

Türkiye'de yerel yönetimlerin iklimle ilgili görev ve yetkileri uzun süre 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu kapsamında dağınık biçimde düzenlenirken, yerel iklim eylemi büyük ölçüde gönüllülük esasına dayanıyordu. Temmuz 2025'te yürürlüğe giren 7552 sayılı İklim Kanunu,[1] bu çerçeveyi bütüncül bir yasal zemine taşıyarak yerel iklim değişikliği eylem planlarının hazırlanmasını yasal bir yükümlülük haline getirdi. Kanunun öngördüğü yükümlülük, 4 Ağustos 2026'da yürürlüğe giren "Yerel İklim Değişikliği Eylem Planları (YİDEP) ile İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulları Hakkında Yönetmelik" ile somutlaştırıldı. İlgili kanun ve yönetmelik uyarınca, ilk YİDEP'lerin il düzeyinde hazırlanarak 31 Aralık 2027'ye dek karara bağlanması; uygulama, izleme ve raporlama süreçlerinin ise her ilde valinin başkanlığındaki İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu aracılığıyla yürütülmesi öngörülüyor. Türkiye'deki bu yasal gelişmeler, yerel iklim eyleminin uluslararası gündemde daha görünür hale geldiği bir döneme denk düşüyor. Türkiye'nin 9-20 Kasım 2026'da Antalya'da ev sahipliği yapacağı COP31'in Eylem Gündemi'nde de "iklim dirençli şehirler" on öncelikli temadan biri olarak belirlendi.[2]

Bu gelişmeler, iklim politikası kararlarının yerel uygulamaya nasıl dönüştürülebileceğine ilişkin araştırma sorularını daha önemli hale getiriyor. Türkiye'deki yerel yönetimler, İklim Kanunu'nun getirdiği yükümlülükleri yerine getirmek için iklim eylemini tasarlama, uygulama ve izleme açısından nasıl bir kapasiteye sahip? Bu kapasiteyi hangi etkenler belirliyor ve belediyeler arasındaki farklılıkların kaynakları neler? Bu rapor, belediyeler arasındaki kapasite farklarının nedenlerini ve bunları azaltmaya yönelik politika müdahalelerini inceliyor. Bu amaçla belediyelerin kurumsal kapasiteleri, iklim eylemini destekleyen etkenler ve yapısal engeller değerlendirildi; elde edilen bulgular doğrultusunda farklı aktörlere yönelik politika önerileri geliştirildi. Bu çalışma, literatür taraması ve örnek incelemelerinin yanı sıra Türkiye'deki 1003 belediyeyi kapsayan bir envanter araştırmasına ve alanda çalışan kurum ve uzmanlarla yürütülen istişarelere de dayanıyor. Araştırmanın yöntemi ve sınırlılıkları ise rapor sonundaki Yöntem Notu'nda açıklanıyor.

2. Dünyada Yerel İklim Eylemi

2.1. Kurumsallaşma ve yönetişim çerçeveleri

Kentler, küresel karbon emisyonlarının yüzde 70 ila 80'inden sorumlu tutuluyor ve iklim risklerine maruz kalan nüfus ve altyapıların da büyük bölümü kentlerde yer alıyor.[3] Bu durum, yerel yönetimlerin iklim politikalarındaki rolünü ve bu rolün kurumsallaşmasını daha önemli hale getiriyor. Son 20–30 yılda dünya genelinde farklı deneyimlerle şekillenen bu kurumsallaşma süreci, iklim hedeflerinin ve planlarının oluşturulup güncellenmesini,[4] görev ve sorumlulukların tanımlanmasını, kurumların çalışma biçimlerinin geliştirilmesini ve iklim önceliklerinin gündelik kararlara yansıtılmasını kapsıyor.[5]

Yerel iklim eyleminin kurumsallaşması, bir yandan ulusal ve bölgesel politikaların yerel uygulamalara etkisiyle, diğer yandan yerel yönetimlerin gönüllü girişimleri ve farklı ölçeklerde kurdukları işbirlikleriyle şekilleniyor. Avrupa Birliği (AB) iddialı azaltım taahhütleriyle iklim politikalarında ulusal ve yerel yönetimler üzerinde belirleyici rol üstlenen önemli bir örnek oluşturuyor. 2019'da açıklanan Yeşil Mutabakat'ın ardından kabul edilen Avrupa İklim Yasası 2030 ve 2050 emisyon hedeflerini bağlayıcı hale getirerek, AB kurumları ve üye devletlerin bu hedeflere ulaşılmasını sağlayacak gerekli önlemleri almakla yükümlü kıldı.[6] Bu önlemlerin ulusal mevzuatlara aktarılması yerel yönetimlerin politika çerçevelerini belirliyor. Bunun yanı sıra AB, Belediye Başkanları Sözleşmesi ve 100 İklim Nötr ve Akıllı Şehir Misyonu gibi girişimler yoluyla kentlere doğrudan ulaşarak iklim politikalarını etkiliyor.[7]

Araştırmalar, iklim eylem planlarının açık bir ulusal çerçeveyle zorunlu tutulmasının yerel yönetimleri harekete geçirmede etkili olduğunu gösteriyor.[8] Kimi zaman ulusal zorunluluklar yerel önceliklerin önüne geçebiliyor ve yerel iklim gündemi, ulusal gündemin bir yansıması olarak şekillenebiliyor.[9] Ancak genel olarak planın niteliğini ve hedeflerini destekleyici koşulların ve siyasi sahiplenmenin belirlediği görülüyor.[10] Dolayısıyla ulusal düzenlemeler yerel iklim eylemi için ortak bir zemin oluşturabilse de bu zeminin yerel ölçekte nasıl karşılık bulduğu ve ihtiyaçlara ne kadar cevap verdiği farklılaşabiliyor.

Dünya genelinde birçok yerel yönetim bağlayıcı üst ölçek düzenleme ve yükümlülüklerden bağımsız olarak emisyon azaltım hedefleri belirleyerek eylem planları hazırlıyor. Sidney, New York, Barselona, Münih, Växjö, Bogota ve Curitiba, 2000'li yıllarda dışarıdan bir teşvik olmaksızın yerel iklim hedefleri geliştiren öncü kentler arasında yer alıyor.[11] Gönüllü girişimler güçlü siyasi liderlik, kararlılık ya da yerel siyasi taleplerin etkisiyle iddialı hedefler içeren planların geliştirilmesini sağlayabiliyor.[12] Bu girişimler yerel yönetimlerin birimlerine ve programlarına dahil edilebildiği ölçüde de kalıcı kurumsal etkiler bırakabiliyor.[13]

Ulusal bir iklim uyumu zorunluluğu bulunmayan bağlamlarda belediyelerin gönüllü katılıma ve bilgi paylaşımına dayanan uluslararası ağlara daha fazla yöneldiği gözleniyor.[14] 1990'lardan beri bu girişimler iyi uygulamaların ve planlama modellerinin paylaşılmasını kolaylaştırıyor; belediyelere rehberlik ve kaynak geliştirme desteği sağlıyor.[15] Bu ağlar bölgesel ve ulusal ağlar tarafından da desteklenebiliyor.[16]

Uluslararası ağlar ve gönüllü taahhüt rejimleri bir yandan yerel eylemi teşvik ederken, diğer yandan önceden harekete geçmiş belediyelerin deneyimleriyle uluslararası normların şekillenmesine kaynaklık ediyor. 1995'te kurulan ve bugün 45'i aşkın akredite ağı bir araya getiren LGMA (Yerel Yönetimler ve Belediye Makamları Temsil Grubu), yerel ve bölgesel yönetimleri BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi müzakerelerine bağlayan resmi kanal olarak işliyor.[17] Bu kanal, merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesini ve belediyelerin iklim çalışmaları için ihtiyaç duydukları finansmana düzenli ve güvenilir biçimde erişebilmesini talep ediyor.[18] Bu savunuculuğun somut bir karşılığı, Aralık 2023'te COP28 Başkanlığı öncülüğünde kurulan CHAMP girişimi (İklim Eylemi için Yüksek Hedefli Çok Düzeyli Ortaklıklar Koalisyonu) oldu. Bu girişim kapsamında, Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 77 ulusal hükümet ve AB, ulusal katkı beyanlarını yerel ve bölgesel yönetimlerle birlikte geliştirmeyi ve bu yönetimlerle düzenli istişare mekanizmaları kurmayı taahhüt etti.[19]

COP30 kapsamında sunulan üçüncü nesil ulusal katkı beyanlarının yüzde 80'inde kentlere atıfta bulunuluyor.[20] Bu oran, bir önceki katkı beyanlarında yüzde 61 düzeyindeydi. Yine COP30'da GGA (Küresel Uyum Hedefi) kapsamında, ülkelerin uyum alanındaki ilerlemesini izlemek amacıyla 59 Belém Uyum Göstergesi kabul edildi.[21] Göstergeler su, gıda ve tarım, sağlık, ekosistemler, altyapı ve insan yerleşimleri gibi tematik alanların yanı sıra uyum planlaması, uygulaması ve izleme-değerlendirme süreçlerini kapsıyor ve sosyal gruplar, iklim tehlikeleri, coğrafi özellikler ve ulusal, bölgesel ve yerel ölçekler açısından ayrıştırılabiliyor. Göstergelerin hesaplama yöntemlerinin ve bunlara ilişkin veri tanımlarının netleştirilmesi, COP30 kararıyla başlatılan iki yıllık Belém-Addis süreci kapsamında sürdürülüyor. Bu çalışmayı yürütecek teknik görev gücünün oluşumu ile uyum finansmanının izlenmesi konusunda Haziran 2026'da Bonn'daki ara oturumlarda uzlaşma sağlanamadı; müzakereler COP31'de yeniden başlayacak ve süreç 2027'de Addis Ababa'da gerçekleştirilecek COP32'de tamamlanacak.[22]

LGMA ise COP31 öncesinde yayınladığı pozisyon belgesinde yerel ve bölgesel yönetimler dahil tüm yönetim kademelerinin süreçlere etkin katılımını güçlü biçimde savunuyor. Belgeye göre yerel ve bölgesel yönetimlerin, özellikle Küresel Güney'de, iklim eylemini hayata geçirmek için ulusal çerçevelere, görev ve yetkilendirmelere, mali sistemlere, proje hazırlama desteğine ve yatırıma erişim olanaklarına ihtiyaçları bulunuyor.[23] LGMA bu doğrultuda Taraflara aşağıdaki altı başlıkta harekete geçme çağrısında bulunuyor.

LGMA'nın COP31 Talepleri

1. Küresel ısınmayı 1,5 °C ile sınırlama hedefiyle uyumlu emisyon azaltım yoluna yeniden girilmesi için, yerel ve bölgesel düzeyde yürütülen çalışmaları destekleyen ve hızlandıran kararlar alınması. Bu kapsamda COP31'e katılan ülkelerin temiz enerjiyle çalışan elektrikli sistemlere geçişi, yenilenebilir enerji kullanımını, enerji verimliliğini, iklim krizine dayanıklı kentlerin geliştirilmesini ve arazi kullanım planlamasını Belém 1,5 Misyonu, Küresel Uygulama Hızlandırıcısı (GIA) ve yeni ulusal iklim taahhütlerinin (NDC 3.0) uygulanmasına yönelik çalışmalara dahil etmesi.
2. Adil geçiş konusunda güçlü kararlar alınmasına öncelik verilmesi. Bu kararların yerel ihtiyaçlara dayanması ve çalışanlarla yerel topluluklara somut yararlar sağlaması için yerel ve bölgesel yönetimlerin Küresel Adil Geçişler için Belém-Antalya Mekanizması'nda (BAM) etkin biçimde temsil edilmesi.
3. Yerel ve bölgesel yönetimlerin iklim finansmanına erişimini güçlendirecek kalıcı bir sistem kurulması. Bunun, ülkelerin kendi sorumluluğundaki yapılar aracılığıyla, merkezi yönetim ile yerel ve bölgesel yönetimler arasında işbirliği sağlanarak gerçekleştirilmesi.
4. COP müzakerelerinde bağımsız bilimsel çalışmaların belirleyici rolünün korunması ve savunulması.
5. İklim eyleminin önündeki engellerin ve çözüm yollarının düzenli olarak görüşülebileceği ortak bir platform oluşturulması. Bu platformda COP31'e katılan ülkeler ile yerel ve bölgesel yönetimlerin bir araya gelmesi ve farklı yönetim düzeyleri arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi
6. Küresel Uyum Hedefi ve Ulusal Uyum Planlarının (NAP) uygulanmasının hızlandırılması. Bunun için söz konusu hedef ve planların yerel iklim çalışmalarıyla uyumlu hâle getirilmesi ve bu çalışmalara sağladıkları desteğin güçlendirilmesi.

2.2. Uygulama yaklaşımları ve deneyimler

İklim hedeflerinin yerel planlama, hizmet sunumu ve yatırım süreçlerine aktarılması, farklı araçlar, örgütlenme biçimleri ve yönetişim yaklaşımları aracılığıyla gerçekleşiyor. Yerel yönetimlerin planlama ve yönetişim yaklaşımları, kurumsal kapasiteleri, katılım süreçleri ve finansman araçlarının yanı sıra yerel riskler ve toplumsal yapı, iklim eyleminin nasıl tasarlandığını, hangi konulara odaklandığını ve ne ölçüde başarıya ulaştığını belirliyor. Uluslararası deneyimler, farklı koşullarda geliştirilen çeşitli yaklaşımlar ve yenilikçi uygulamalar sunuyor. Bunların bazıları başka kentlere uyarlanabilecek ve tekrarlanabilecek modellere dönüşürken bazıları yalnızca belirli bir yerin koşullarına özgü çözümler olarak kalıyor.

İklim eylem planları

İklim eylem planları veya politika belgeleri, küresel ve ulusal azaltım ve uyum hedeflerinin yerel ölçekte somut yatırım ve hizmetlere dönüştürülmesinde temel araçlardan biridir. Yerel iklim politikasının olmaması ya da ulusal politikaların yerel bağlama

uyarlanamaması iklim eyleminin etkinliğini sınırlayan unsurlar arasında kabul ediliyor.[24] Bu belgelerin adları ve hazırlanma biçimleri ülkeden ülkeye, hatta aynı ülkedeki kentler arasında farklılaşıyor. İklim Eylem Planı, SECAP (Sürdürülebilir Enerji ve İklim Eylem Planı), İklim Nötr Yol Haritası, Yeşil Şehir Planı veya Uyum Stratejisi gibi adlandırmalar büyük ölçüde belediyenin bağlı bulunduğu ağın ya da fon sağlayan kurumun şablonlarına göre şekilleniyor. Bazı belediyelerde ise şehirler arası veya bölgesel planlar hazırlanarak ortak bütçe ve personel havuzundan faydalanılabiliyor.[25]

Bazı kentlerde iklim eyleminin ilerlemesi, belediyelerin olağan raporlama süreçleri kapsamında izleniyor. Örneğin Almanya'nın Konstanz kentinde düzenli iklim koruma raporları belediye meclisinde takip edilirken Münster'de ilerleme durumu kamuya açık bir panoyla sürekli paylaşılıyor.[26] Almanya'da aynı zamanda plan çalışmalarını ortak bir çerçevede izlemeye yönelik girişimler de bulunuyor. *German Zero* ve yerel uygulama ağı *Local Zero* iklim eylem planı bulunan belediyeleri haritalayan dijital altyapılar ve düzenli izleme sistemleri geliştiriyor.[27]

Uluslararası ağlar, bu planların hazırlanmasına yönelik süreç önerilerini çeşitli rehberler aracılığıyla üyeleriyle paylaşıyor.[28] Bu rehberlere göre iklim eylem planlarının hazırlanması, siyasi sahiplenme ve kurumsal yapılanmayla başlıyor; mevcut durum analizi, ortak vizyon ve hedeflerin belirlenmesi, eylemlerin önceliklendirilmesi ve finansmanın planlanmasıyla devam ediyor. Planların hazırlanmasından uygulanmasına kadar bütün aşamalarda siyasi sahiplenmenin, kurumsal koordinasyonun, katılımın, finansmanın ve izlemenin gözetilmesi gerektiği vurgulanıyor.

Kurumsal yapılanma

Yerel iklim eyleminin planlanması, uygulanması ve izlenmesi, büyük ölçüde belediyenin gerekli örgütsel yapıya, kararları destekleyecek verilere ve dış aktörlerle çalışmasını sağlayacak mekanizmalara sahip olmasına bağlıdır.[29] Bu kapsamda, iklimle ilgili görevlerin kurumun olağan işleyişine dahil edilmesi, net sorumluluklar tanımlanması, sektörler arası çalışma grupları ve iklim komiteleri kurulması ve kalıcı pozisyonlarda eğitimli personelin istihdam edilmesi gerektiği düşünülüyor.[30] Yerel yönetimler iklim eylemini gerçekleştirmek üzere birbirinden farklı kurumsal yapılanmalar geliştirebiliyor. Dünyanın farklı bölgelerinden örnekler yeni roller ve özel bütçelerin tanımlanmasının etkili olduğunu gösteriyor.[31] Nitekim, Almanya'da yapılan bir karşılaştırma, iklim yöneticisi istihdam eden küçük belediyelerin etmeyenlere kıyasla belediye başına yaklaşık beş kat daha fazla fon kullanabildiğini, daha fazla emisyon azaltımı sağlayabildiğini ve daha çok proje geliştirebildiğini ortaya koyuyor.[32]

İklim eylemine özel bir birimin yanı sıra departmanlar arası koordinasyonun sağlanması, görev paylaşımı ve iklim hedeflerinin diğer hizmet alanlarına entegrasyonu da önemli bir etkendir. İklim eyleminin diğer belediye hizmetlerine sağlayacağı ortak yararlar gözetilerek planlanması, özellikle uyum programlarının belediyelerin olağan işleyişine dahil edilmesini kolaylaştırıyor.[33] Bu entegrasyonun en kritik alanlarından biri mekânsal planlamadır. Mekânsal düzenlemeler, taşkın ve aşırı sıcak gibi risklerin azaltılmasında ve yeşil-mavi altyapının korunmasında başlıca araçlardan biridir.

Mekânsal planlama, yapılaşma ve ulaşım kararları yoluyla kentsel emisyonları da doğrudan etkiliyor. Almanya'daki çalışmalar uyum görevlerinin daha çok planlama ve kentsel gelişim birimlerinde, azaltım görevlerinin ise çevre birimlerinde konumlandığını gösteriyor.[34]

Yerel yönetim birimleri arasında işbirliği ağları kurulması da iklim eyleminin uygulanmasında etkili yaklaşımlardan biri olarak görülüyor.[35] Bu kapsamda Barselona, planlama, koordinasyon ve yetkilendirme kapasitesini geliştirerek vizyondan uygulama ve izlemeye kadar iklim eylemini yönetişim sistemine dahil eden örneklerden biri.[36] İsveç'in Stockholm bölgesinde belediyeler, iklim ve enerji politika belgesini mekânsal planlamaya yön vermek, kaynak ve personel dağılımını belirlemek ve farklı sektörler arasında işbirliği sağlamak amacıyla kullanıyor.[37] AB'nin 100 İklim Nötr ve Akıllı Şehir Misyonu'na katılan kentler, geçiş ekipleri oluşturuyor ve belediye birimleri arasındaki işbirliğini geliştiriyor.[38] Meksika'da da kurumlar arası koordinasyonun yerel yönetimlerin bazı kısıtların üstesinden gelmesinde etkili olduğu tespit edilmiş.[39]

Bölgesel yönetimler de iklim eyleminin kurumsal yapılanması açısından aracı rol oynayabiliyor. Almanya'nın Aşağı Saksonya Eyaleti İklim Yasası örneği bu açıdan dikkate değer. Yasa, belediyelerin üstündeki bölgesel yerel yönetim kademesi olan *Landkreis*'leri ve bu kademeye bağlı olmayan bağımsız kentleri 31 Aralık 2025'e kadar iklim koruma konsepti hazırlamak ve bunun uygulanması için iklim koruma yöneticisi istihdam etmekle yükümlü kılıyor. *Landkreis*'ler ayrıca sınırları içindeki belediyelere fon başvurularında danışmanlık ve destek sağlamakla görevli. Buna karşılık eyalet, *Landkreis*'lere kalıcı personel istihdamı için kaynak aktarıyor.[40]

Toplumsal katılım

Toplumsal katılım, hem iklim eyleminin kurumsallaşması hem de meşru bir iklim politikasının oluşturulması için ön koşul olarak görünüyor. Almanya'da sivil toplumla sık bilgi alışverişi yapılmasının uyum programlarının kurumsallaşması açısından etkili olduğu tespit edilmiş.[41] Benzer şekilde Meksika'da da şeffaflık, hesap verebilirlik ve toplumsal katılıma öncelik veren belediyelerin iklim eyleminde daha yetkin olduğu görülmüş.[42]

Yerel yönetimler sivil toplum ve sosyal grupların katılımı için çeşitli araçlar geliştiriyor. Barselona, açık veri sunumu ve iddialı yurttaş katılım araçlarıyla öncü çalışmalar yürütüyor.[43] *Decidim* adlı açık kaynaklı dijital katılım platformu, yurttaşların bütçeleme süreçlerine ve politika önerilerinin geliştirilmesine çevrimiçi olarak doğrudan katılmasını sağlayan somut bir örnek oluşturuyor.[44] Avrupa genelinde hızla yaygınlaşan yurttaş iklim meclisleri ve benzeri katılımcı kurullar da son yıllarda iklim politikaları hakkında daha geniş kesimlere bilgi ulaştırmak ve ortak kararlar üretmek açısından dönüştürücü bir yaklaşım olarak öne çıkıyor.[45]

Katılımcı süreçler, bazı örneklerde yerel koşullara uyarlanan ve uygulama sırasında denenerek geliştirilen pilot uygulamalarla iç içe geçiyor. Örneğin Münster'de küçük ölçekli "model mahalle" uygulamaları kentsel dönüşümü, enerji verimliliğini ve sosyal

katılımı bir arada test ediyor.[46] Kentsel yaşam laboratuvarları (*Urban Living Lab – ULL*) olarak bilinen oluşumlar da benzer şekilde, çevre ve altyapı sorunlarına sokak veya mahalle ölçeğinde yurttaşlarla birlikte yenilikçi çözümler geliştirilen deneme alanları olarak işlev görüyor. Latin Amerika, Endonezya ve Avrupa'daki yaşam laboratuvarı deneyimleri, bu yöntemin yerel yönetimleri, araştırmacıları, sivil toplumu ve yurttaşları ortak bir çalışma zemininde buluşturduğunu gösteriyor. Bu buluşma yeni ilişki ağlarının oluşmasını, karşılıklı öğrenmenin sağlanmasını ve uzun vadeli ortak vizyon geliştirilmesini destekliyor. İklim çözümlerinin büyük yatırımlardan önce küçük ölçekte ve gerçek koşullarda denenmesine, soyut iklim hedeflerinin de gündelik pratikler üzerinden yerel topluluklarla tartışılabilir hale gelmesine olanak tanıyor.[47]

Finansman araçları

Yerel yönetimler iklim çalışmalarını kendi gelirleri, merkezi bütçe aktarımları, bölgesel kalkınma fonları ve uluslararası finansman mekanizmalarıyla finanse edebiliyor. Emlak ve değer artış vergileri, karbon kredisi gelirleri ve hizmet bedelleri de başvurulabilen yerel finansman araçları arasında yer alıyor.[48] Dünyanın farklı bölgelerinde yer alan pek çok şehirde ulusal ve eyalet düzeyinde kaynaklar yerel ölçekte hibe, sübvansiyon ve farklı finansal teşvik mekanizmaları aracılığıyla iklim yatırımlarına yönlendiriliyor. ABD'nin Kaliforniya eyaletindeki Dönüştürücü İklim Toplulukları (*Transformative Climate Communities*) programı,[49] Almanya'daki *Kommunalrichtlinie* programı ve Kanada'nın British Columbia eyaletindeki CARIP programı (2022'de yerini LGCAP aldı) bu konudaki örnek uygulamalar arasında yer alıyor.[50] Bazı modeller ise farklı kurumların veya belediyelerin projelerini bir araya getirmeyi amaçlıyor. Örneğin Londra İklim Finansmanı Mekanizması (*London Climate Finance Facility*), ilçe belediyelerinin ve diğer kurumların projelerini ortak bir havuzda birleştiriyor ve kentin kredi notunu kullanarak çektiği özel finansmanı daha küçük uygulayıcı kurumlara uygun koşullarla aktarıyor.[51] Uluslararası iklim fonları da finansmanın yerel aktörlere doğrudan ulaşması için ulusal kurumların aracılık rolünü aşabilen finansman kanalları geliştiriyor. Bu mekanizmalar arasında Küresel Çevre Fonu'nun Küçük Hibeler Programı, İklim Yatırım Fonlarının Özel Hibe Mekanizması ve Geliştirilmiş Doğrudan Erişim modeli bulunuyor.[52]

Birden fazla finansman kaynağına erişebilen ve finansman modellerini çeşitlendiren yerel yönetimlerin daha etkili sonuçlar elde ettiği düşünülüyor. Finansman kaynakları, uygulama hızını, hangi risklerin ve hangi grupların önceliklendirileceğini de belirleyebiliyor. Örneğin Seul'de yerel enerji kooperatiflerinin gelişimini desteklemek üzere belediye tarafından sunulan garantili alım tarifeleri, düşük faizli krediler, kamu alanlarının düşük kiralarla enerji yatırımları için kullandırılması ve bireysel enerji sistemlerine yönelik sübvansiyonlar gibi farklı finansal ve kurumsal destek araçları birlikte kullanıldı.[53] 2012-2020 yılları arasında uygulanan bu destekler, enerji kooperatiflerinin gelişmesini sağlayarak yurttaşların enerji üretimine ve yatırımlarına katılımını kolaylaştırdı. Böylece enerji dönüşümünün, yurttaşların bu süreçte daha fazla söz sahibi olmasını esas alan enerji demokrasisi anlayışıyla birlikte ele alınmasına katkı sağlandı.

Yerel riskler ve toplumsal koşullar

Yerel yönetimlerin yönetişim kapasitelerinin yanı sıra yerel riskler ve toplumsal eşitsizlikler de iklim eyleminin şekillenmesinde belirleyici rol oynuyor. Hindistan'ın Ahmedabad kentinde, Isı Eylem Planı kapsamında aşırı sıcakların halk sağlığı üzerindeki etkilerini azaltmak amacıyla kırılgan grupları ve farklı yönetim kademelerini kapsayan bir erken uyarı ve acil durum yönetimi sistemi kuruldu.[54] 2013 yılında geliştirilen bu model daha sonra Hindistan'ın farklı kentlerinde de uygulandı. Ancak Ahmedabad örneğinde düşük okuryazarlık ve teknolojiye sınırlı erişim gibi etkenlerin ısı uyarılarına erişimde eşitsizliklere yol açtığı belirtiliyor.[55] Kolombiya'nın Medellín kentinde ise iklim uyumu, kentsel gelişim, ekosistemlerin korunması ve sosyal eşitlik gündemleriyle birlikte ele alındı. Doğal alanların korunması, kentsel yayılmanın sınırlandırılması ve risklerin azaltılması amacıyla geliştirilmiş Metropolitan Yeşil Kuşak gibi projeler zaman içinde iklim uyumuyla ilişkilendirildi.[56] Düşük gelirli gecekondu yerleşimlerinde ise iklim risklerinin azaltılması, su yönetimini, yerel bilgiden yararlanmayı ve toplulukların karar alma kapasitesinin güçlendirilmesini esas alan ortak çalışmalarla birlikte ele alındı.[57] Benzer biçimde ABD'de kimi kentler, su yönetimi, biyoçeşitlilik ve yeşil altyapı konularında tarihsel ekoloji bilgisinden yararlanıyor.[58]

2.3. Sınırlar ve süregelen tartışmalar

Yerel iklim eylemi alanında, bir yandan yerel koşullara özgü çözümler geliştirilirken diğer yandan farklı ölçeklerde ortak normlar ve işleyiş biçimleri oluşturulmaya çalışılıyor. Deneyimin ortaya koyduğu ilerlemelere rağmen, yerel iklim eyleminin önünde birbiriyle bağlantılı bir dizi yapısal sorun ve süregelen tartışma bulunuyor. Kapasite ve kaynak yetersizlikleri temel bir sorun olarak öne çıkarken, bu sorun dünyanın farklı yerlerinde farklı biçimde yaşanıyor. Yapısal kısıtların içinde şekillenen iklim eylemi, kimi zaman mevcut adaletsizliklerin de yeniden üretilmesine sebep olabiliyor.

İklim eylemi için siyasi sahiplenme önemli, ancak sürekliliği kırılgan

Seçilmiş yöneticilerin siyasi liderliği ve sahiplenmesi belirleyici bir etki olarak öne çıkıyor. Ancak yöneticilerin desteğinin çekilmesi ya da seçim nedeniyle gerçekleşen değişimler yerel iklim eylemini kırılgan hale getirerek kurumsal sürekliliği sekteye uğratabiliyor.[59] Öte yandan iklim eylemi belediyenin personel görevlerine, planlarına ve günlük işleyişine yerleştirildiğinde bu kırılganlığa karşı dayanıklılık geliştirilebiliyor.[60]

Nitelikli personel açığı ve koordinasyon güçlükleri

Yerel iklim eyleminin etkinliği, siyasi iradenin yanı sıra personelin niteliğine ve koordinasyon kapasitesine de bağlı. Avrupa'dakiler de dahil olmak üzere pek çok kentte iklim eylemini yürütecek yeterli sayıda nitelikli personel bulunmuyor veya bu görevler başka sorumlulukları olan personele ek iş olarak veriliyor.[61] İklim konusuna ayrılmış, nitelikli

ve kalıcı personelin bulunmaması, personelin sık değişmesi ve eğitimlerin süreksiz dış projelere bağlı kalması kurumsal hafıza oluşmasına engel oluyor.[62] Personel olmadan fon başvurusu yapılamaması, fon olmadan da personel istihdam edilememesi yönündeki kısır döngü, Almanya'da küçük ve mali açıdan zayıf belediyelerin temel kısıtı olarak tanımlanıyor.[63] Yerel yönetim birimleri arası parçalı yapı, örtüşen görev tanımları ve koordinasyon sorunları da dikkat çekiyor.[64] İşbirliği kapasitesinde ayrıca kalıcı çok paydaşlı platformların yaygın olmaması ve şeffaflık ile hesap verebilirlik mekanizmalarının zayıflığı sorun olarak öne çıkıyor.[65]

Yerel veri ve nitelikli analiz az, göstergeler zayıf

Yerel ölçekte kullanılabilir iklim verilerinin, risk analizlerinin ve maliyet-fayda bilgilerinin yetersizliği, politikaların yeterince ayrıntılandırılmasını ve uygulama sonuçlarının izlenmesini güçleştiriyor.[66] Proje hazırlama kapasitesi ve iklim hizmetlerinden yararlanmayı sağlayacak bilgi yönetimi de birçok kentte eksik kalıyor.[67] Uluslararası düzeyde yürütülen karşılaştırmalı çalışmalarda yerel iklim eylem planlarının izlenmesini kolaylaştıran ya da güçleştiren etkenler arasında veri ve gösterge kalitesinin, kurumsal kapasitenin ve siyasi sahiplenmenin öne çıktığı görülüyor.[68]

Finansal kaynaklar yetersiz ve adil dağıtılmıyor

Finansman kaynaklarının sınırlılığı, bu kaynaklara erişimde yaşanan güçlükler ve uluslararası iklim finansmanının yapısal engelleri, özellikle uyum ihtiyacı yüksek yoksul ülkelerdeki yerel yönetimleri kısıtlıyor. Kaynak kıtlığı koşullarında belediyeler sınırlı kaynaklarını acil durumları yönetebilmek için kullanıyor. Bu durum uyum çalışmalarının ertelenmesine ve kırılganlığın daha da artmasına yol açıyor.[69] 2021-2022 dönemine dair yapılan bir hesaplamada, kentlere ulaşan iklim finansmanının ihtiyacın beşte birinden az olduğu tespit ediliyor.[70]

Ülkelerin siyasi koşulları ve ulusal düzenlemeler, yerel yönetimlerin borçlanma ve gelir yaratma yetkilerini sınırlayabiliyor.[71] Bununla birlikte ekonomik koşulların öngörülemezliği ve siyasi müdahaleler de yerel iklim eylemine yönelik kaynak oluşturma süreçlerini zorluyor. Yerel yönetimlerin krediye erişimi de hem ulusal finansal düzenlemelere hem de şehirlerin mevcut kaynaklarına ve finansal güvenilirliklerine bağlı.[72] Uluslararası iklim finansmanının büyük ölçüde ulusal hükümetler üzerinden işlemesi de kaynakların, bu kaynaklara en çok ihtiyaç duyan yoksul ve kırılgan gruplara ulaşmasını engelleyebiliyor.[73] "Eksik orta" (*missing middle*) kavramıyla açıklanan bu durum, sahada uygulamayı üstlenecek ulusal ve yerel kurumların ihtiyaç duyduğu yetki, kapasite ve kaynakla donatılmadıkları için fonlara erişemediğini gösteriyor.[74] Karmaşık akreditasyon süreçleri, eş finansman koşulları ve fon sağlayıcıların riskten kaçınması bu sorunu derinleştirirken, kararların yerel ihtiyaçlara en uygun düzeyde alınmasını öngören yerindenlik ilkesinin (*subsidiarity*) ve "ülke sahipliği" ilkesinin yerel yönetimleri de kapsayacak biçimde yorumlanmasının önemini gündeme getiriyor.[75] Bununla birlikte iklim eyleminin yalnızca proje bazlı dış hibelerle yürütülmesi de kırılganlık yaratıyor. Kaynaklar kesintiye uğrayabiliyor, uzun vadeli mali planlama zayıflıyor, sürekli yeni proje ve hibe arayışına dayanan bir çalışma biçimi yerleşiyor.[76]

Ulusal zorunluluklar ve yetki dağılımı belirleyici

Ulusal koşullar, hem finansal kaynakların dağılımını hem de yerel yönetimlerin yetki ve sorumluluklarını belirleyerek yerel kapasiteyi büyük ölçüde etkiliyor. Yerel iklim planının zorunlu olduğu ülkelerde kentlerin plan yapma olasılığı belirgin biçimde daha yüksek çıkıyor.[77] Mevzuatın eksik ya da yetki devrinin sınırlı olduğu durumlarda ise kentler ulusal düzenlemeyi beklemek ya da merkezi yapıların çizdiği sınırlar içinde kalmak durumunda kalıyor.[78] Görev ve yetkilerin yönetim kademeleri arasında nasıl paylaşıldığı da eylemin sınırlarını belirliyor. Görev ve yetki dağılımındaki kesişimler, yönetimler arası gerilimlere sebep olabiliyor.[79] Bazı durumlarda ise üst kademelerin desteği geri çekilebiliyor ya da ulusal politikalar yerel hedeflerle çelişebiliyor.[80]

Küçük ve yoksul kentlerin hem kaynağı hem desteği az

Ulusal koşulların yanı sıra, kentlerin büyüklüğü de kurumsal kapasiteyi ve iklim hedeflerini etkileyebiliyor. Büyük kentler çok daha iddialı hedefler koyabiliyor, kendi başlarına harekete geçebiliyor ya da kendi kaynaklarını yaratabiliyor.[81] Ancak küçük kentlerin eylemi büyük ölçüde üst kademelerin desteğine bağlı kalıyor.[82] Yerel projeler çoğu zaman belediye bütçesi için fazla büyük, uluslararası finans kuruluşlarının asgari yatırım eşikleri için ise fazla küçük kalıyor. Projeleri finanse edilebilir hale getirecek teknik hazırlık kapasitesi, kredi değerliliği ve öz gelir yaratma olanakları da sınırlı kalıyor. Bu koşullar, kaynak ve kapasite açısından zaten yetersiz olan küçük ve ara ölçekli kentlerin finansmana erişimini daha da kısıtlıyor.[83] Seçilmiş yöneticilerin desteği ve motivasyonu, kaynak kısıtlarının aşılmasında etkili olabiliyor; ancak küçük belediyelerin çoğunda motivasyon sınırlı kalıyor.[84] Bu durum kentler arasındaki eşitsizlikleri giderek daha fazla derinleştiriyor.[85]

Çok düzeyli yönetişim ve ağlar kısıtları aşmakta etkili, ancak sonucu ne kadar değiştirebiliyor?

Çok düzeyli yönetişim, yerel yönetimlerin tek başına gideremediği kapasite ve kaynak yetersizliklerini hafifletmede etkili bir yaklaşım olarak görülüyor.[86] Bu yönetişim yaklaşımı, küresel, ulusal, bölgesel ve yerel yönetimler arasındaki dikey ilişkileri ve sektörler, sivil toplum ve özel sektör arasındaki yatay ilişkileri birlikte ele alıyor.[87] Üst kademelerden gelen yönlendirme ve kaynak aktarımı kentleri iklim eylemine teşvik ederken, bölgesel ve uluslararası kent ağları bilgi ve deneyim paylaşımını kolaylaştırarak yerel yönetimlere hareket alanı açıyor.[88] Ancak bu kanallardan herkes aynı ölçüde yararlanamıyor. İklim alanında personeli olmayan ya da karar alıcılara ulaşmakta zorlanan belediyeler, ağlarla ilişki kurmakta ve edindikleri bilgiyi uygulamaya dökmekte güçlük çekiyor.[89] Bazı durumlarda planlar uygulanabilir sonuç üretmekten çok ağların ve ulusal düzenlemelerin gereklerini karşılamaya yönelik biçimsel belgelere dönüşebiliyor.[90] Bu açıdan bakıldığında ağlar, yerel eylemi güçlendiren aktörler olmanın yanı sıra, kendi standartlaşmış çerçeveleriyle yerel eylemi şekillendiren ve sınırlayan bir güç de oluşturuyor. C40 örneği üzerinden yapılan bir araştırma, ağın pazar odaklı, proje tabanlı ve teknoloji ağırlıklı yönetişim anlayışının sonuçlarını inceliyor. Bu çalışmaya göre, uluslararası ağ, karbon

salımının azaltılmasını teşvik edebilse de yerel tercihleri ve uzmanlığı geri plana iterek kentlerin kendi çözümlerini üretme kapasitesini zayıflatıyor.[91]

Uyum politikaları yeterince önceliklendirilmiyor

Küresel ölçekte azaltım politikalarına, uyum politikalarından daha fazla öncelik veriliyor. 2021-2022'de kentlere yönelik izlenebilen 831 milyar dolarlık iklim finansmanının yalnızca yüzde 1'den biraz fazlasının (yaklaşık 10 milyar dolar) uyuma ayrılması bunu açıkça gösteriyor.[92] Avrupa kentlerinin iklim planlarında bina ve ulaştırma sektörlerine öncelik veriliyor.[93] Küresel Güney'de ise bütünleşik yaklaşımlar, yerel kapasite eksikliği ile maliyet ve finansman yetersizliği sebebiyle sınırlı kalıyor.[94] Avrupa kentlerinde uyum planlarının sayısı ve niteliği zamanla artsa da katılım ve izleme bileşenleri hâlâ zayıf.[95]

Bu dengesizliğin nedenlerine ilişkin farklı ve birbirini tamamlayan görüşler var. Bunlardan ilki, uyum yatırımlarının getirisinin azaltım yatırımlarına kıyasla daha düşük olacağı ve daha geç ortaya çıkacağı düşüncesi.[96] İkincisi ise yerel yönetimlerin genellikle üst yönetim kademelerinden sağlanan finansman koşullarına uygun olarak proje geliştirmesi.[97] Bu da önceliklerin finansmanın yöneldiği alanlara göre belirlenmesine yol açıyor. Uluslararası ağların ve fon sağlayıcıların azaltım odaklı metodolojileri ile azaltım eylemlerinin daha görünür yerel yan faydalar üretmesi de azaltımı öne çıkarıyor.[98] Bir diğer neden ise yöntemsel: azaltım, standartlaşmış hesaplama yöntemlerine dayanıyor ve ulusal ve küresel hedeflere doğrudan raporlanabiliyor; uyum ise yerele özgü koşullarla belirleniyor ve genel geçer yöntemlere bağlanması zor oluyor.[99] Bu yöntemsel fark, dengesizliğin nasıl ölçüldüğünü de etkiliyor. Uyuma ilişkin kararlar belediyelerde çoğunlukla planlama ve peyzaj uygulamalarıyla ilgili birimlerde ele alınıyor ve mekânsal gelişme planlarının ve uygulamalarının içinde yer alıyor. Yalnızca iklim eylem planlarını inceleyen karşılaştırmalı çalışmalar, mekânsal planlarda yer alan uyum uygulamalarını kapsam dışında bırakabildiğinden uyum çalışmalarının düzeyini olduğundan düşük gösterebiliyor.[100]

Son olarak bağlayıcı düzenlemeler de bu dengesizliği pekiştirebiliyor. Uyum konusunda zorunluluk içeren düzenlemelerin bulunmaması, planlarda azaltımın öne çıkmasıyla sonuçlanabiliyor.[101] Azaltım ve uyumun birlikte kurumsallaştırılması ise ayrıca bir tartışma konusu. Birleşik planlar genel olarak daha iddialı hedefler içerse de küçük kentlerin bu yaklaşım için gereken kapasiteden yoksun olması genellikle kentlerin iki alanı ayrı yürütmesine neden oluyor.[102] Mekânsal planlar, bu iki alanın birlikte ele alınabileceği düzenleyici belgeler. Bu planların hazırlanması sırasında uyum ve azaltım öncelikleri görünür hale geliyor; bu öncelikler zaman zaman çatışabilmekle birlikte, ortak çözüm arayışlarına da olanak sağlayabiliyor.[103] Ne var ki çoğu örnekte iklim eylemleri mekânsal planlama çalışmalarıyla bütünleşik değil.

Plan hazırlamak, uygulama anlamına gelmiyor

Bir iklim eylem planının bulunması, planın nitelikli veya etkili olduğu anlamına gelmiyor. Plan yapma zorunluluğu planların sayısını artırsa da hedeflerin iddiasını kendiliğinden yükseltmiyor. Örneğin Fransa'da planı yalnızca yasal yükümlülüğü yerine

getirmek için hazırlayan kentlerin azaltım hedefleri, kendi motivasyonuyla plan yapan kentlerinkinden düşük kalıyor.[104] Bazı bölgelerde ise planlar olsa da uygulamaya etkisi olmayabiliyor.[105] İklim eylemini mevcut süreçlere yerleştirecek mekanizmalar, Avusturya gibi iklim eylemine görece erken başlamış ülkelerde bile yetersiz kalabiliyor.[106]

İklim eylemine ilişkin yapılan araştırmalar da daha çok planların hazırlanması ve niteliği ile ilgili; uygulama, izleme ve performans daha az inceleme konusu ediliyor.[107] Uygulama sonuçlarını değerlendiren bazı çalışmalar da henüz belirgin bir etki saptamıyor. Örneğin Kanada'nın British Columbia eyaletinde planlanan hedeflerle gerçekleşen emisyon azaltımları karşılaştırıldığında dönüştürücü bir değişim gerçekleşmediği görülüyor.[108]

İklim adaleti nerede?

Yerel yönetimlerin iklim eylemini kurumsallaştırma olanaklarındaki eşitsizlikler ile toplulukların iklim krizinden farklı düzeylerde etkilenmesi, iklim adaletini temel bir gündem maddesi haline getiriyor. Kaynak ve kapasite yetersizliği, özellikle düşük gelirli ve enformel yerleşimlerde yaşayanları aşırı hava olaylarının etkileri karşısında korunmasız bırakıyor.[109] Bu tablo, iklim eyleminde kimin sesinin duyulduğu ve kimin önceliklerinin gözetildiği sorusunu da gündeme getiriyor. İklim yönetişiminin farklı düzeylerinde toplulukların doğrudan temsili ve karar süreçlerine katılımı önem kazanıyor.

Yerel yönetimlerin uluslararası iklim müzakerelerine doğrudan katılımı, yerel risk ve ihtiyaçların dile getirilmesine, ulusal düzeydeki engeller karşısında yeni hareket alanları açılmasına ve farklı çözüm araçları geliştirilmesine olanak sağlayabiliyor. Çok düzeyli yönetişim girişimleri yerel yönetimlerin uluslararası iklim politikalarına katılımını destekliyor. Bu yolla kentler ve yerel yönetimler, COP süreçlerinde giderek daha görünür hale gelse de, resmi karar alma mekanizmalarında hâlâ sınırlı rollere sahip.[110] Ulusal iklim politikaları ile kentsel politikalar çoğu zaman birbirinden kopuk hazırlanıyor. 2023'e kadar sunulan ulusal katkı beyanlarından 141'i ulusal düzeyde finansman talebinde bulunurken, yalnızca 26'sı kent düzeyine özgü bir finansman talebi içeriyordu.[111] COP30 sürecinde sunulan üçüncü nesil beyanların yüzde 80'inin kentlere atıf yapması, kentlerin ulusal taahhütlerde daha görünür hale geldiğini gösteriyor.[112] Ancak bu atıfların kent düzeyine özgü finansman taleplerine ve yerel yönetimlerin resmî karar süreçlerindeki rolüne ne ölçüde yansıdığı henüz belirsiz.

Yerel yönetimlerin yürüttüğü iklim eylem planlama ve karar süreçlerine toplumsal katılım ise küresel ölçekte yetersiz görünüyor. Katılım çoğu zaman danışma düzeyiyle sınırlı kalıyor veya göstermelik biçimde yürütülüyor; dezavantajlı toplulukların ihtiyaçları da yeterince gözetilmiyor. Çeşitli örnekler, proje ya da plan kapsamında düzenlenen tek seferlik danışma toplantılarının iklim eyleminin içeriğini biçimlendirmede etkili olmadığını, kararların yöneticiler ve teknik ekipler tarafından alındığını ve bu kararların kırılgan gruplar üzerindeki etkilerinin göz ardı edildiğini gösteriyor.[113] Katılımcıların hedeflerin ve araçların tanımlanmasında söz sahibi olmadığı süreçler, katılımcı görünse de güçsüzleştirici sonuçlar doğurabiliyor.[114] Resmi karar alma

süreçlerinde temsil edilmeyen grupların ihtiyaçlarının göz ardı edilmesi, en iyi niyetli müdahalelerin bile etkisini zayıflatabiliyor.[115] Uzun vadeli bağlılık olmadan yürütülen ortak üretim süreçleri güç kaybına, katılım yorgunluğuna ve belediyelere duyulan güvenin azalmasına yol açabiliyor.[116] Literatür, adalet ve eşitlik ilkelerinin somut bir karar alma ve kaynak dağıtım mekanizmasına dönüştürülmediği sürece sembolik düzeyde kalma riski taşıdığını vurguluyor.[117] Katılımın daha sistematik biçimde ele alındığı bölgelerde bile sorunlar sürüyor. Avrupa'da yurttaş iklim meclislerinin yaygınlaşması, toplulukların karar süreçlerine katılımı açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendiriliyor. Ancak meclislerin çalışma biçimleri, kaynak yetersizlikleri ve yerel politika süreçlerindeki konumları nedeniyle politikalar üzerindeki etkilerinin sınırlı kaldığı da belirtiliyor.[118]

3. Türkiye'de Yerel İklim Eyleminin Mevcut Durumu

3.1. Kurumsallaşmanın mevcut görünümü

Türkiye, coğrafi konumu ve iklim rejimi çeşitliliği nedeniyle iklim değişikliğinin etkilerine karşı yüksek düzeyde kırılgan bir ülke olarak değerlendiriliyor.[119] Yapılan bölgesel projeksiyonlarda İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Akdeniz ve Ege bölgelerinde yaz aylarında belirgin sıcaklık artışları ve kuraklık riski öngörülürken, Karadeniz bölgesinde heyelan ve taşkın riskinin, kıyı ve delta alanlarında ise deniz seviyesi yükselmesi ve tuzlanma tehdidinin öne çıktığı görülüyor.[120] Sosyal kırılganlığın da bölgelere ve yerleşim türlerine göre farklılaştığı; tarıma dayalı ekonomiye sahip, düşük gelirli ve kamu hizmetlerine erişimi sınırlı kırsal yerleşimlerin kentsel alanlara kıyasla daha yüksek risk taşıdığı tespit ediliyor.[121]

Türkiye'nin uluslararası iklim rejimine katılımı ise bu risklere karşın görece geç ve kademeli şekilde gerçekleşti.[122] Belediyelerin iklim eylemine ilişkin faaliyetleri, esas olarak 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 6360 sayılı Kanun ile belirlenen kurumsal çerçeve içinde şekillendi. 2872 sayılı Çevre Kanunu, 3194 sayılı İmar Kanunu ve ilgili yönetmelikler de bu mevzuatı tamamladı. Söz konusu yasal çerçeve, iklim değişikliğine özel uyum ve azaltım eylemlerinden ziyade belediyelerin genel yetki ve sorumlulukları ile planlama ve çevre alanındaki faaliyetlerini belirliyordu.[123] Bununla birlikte 2010 yılından itibaren ilgili bakanlıklar tarafından ulusal ölçekte iklim değişikliğine ilişkin strateji belgeleri ve eylem planları hazırlanmaya başladı. Kurumsallaşma açısından önemli bir dönüm noktası, Nisan 2020'de norm kadro yönetmeliğinde yapılan değişiklikle belediyelerde iklim değişikliği ve sıfır atık birimleri kurulmasına olanak tanınması oldu. 2022 yılında ise büyükşehir belediyeleri, il belediyeleri ve nüfusu 50.000'in üzerindeki belediyeler için bu birimlerin kurulması zorunlu kılındı. Belediyelere doğrudan iklim eylemine yönelik yükümlülükler getiren temel düzenleme ise 2025 yılında yürürlüğe giren 7552 sayılı İklim Kanunu oldu. Bu kanunla net sıfır emisyon hedefi yasal dayanağa kavuştu; ulusal iklim yönetişiminin kurumsal çerçevesi ve yerel iklim eylemine yönelik yükümlülükler belirlendi.

İklim eylem planlarının hazırlanmasına ilişkin usul ve esaslar ise 4 Ağustos 2026'da yürürlüğe giren, İklim Kanunu uyarınca çıkarılmış Yerel İklim Değişikliği Eylem Planları ile İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulları Hakkında Yönetmelik (YİDEP Yönetmeliği) ile belirlendi.[124] Yönetmelik, YİDEP'lerin büyükşehirlerde büyükşehir belediyeleri, diğer illerde ise il belediyeleri ile il özel idareleri tarafından hazırlanmasını ve ilk planların 31 Aralık 2027'ye kadar karara bağlanmasını öngörüyor. Ayrıca vali başkanlığında, belediyelerin de temsil edildiği il iklim değişikliği koordinasyon kurullarının

31 Aralık 2026'ya kadar oluşturulmasını öngörüyor. YİDEP'lerin sera gazı emisyon envanteri, iklim risk ve kırılganlık değerlendirmesi, azaltım ve uyum hedefleri ile performans göstergelerini içermesini; planların uygulanmasını, izlenmesini ve raporlanmasını zorunlu kılıyor. Yönetmelik ayrıca, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ("Bakanlık") bünyesindeki İklim Değişikliği Başkanlığı tarafından geliştirilen E-YİDEP (Elektronik Yerel İklim Değişikliği Eylem Planı) sistemine planların ve izleme verilerinin yüklenmesini öngörüyor. Bu sistem, yerel iklim eylemine ilişkin emisyon ve uyum verilerinin merkezi olarak izlenmesine ve raporlanmasına olanak sağlıyor. Bu düzenleme, önceki dönemde büyük ölçüde gönüllülük esasına dayanan yerel iklim eylemi planlamasını, il düzeyinde ve merkezi olarak koordine edilen bir sisteme dönüştürmesi bakımından önemli bir kırılma noktası oluşturuyor.

Söz konusu düzenlemeye kadar belediyelerin iklim eylem çalışmaları, bütüncül bir yerel iklim stratejisinden ziyade tekil projeler üzerinden yürütülüyordu. Ulusal eylem planları yerel yönetimlere sorumluluklar tanımlasa da bu sorumluluklara ilişkin yetkileri, kaynakları ve uygulama araçlarını netleştirmiyordu.[125] Bu koşullarda belediyeler, 2009 yılından itibaren gönüllülük esasına dayalı olarak iklim eylem planları hazırlamaya başladı. Uluslararası kuruluşların desteğiyle yürütülen bu çalışmalar, özellikle 2010'lu yıllarda Belediye Başkanları Sözleşmesi'ne katılımın artmasıyla yaygınlaştı.[126] Bu planların hazırlanmasında AB, Dünya Bankası, UNDP, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası ve Fransız Kalkınma Ajansı gibi uluslararası kuruluşların sağladığı finansmanın önemli bir yer tuttuğu görülüyor.[127] Bununla birlikte belediyeler, planların hazırlanmasında öz kaynaklarının yanı sıra kalkınma ajanslarından, merkezi bütçeden ve İller Bankasından sağlanan finansmanı da kullanabiliyor.[128] İlçe belediyelerinin de dış kaynaklara yöneldiği görülüyor.[129] Ancak siyasi ve ekonomik olarak güçlü belediyelerin fonlara erişimde daha avantajlı olduğu tespit edilmiş.[130]

Finansmanın büyük ölçüde dış kaynaklara dayanması, yerel yönetimleri uzun vadeli ve dönüştürücü çözümler yerine dış finansman bulması daha kolay olan, kısa vadeli ve maliyet-etkin projelere yöneltebiliyor. Envanter kapsamında yapılan araştırmada enerji verimliliği, sürdürülebilir ulaşım ve sıfır atık projelerinin yanı sıra doğa temelli uygulamaların ve afet risklerinin yönetimine odaklanan uyum çalışmalarının desteklendiği görülüyor. Bazı belediyeler ise imar planlarında ve ilgili yönetmeliklerde enerji ve su tasarrufuna yönelik düzenlemeler geliştiriyor. Ayrıca bazı belediyeler, yerel iklim stratejilerini şekillendirmek ve paydaş katılımını sağlamak amacıyla iklim çalıştayları, kent konseyleri bünyesinde çalışma grupları ve yurttaş odaklı danışma süreçleri gibi mekanizmaları da devreye sokuyor.

İl düzeyinde iklim eylem planı hazırlama zorunluluğunun getirilmesi, iklim değişikliğine yönelik birimlerin kurulması ve belediyelerin gönüllü çalışmalarıyla biriken deneyim, Türkiye'de yerel iklim eyleminin kurumsal temelini güçlendiriyor. Ancak ulusal, bölgesel ve uluslararası ağlara ve birliklere katılma olanakları ile bu yapıların sunduğu teknik, mali ve kurumsal desteklerden yararlanma düzeyi belediyeler arasında belirgin biçimde farklılaşıyor. Kurumsal zeminin varlığı, belediyelerin bu zemini kullanabilme kapasitesine sahip oldukları anlamına gelmiyor.

YİDEP Yönetmeliği Ne Getiriyor?

Her il için il genelini kapsayan bir YİDEP hazırlanacak. YİDEP'ler beş yılda bir güncellenecek. Planlarda azaltım ve uyum birlikte ele alınacak; katılımcılık, bilimsellik ve adil geçiş ilkeleri gözetilecek.

Görevli kurumlar:

Büyükşehir Belediyeleri: Planı hazırlamakla yükümlüdür.

İl Belediyeleri: İl özel idaresiyle birlikte planı hazırlamak ve kendi sorumluluklarındaki eylemleri uygulamakla yükümlüdür.

İlçe Belediyeleri: Plan hazırlık süreçlerine katılmakla yükümlüdür.

İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulları (İl İDKK): Planları onaylamak ve yıllık olarak izlemekle yükümlüdür. Vali başkanlığında ilgili kamu kurumları, belediyeler, meslek odaları, sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerin temsilcilerinden oluşur.

İklim Değişikliği Başkanlığı: Teknik kılavuzu, E-YİDEP'i ve İklim Portal'ı hazırlamakla yükümlüdür.

Planın içeriği ve hazırlanması:

Plan teknik kılavuza uygun olarak hazırlanır ve il profili, iklim risk değerlendirmesi, il sera gazı envanteri, uyum ve azaltım hedefleri ve eylemlerden oluşur.

İl profili, iklim risk değerlendirmesi, il sera gazı envanteri, uyum ve azaltım hedefleri ve eylemlerden oluşur.

Her eylem için sorumlu kurum, uygulama dönemi, gösterge, bütçe ve finansman kaynağı belirtilir.

İklim risk değerlendirmesi; iklim değişikliğinin ekosistemler ve türler, sosyal ve kültürel varlıklar ile ekonomik sektörler üzerindeki etkilerini ortaya koyar.

İl sera gazı envanteri; il düzeyinde, insan faaliyetlerinden kaynaklanan sera gazı emisyonlarını ve yutak alanlardaki değişimleri karbondioksit eşdeğeri cinsinden gösterir ve her yıl hazırlanır.

Veri ve izleme:

E-YİDEP: Planların, sera gazı envanterlerinin, iklim risk değerlendirmelerinin ve izleme raporlarının yüklendiği çevrimiçi sistem. Planların uygulanma durumunun izlenmesini sağlar.

İklim Portal: E-YİDEP'i de kapsayan, iklim çalışmalarına ilişkin verileri tek noktada toplayan ve ilgili paydaşların erişimine sunan çevrimiçi platform. Onaylanan planlar ve değerlendirme raporları burada kamuoyuyla paylaşılır.

Takvim:

İl İDKK'lar 31 Aralık 2026'ya kadar kurulacaktır.

İlk YİDEP'ler 2028-2032 dönemini kapsayacak biçimde 31 Aralık 2027'ye kadar karara bağlanacaktır. Bakanlık, gerekli gördüğü takdirde ilk YİDEP'lerin hazırlanması için tanınan süreyi bir yıla kadar uzatabilir.

Taslak planlar, uygulama döneminden önceki yılın 1 Ekim'ine kadar İl İDKK'ya sunulacak; Kurul bir ay içinde karar verecek, revizyon gerekirse bu süre 31 Aralık'a kadar uzatılabilecektir.

Risk verileri, sera gazı envanteri ve yıllık izleme sonuçları her yıl 30 Haziran'a kadar sisteme girilecektir.

Değerlendirme raporları her yıl 31 Ekim'e kadar sisteme girilecektir.

3.2. Türkiye iklim eylemi envanteri

Türkiye'de belediyelerin iklim eylemine ilişkin mevcut kapasitesini daha sistematik biçimde ortaya koymak amacıyla Ağustos 2026'da Türkiye İklim Eylemi Envanteri oluşturuldu ve Ekim 2026'da güncellendi.[131] Envanter, belediyelerin iklim eylemine yönelik kurumsal yapılanmasını, planlama durumunu, proje ve uygulamalarını; uluslararası ağ ve platformlarla, bölgesel belediye birlikleriyle ve ulusal tematik birliklerle ilişkilerini birlikte değerlendiriyor. Böylece belediyelerin mevcut iklim eylemi kapasitesinin ve bu kapasitenin belediye türlerine göre nasıl farklılaştığının ortaya konulması amaçlanıyor.

İçişleri Bakanlığı Türkiye Mülki İdare Bölümleri Envanterine göre Ağustos 2026 itibarıyla Türkiye'de 1402 belediye bulunuyor. Etki alanları ve kurumsal kapasiteleri görece sınırlı olan ve çoğunun kamuya açık dijital kaynaklarda kurumsal bilgilerine ulaşılamayan 399 belde belediyesi değerlendirme dışında bırakıldı. Kapsam, büyükşehir, büyükşehir ilçe, il ve ilçe belediyelerinden oluşan 1003 belediye ile sınırlandırıldı (Tablo 1).[132] Bu doğrultuda oluşturulan veri tabanı, her belediyede iklim değişikliği ve sıfır atık birimi bulunup bulunmadığını, farklı adlarla hazırlanan iklim eylem planlarının varlığını ve hazırlık durumunu, sürdürülebilir kentsel ulaşım planlarının bulunup bulunmadığını ve uluslararası, bölgesel ve ulusal tematik ağ ve birliklere üyelikleri kayıt altına alıyor.

Tablo 1. Belediyelerin türlerine göre dağılımı

Belediye Türü	Sayı
Büyükşehir belediyesi	30
Büyükşehir ilçe belediyesi	519
İl belediyesi	51
İlçe belediyesi	403
Toplam (kapsama dahil)	**1003**
Kapsam dışı: Belde belediyesi	399

Kaynak: İçişleri Bakanlığı, 2026

Büyükşehir ilçe belediyeleri ile diğer ilçe belediyeleri arasında kurumsal kapasite ve belediye dışındaki kurum ve ağlarla ilişkiler açısından belirgin farklar bulunduğu görülüyor. Bu nedenle aşağıdaki bulgular, mümkün olduğunca, dört belediye türüne göre ayrı ayrı sunuluyor.

İncelenen 1003 belediyenin 888'inde (yüzde 88,5) iklim eylem planı bulunmuyor, 29'unda (yüzde 2,9) hazırlık süreci devam ediyor, 86'sında (yüzde 8,6) ise plan tamamlanmış durumda. Büyükşehir belediyelerinin yüzde 96,7'sinde plan mevcut veya hazırlık aşamasındayken, bu oran il belediyelerinde yüzde 19,6'ya, büyükşehir ilçe belediyelerinde yüzde 13,3'e, ilçe belediyelerinde ise yüzde 1,7'ye kadar geriliyor. Plan çalışmaları ilçe belediyelerinde sınırlı kalıyor; özellikle büyükşehir dışındaki ilçe belediyelerinde oldukça seyrek görülüyor. Planların tarihleri de, bu birikimin büyük

ölçüde son yıllarda oluştuğunu gösteriyor. Her belediyenin en güncel planı esas alındığında, 86 planın 47'si 2024 veya sonrasına, yalnızca 10'u 2020 öncesine ait. İki planın yılı ise bilinmiyor. Plan sahibi 86 belediyenin 70'inde yalnızca bir plan kaydı bulunurken, 16'sında birden fazla plan kaydı bulunuyor. Bu durum planların yenilenmesine ilişkin deneyimin henüz sınırlı olduğunu gösteriyor.

Belediyelerin hazırladığı planların yanı sıra il düzeyinde yedi plan daha hazırlanmış durumda. Bunlardan üçü, Bakanlık desteğiyle TÜBİTAK MAM tarafından 2023 yılında Çanakkale, Tekirdağ ve Yalova için hazırlanan il iklim değişikliği eylem planları. Bu planların hazırlanmasında, ilgili kamu kurumlarından ve il belediyelerinden personel de görev aldı. Diğer dört plan ise Bakanlığın AB finansmanıyla ve UNDP işbirliğiyle yürüttüğü "Türkiye'de İklim Değişikliğine Uyum Eyleminin Güçlendirilmesi" projesi kapsamında Konya, Muğla, Sakarya ve Samsun için hazırlanan Yerel İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planları (YUSEP, 2025-2030). İl bütününü kapsayan bu çalışmalar, belediyelerin hazırladığı planlardan ayrı değerlendirildi ve envanterdeki belediye planı sayısına dahil edilmedi.

İklim eylem planı bulunan veya plan hazırlama sürecindeki belediyeler[133]

Belediye türü	İncelenen belediye	Planı bulunan	Plan hazırlama sürecinde olan
Büyükşehir	30	27 (%90)	2 (%6,7)
İl	51	5 (%9,8)	5 (%9,8)
Büyükşehir ilçe	519	50 (%9,6)	19 (%3,7)
Büyükşehir dışındaki ilçe	403	4 (%1)	3 (%0,7)
Toplam	**1003**	**86 (%8,6)**	**29 (%2,9)**

İklim değişikliği ve sıfır atık alanında birim bulunma durumu da benzer bir örüntü sergiliyor. İncelenen 1003 belediyenin 623'ünde (yüzde 62,1) ilgili birimin varlığı doğrulanamadı.[134] Birim bulunduğu doğrulanabilen belediyelerin oranı, belediye türüne ve nüfus büyüklüğüne göre belirgin biçimde farklılaşıyor (Tablo 2). Nüfusu 500.000'in üzerindeki belediyelerin neredeyse tamamında ilgili birimin bulunduğu tespit edilirken, nüfusu 10.000'in altındaki belediyelerin yalnızca ikisinde (yüzde 0,6) birim bulunuyor. Belediye türlerine göre de benzer farklılıklar görülüyor; büyükşehir belediyelerinin yüzde 96,7'sinde ve il belediyelerinin tamamında birim bulunurken, bu oran büyükşehir ilçe belediyelerinde yüzde 50,9'a, ilçe belediyelerinde ise yüzde 8,9'a düşüyor. Bu farklılaşma, yukarıda değinilen norm kadro düzenlemesinin kapsamıyla da örtüşüyor. İlgili birimin kurulması, büyükşehir ve il belediyeleri ile belirli bir nüfus eşiğini aşan belediyeler için zorunlu tutuluyor. Bu nedenle yasal zorunluluğun kapsamı, özellikle küçük ilçe belediyelerinde birim bulunma oranının düşük olmasını açıklayan etkenlerden biri olabilir.

Tablo 2. Belediyelerin nüfus kategorisine göre iklim değişikliği ve sıfır atık birimi varlığı

Nüfus Kategorisi	Birim bulunan	Birim varlığı doğrulanamayan	Birim bulunan (%)
10.000'den az	2	316	0,6
10.000 – 49.999	77	253	23,3
50.000 – 99.999	79	25	76
100.000 – 499.999	167	26	86,5
500.000 – 749.999	19	1	95
750.000 – 999.999	12	1	92,3
1.000.000 – 2.499.999	19	1	95
2.500.000'den fazla	5	0	100
Toplam	**380**	**623**	**37,9**

Kaynak: Türkiye İklim Eylemi Envanteri, 2026

Birimlerin varlığı, nüfus büyüklüğünün yanı sıra yasal yükümlülük açısından da değerlendirildiğinde iki bulgu öne çıkıyor. Envanter kapsamında, birim kurma yükümlülüğü bulunan 360 belediyenin 54'ünde (yüzde 15,0) birim varlığı doğrulanamadı. Buna karşılık yükümlülük kapsamı dışındaki 643 belediyenin 74'ünde (yüzde 11,5) ilgili birimin bulunduğu tespit edildi. Yükümlülük kapsamındaki bazı belediyelerde birim varlığının doğrulanamaması, düzenlemenin uygulamadaki karşılığının ayrıca incelenmesi gerektiğine işaret ediyor. Zorunluluk bulunmayan belediyelerde de birimlerin kurulmuş olması ise gönüllü kurumsallaşmanın mümkün olduğunu gösteriyor.

Sürdürülebilir kentsel ulaşım planları (SKUP/SUMP) ise belediyelerde çok daha az yaygın. İncelenen 1003 belediyenin yalnızca 7'sinde SKUP tamamlanmış, 3'ünde ise hazırlık aşamasında. Bu 10 belediyenin 9'u büyükşehir, biri il belediyesi. Sıfır atık alanında ise Sıfır Atık Vakfı'nın iyi uygulama örnekleri arasında yer alan 49 belediye bulunuyor.[135] Envanter kapsamında, belediyelerin yalnızca yüzde 16,6'sında iklim eylem planı, SKUP veya sıfır atık uygulaması gibi iklimle ilişkili en az bir plan ya da çalışma tespit edilebildi.

Ağ ve birlik üyelikleri üç grupta ele alındı: uluslararası ağlar ve platformlar, bölgesel belediye birlikleri ve ulusal tematik birlikler. GCoM, ICLEI, C40, Energy Cities ve EUROCITIES adlı beş uluslararası ağ ile uluslararası destekli MLGP4Climate platformu tarandı. Belediyelerin yalnızca yüzde 13,8'inin (138 belediye) bu ağ veya platformlardan en az birinde yer aldığı tespit edildi (Tablo 3). Bu oran belediye türlerine göre belirgin biçimde farklılaşıyor. Büyükşehir belediyelerinin yüzde 76,7'si en az bir uluslararası ağ veya platformda yer alırken bu oran il belediyelerinde yüzde 25,5'e, büyükşehir ilçe belediyelerinde yüzde 17,1'e, diğer ilçe belediyelerinde ise yüzde 3,2'ye düşüyor.

Uluslararası ağ ve platformlara katılımda GCoM belirgin biçimde öne çıkıyor: En az bir uluslararası ağ veya platformda yer alan 138 belediyenin 132'si GCoM üyesi. GCoM imzacılarına SECAP hazırlığında destek sunan MLGP4Climate platformunun katılımcıları da büyük ölçüde GCoM üyesi belediyelerden oluşuyor. Diğer uluslararası ağlara üyelik çok daha sınırlı; C40'ın Türkiye'den tek üyesi İstanbul Büyükşehir Belediyesi.

Tablo 3. İklim ağlarına ve platformlarına katılan belediyeler

Ağ veya platform	Belediye sayısı	Pay (%)
GCoM	132	13,2
MLGP4Climate	86	8,6
ICLEI	23	2,3
EUROCITIES	10	1
Energy Cities	5	0,5
C40	1	0,1
En az bir ağ veya platform	138	13,8

Kaynak: Türkiye İklim Eylemi Envanteri, 2026

İncelenen on bölgesel belediye birliğine (Marmara, Ege, Kıyı Ege, Akdeniz, İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Doğu Karadeniz, Trakya, Çukurova ve İda Madra) üyelik, uluslararası ağlara katılımdan farklı bir dağılım gösteriyor. Belediyelerin yüzde 60,2'si en az bir bölgesel birliğe üye. Üyelik oranı büyükşehir ilçe belediyelerinde yüzde 64,9, diğer ilçe belediyelerinde yüzde 56,8 ile büyükşehir belediyelerinin (yüzde 50,0) ve il belediyelerinin (yüzde 45,1) üzerinde. Sağlıklı Kentler Birliği (SKB), Çevreci Belediyeler Birliği (ÇBB) ve Enerji Kentleri Birliği (EKB) gibi ulusal tematik birliklerden en az birine üyelik oranı ise yüzde 35,7. Bu oran büyükşehir belediyelerinde yüzde 76,7, il belediyelerinde yüzde 60,8, büyükşehir ilçe belediyelerinde yüzde 37,0 ve diğer ilçe belediyelerinde yüzde 27,8. Belediyelerin yüzde 27,4'ünün ise incelenen bölgesel belediye birlikleri ile ulusal tematik birliklerden hiçbirine üyeliği bulunmuyor.

Tablo 4. Belediye türlerine göre ağ ve birlik üyelik oranları

Belediye türü	Uluslararası ağ (%)	Bölgesel birlik (%)	Ulusal tematik birlik (%)
Büyükşehir belediyesi	76,7	50	76,7
Büyükşehir ilçe belediyesi	17,1	64,9	37
İl belediyesi	25,5	45,1	60,8
İlçe belediyesi	3,2	56,8	27,8
Tüm belediyeler	13,8	60,2	35,7

Kaynak: Türkiye İklim Eylemi Envanteri, 2026

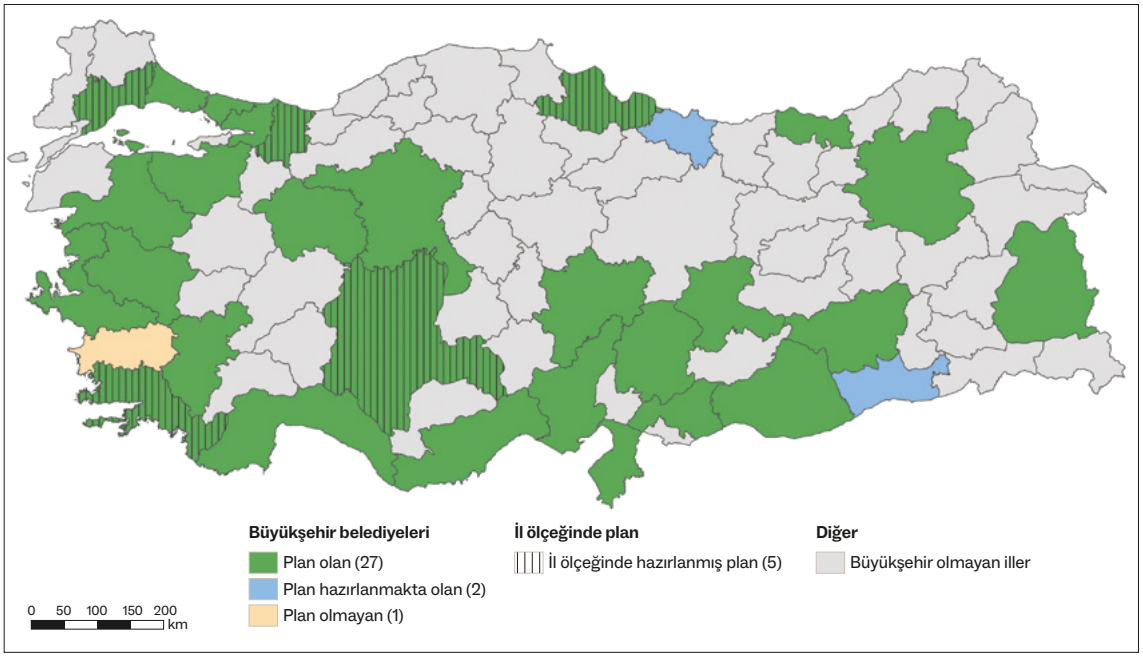
3.3. Belediyelerin iklim eylemi kapasitesindeki farklılaşmalar

Envanter göstergeleri, belediyelerin iklim eylemine hazırlık düzeyinin belediye türüne, nüfus büyüklüğüne ve coğrafi konuma göre farklılaştığını gösteriyor. Aşağıda bu farklılaşma, haritalardan da yararlanılarak önce belediye türlerine, ardından nüfus büyüklüğüne göre inceleniyor. Haritalar envanter verileri kullanılarak bu çalışma kapsamında hazırlandı (bkz. Ek-1).

Büyükşehir ve büyükşehir ilçe belediyeleri

Büyükşehir, iklim eyleminin en kurumsallaştığı belediye türü. Bu belediyelerin hemen hepsinde bir iklim değişikliği birimi bulunuyor. Böyle bir birimi bulunmayan tek büyükşehirde ise ilgili faaliyetler Çevre Koruma ve Kontrol Dairesi Başkanlığı bünyesinde yürütülüyor. 30 büyükşehirden 27'sinde plan tamamlanmış, ikisinde (Ordu ve Mardin) hazırlık sürüyor. Aydın Büyükşehir Belediyesinin web sitesinde yayınlanmış bir iklim eylem planı bulunmuyor (Harita 1). Konya, Muğla, Sakarya, Samsun ve Tekirdağ'da büyükşehir belediyelerinin planlarına ek olarak Bakanlık desteğiyle il bütününü kapsayan planlar hazırlandı. Envanterde kayıt altına alınan enerji, ulaşım, altyapı ve sosyal politikalara ilişkin projeler de en çok büyükşehir belediyelerinde görülüyor. Envanterdeki 10 sürdürülebilir kentsel ulaşım planı (SKUP) çalışmasının dokuzu büyükşehir belediyelerine ait. Büyükşehir dışındaki tek örnek ise plan hazırlığı süren Düzce Belediyesi.

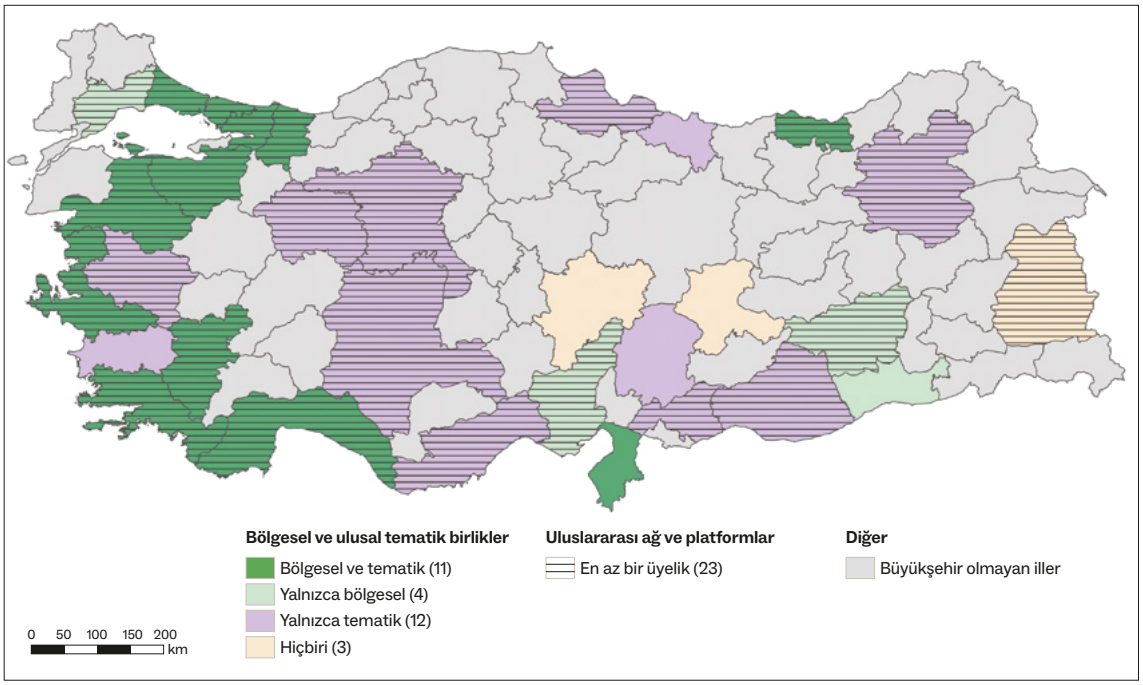
Harita 1. Büyükşehir belediyelerinde iklim eylem planları ve il ölçeğinde hazırlanan planlar

Kaynak: Türkiye İklim Eylemi Envanteri, 2026

Büyükşehir belediyelerinde uluslararası ağlara ve ulusal tematik birliklere üyelik oldukça yaygın. Büyükşehir belediyelerinin yüzde 76,7'si en az bir uluslararası ağ ya da platformda yer alırken, aynı oranda belediye en az bir ulusal tematik birliğe üye (Tablo 4, Harita 2). Ancak uluslararası ağ ve platformlara katılım büyükşehir belediyeleri arasında eşit dağılmıyor. Gaziantep ve İstanbul beşer, İzmir ve Muğla dörder uluslararası ağ veya platformda yer alırken, yedi büyükşehir belediyesi bunların hiçbirinde yer almıyor. Bölgesel birliklere ise belediyelerin yalnızca yarısı üye. Marmara'daki altı büyükşehrin tamamı bölgesel birliğe üyeyken İç Anadolu ve Doğu Anadolu'daki yedi büyükşehrin hiçbiri üye değil. On iki büyükşehir belediyesi bölgesel birliklere üye olmayıp en az bir tematik birliğe üyeyken üç büyükşehir belediyesinin ne bölgesel ne de tematik birlik üyeliği bulunuyor.

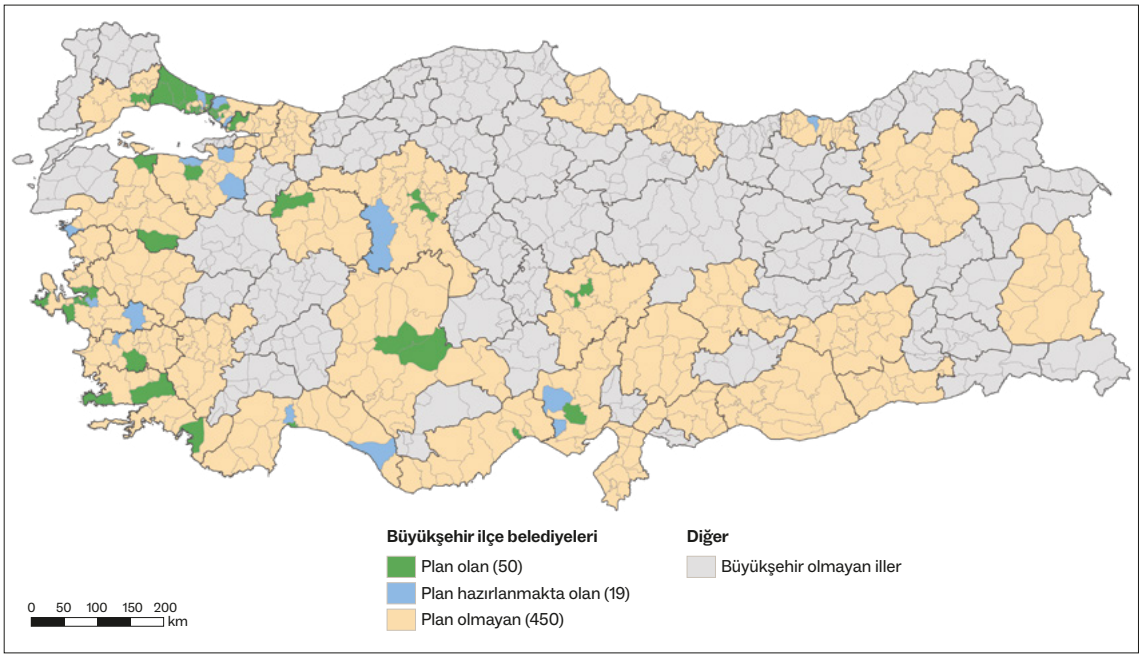
Harita 2. Büyükşehir belediyelerinin ağ, birlik ve platform üyelikleri

Kaynak: Türkiye İklim Eylemi Envanteri, 2026

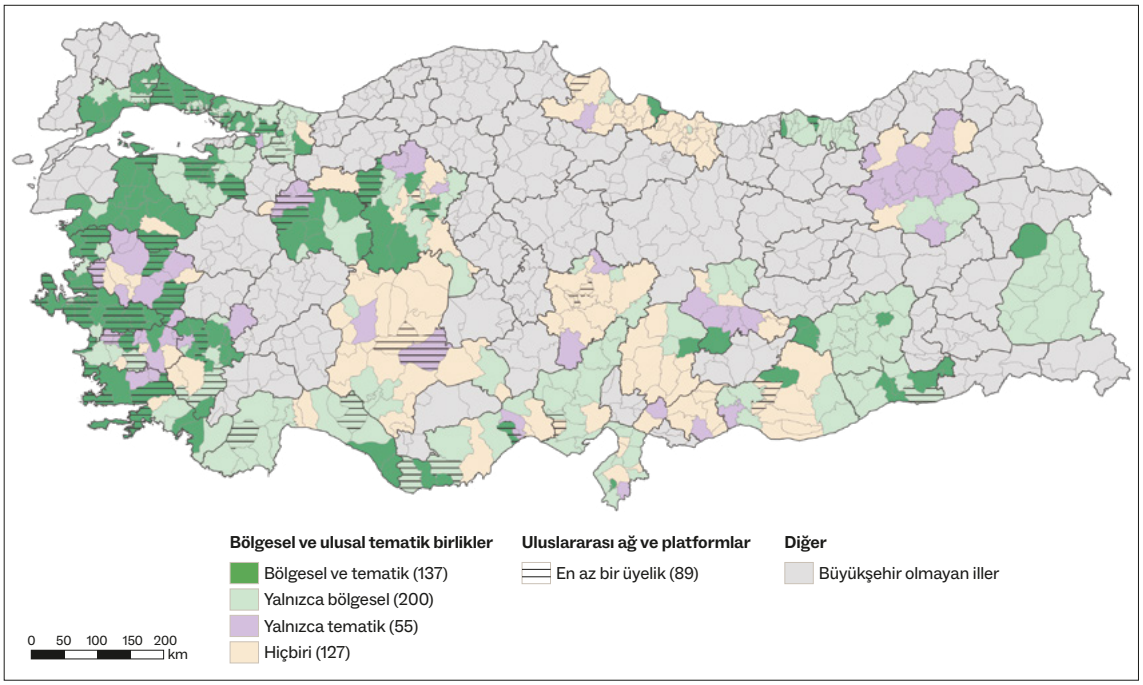
Büyükşehir ilçe belediyelerinin yaklaşık yarısında iklim birimi bulunurken, iklim eylem planı oranı oldukça düşük. Tamamlanmış plana sahip büyükşehir ilçe belediyeleri İstanbul ve İzmir'de yoğunlaşıyor. Toplam 50 planın 32'si bu iki ilde; diğer büyükşehirlerde plan sahibi ilçe sayısı en fazla üç. Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Karadeniz bölgelerindeki büyükşehir ilçe belediyelerinde tamamlanmış plan bulunmuyor. İç Anadolu'nun doğu kesiminde ise yalnızca bir belediyenin tamamlanmış planı var (Harita 3).

Harita 3. Büyükşehir ilçe belediyelerinde iklim eylem planları

Kaynak: Türkiye İklim Eylemi Envanteri, 2026

Harita 4. Büyükşehir ilçe belediyelerinin ağ, birlik ve platform üyelikleri

Kaynak: Türkiye İklim Eylemi Envanteri, 2026

Bölgesel birlik üyeliğinde Marmara öne çıkıyor (Harita 4). Marmara'daki büyükşehir ilçe belediyelerinin neredeyse tamamı (yüzde 97) en az bir bölgesel belediye birliğine üye. Bu oran Akdeniz, Ege ve Güneydoğu Anadolu'da yüzde 67-70, Doğu Anadolu, Karadeniz ve İç Anadolu'da ise yüzde 40-44 düzeyinde. Üyelik çoğunlukla tek bir bölgesel birlikle sınırlı. Birden fazla bölgesel birliğe üyelik ise özellikle Ege'de yaygın; buradaki büyükşehir ilçe belediyelerinin yarısı birden fazla birliğe üye. Tematik birlik üyeliği Ege'deki büyükşehir ilçelerinde yüzde 73'e ulaşırken Karadeniz'de yüzde 7'de kalıyor. Karadeniz'deki büyükşehir ilçe belediyelerinin yüzde 57'sinin ne bölgesel ne de tematik bir birliğe üyeliği bulunuyor. Uluslararası ağ ve platformlara katılımda da Ege ve Marmara öne çıkıyor: En az bir uluslararası ağ veya platformda yer alan büyükşehir ilçe belediyelerinin oranı Ege'de yüzde 36, Marmara'da yüzde 29, Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu'da yüzde 4. Doğu Anadolu'da ise bu kapsamda herhangi bir belediye bulunmuyor.

Büyükşehir belediyelerinin iklim eylemine hazırlık düzeyinin daha yüksek olması, idari statülerinden kaynaklanan yetkileri, nüfuslarına bağlı olarak merkezi yönetimden aldıkları kaynaklar[136] ve kendi gelirlerini yaratabilme olanaklarıyla açıklanabilir. Bu bulgu, büyük kentlerin kurumsal kapasitelerinin daha yüksek olduğuna ilişkin uluslararası araştırmalarla da örtüşüyor. İklim eylemine yönelik daha sınırlı girişimde bulunan bazı büyükşehir belediyelerinde ise yerel siyasi dinamiklerin ve merkezi yönetimle yaşanan gerilimlerin etkili olabileceği düşünülebilir. Ancak bu ilişkinin açıklığa kavuşturulması için daha ayrıntılı araştırmalar yapılması gerekir.

Büyükşehir ilçe belediyelerinin iklim eylemindeki rolünü, büyükşehir belediyeleriyle aralarındaki görev ve yetki dağılımı da etkiliyor. Büyükşehir belediyelerinin planlama, koordinasyon, denetim ve bütçe yetkileri, ilçe belediyelerinin özerkliğini ve stratejik

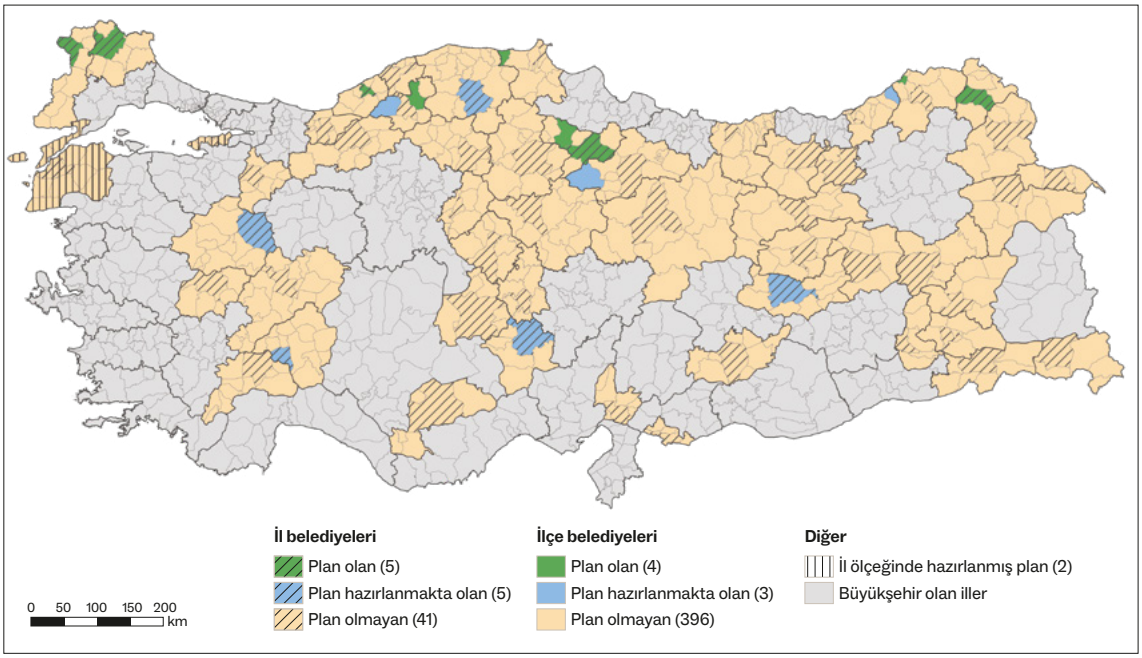
kararlar almasını sınırlıyor. Ulaşım ve bazı altyapı hizmetleri gibi iklim açısından stratejik alanlarda karar yetkisi büyük ölçüde büyükşehir belediyelerinde. Büyükşehir ilçe belediyeleri ise yapılaşma ayrıntılarının belirlenmesi ve sokak ölçeğindeki uygulamalarda rol alıyor. Görev ve yetki dağılımı, SKUP gibi ulaşım planlarının daha çok büyükşehir belediyeleri tarafından hazırlanmasında etkili. İlçe belediyelerinin atık toplama sorumlulukları, sıfır atık projelerinin bu belediyelerde daha yaygın görülmesini açıklayan etkenlerden biri olabilir. Coğrafi farklılaşmada ise bölgesel kalkınma politikalarının, yerel koşulların ve belediye yönetimlerinin önceliklerinin etkili olduğu düşünülebilir. Bu etkenlerin rolünün anlaşılması için daha ayrıntılı araştırmalar yapılması gerekir.

Türkiye nüfusunun yüzde 78,2'si büyükşehir statüsündeki illerde yaşıyor. Bu iller ise Türkiye yüzölçümünün yaklaşık yarısını kapsıyor.[137] Büyükşehir belediyelerinin görece yüksek kapasitesi, nüfusun ve emisyonların yoğunlaştığı alanlarda iklim eylemi açısından önemli bir potansiyel sunuyor. Ancak daha sınırlı kurumsal kapasiteye sahip yerel yönetimlerin bulunduğu alanlarda da özellikle tarım ve ekosistemlerle ilişkili iklim risklerine karşı önlem alınması gerekiyor.

Büyükşehir dışındaki il ve ilçe belediyeleri

Büyükşehir dışındaki 51 il belediyesi ve 403 ilçe belediyesi, incelenen belediyelerin yaklaşık yarısını oluşturuyor. Ancak bu belediyelerin sınırları içinde Türkiye nüfusunun yalnızca yüzde 15,4'ü yaşıyor.[138] Norm kadro düzenlemesi kapsamında birim kurmakla yükümlü olan il belediyelerinin tamamında iklim birimi bulunuyor. Bu belediyelerin ulusal tematik birliklere üyeliği de yaygın. Ancak iklim eylem planı hazırlayan ya da uluslararası ağlara katılan il belediyelerinin sayısı sınırlı (Harita 5). Bu göstergeler bakımından il belediyeleri, büyükşehir belediyelerinden çok ilçe belediyelerine benziyor.

Harita 5. Büyükşehir dışındaki il ve ilçe belediyelerinde iklim eylem planları

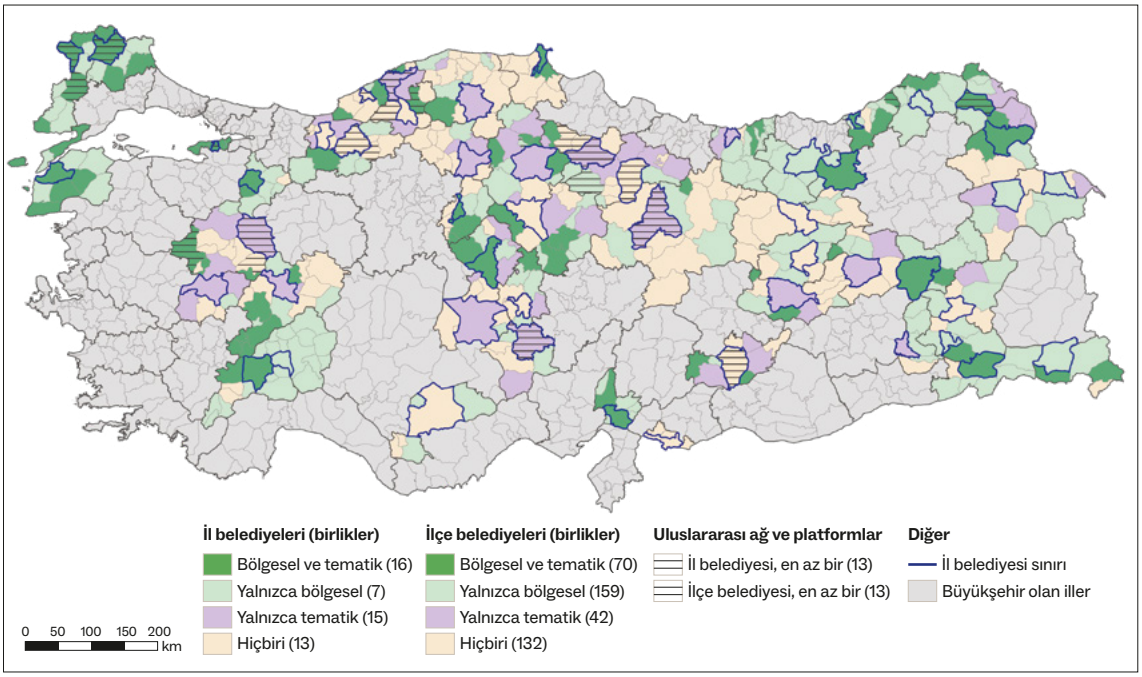

Kaynak: Türkiye İklim Eylemi Envanteri, 2026

Büyükşehir dışındaki ilçe belediyeleri genellikle düşük nüfuslu yerleşimlere hizmet veriyor. Bu belediyelerin yaklaşık yarısında ilçe merkezi nüfusu 6000'in altında. Bu belediyeler genellikle sınır boylarında, dağlık kesimlerde ve ekonomik gelişme olanaklarının sınırlı olduğu kırsal alanlarda yoğunlaşıyor. Bu belediyelerde iklim eylem planı neredeyse hiç yok (Harita 5), uluslararası ağlarla bağlantı da oldukça sınırlı; kurumsal kapasite yetersizlikleri ile bölgesel gelişmişlik farklarının birlikte etkili olabildiği görülüyor. Tamamlanmış iklim eylem planı bulunan dört büyükşehir dışı ilçe belediyesi de Karadeniz Bölgesi'nde yer alıyor. Çanakkale ve Yalova'da ise il belediyelerinden personelin de hazırlık sürecine katıldığı, Bakanlık desteğiyle il bütününü kapsayacak şekilde hazırlanan planlar bulunuyor.

Bu grupta bölgesel birliklere üyelik uluslararası ağlara üyelikten belirgin biçimde daha yaygın (Tablo 4, Harita 6). İl belediyelerinin yüzde 45,1'i ve ilçe belediyelerinin yüzde 56,8'i en az bir bölgesel birliğe üyeyken, uluslararası ağlara üyelik oranı il belediyelerinde yüzde 25,5 ve ilçe belediyelerinde yüzde 3,2. Bu belediyelerin uluslararası ağlara ve ulusal tematik birliklere katılımı daha sınırlıyken bölgesel birliklerle ilişkileri görece güçlü. Marmara ve Akdeniz'de büyükşehir kapsamında olmayan az sayıdaki ilçe belediyesinin neredeyse tamamı en az bir bölgesel birliğe üye. Ulusal tematik birliklere üyelik oranı en yüksek Marmara'da (yüzde 47) ve Ege'de (yüzde 41). Ege'de bölgesel birlik üyeliği (yüzde 44) tematik birlik üyeliğiyle neredeyse aynı düzeyde. Batı Karadeniz'in iç kesimleri ile Erzincan ve Bayburt çevresindeki belediyeler ise bölgesel ve tematik birliklere üyelik bakımından daha düşük oranlara sahip.

Harita 6. Büyükşehir dışındaki il ve ilçe belediyelerinin ağ, birlik ve platform üyelikleri

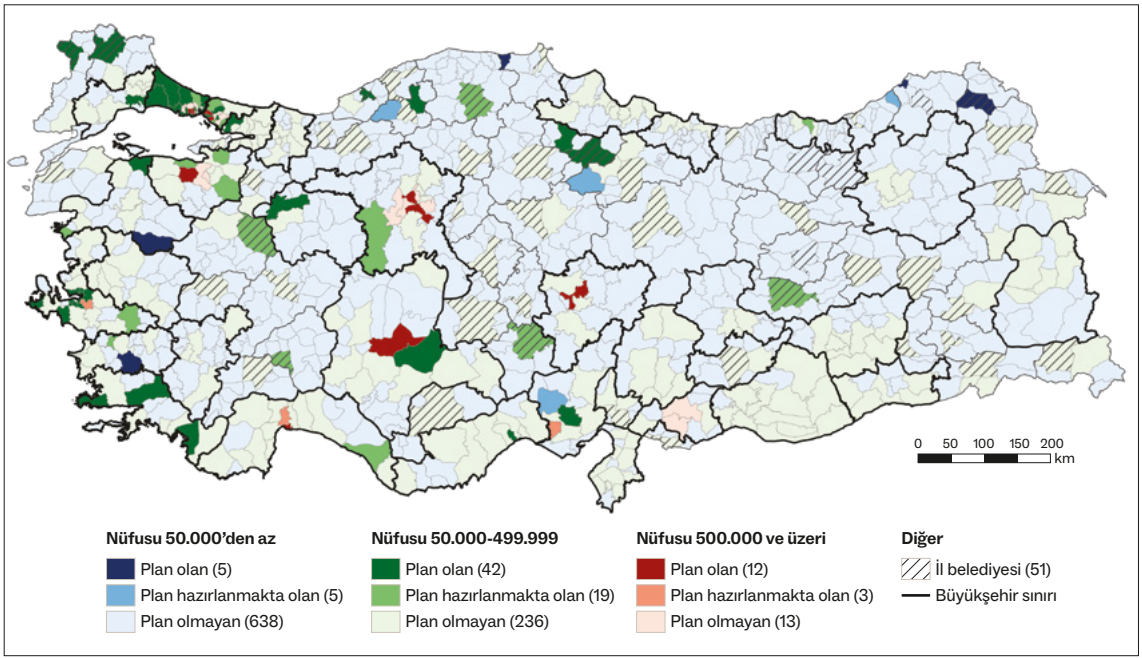

Kaynak: Türkiye İklim Eylemi Envanteri, 2026

Nüfus büyüklüğüne göre farklılaşma

Türkiye'de büyükşehir ilçe belediyeleri ile büyükşehir dışında kalan il ve ilçe belediyeleri vatandaşların doğrudan etkileşimde bulunduğu yerel yönetim kademeleridir. Bu belediyelerin görev ve yetki alanları büyükşehir belediyelerinden farklı; kurumsal ve mali kapasiteleri ise genellikle daha sınırlı kalıyor. Planlamaya ilişkin deneyim büyük oranda batıda ve geniş nüfuslu belediyelerde yoğunlaşırken, iklim değişikliği ve sıfır atık birimi tespit edilebilen belediyelerin ülke genelinde nispeten daha homojen biçimde dağıldığı görülüyor.

Harita 7. Farklı nüfus büyüklüğündeki belediyelerde iklim eylem planı (büyükşehir belediyeleri hariç)

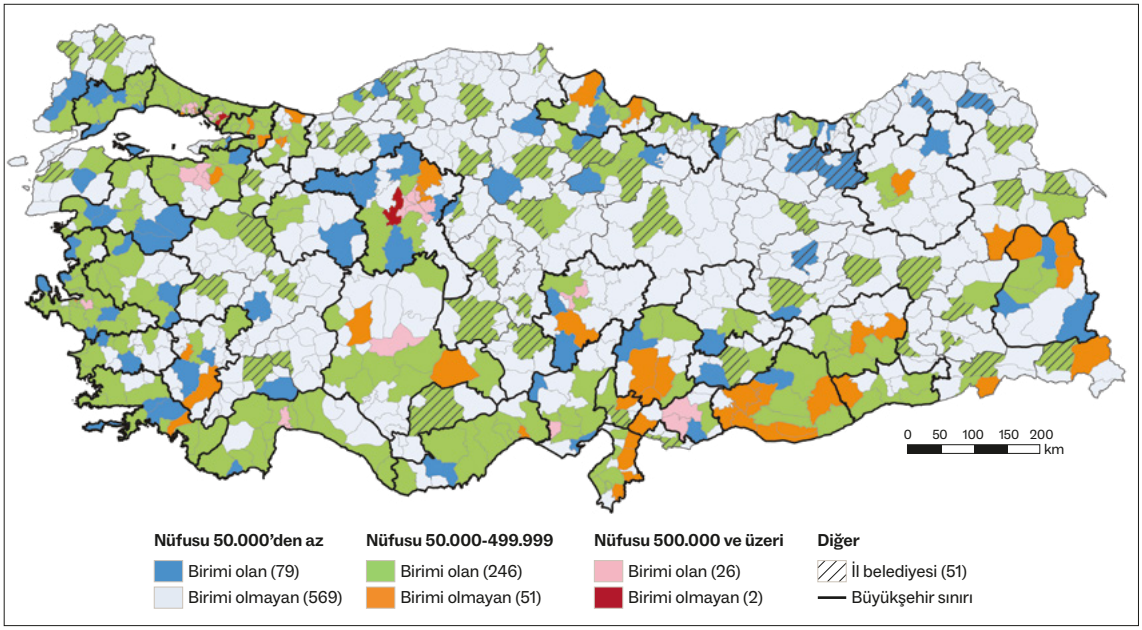

Kaynak: Türkiye İklim Eylemi Envanteri, 2026

Büyükşehir belediyeleri kapsam dışında tutularak yapılan nüfus karşılaştırması, iklim eylem planına sahip olma oranının nüfus büyüklüğüyle birlikte arttığını, ancak nüfusun tek başına belirleyici olmadığını gösteriyor (Harita 7). Nüfusu 50.000'in altındaki belediyelerde plan neredeyse hiç yok. 50.000-499.999 nüfuslu belediyelerde planlar Marmara ve Ege'de, daha az ölçüde Karadeniz'de toplanıyor. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da bu büyüklükte plan sahibi belediye yok. Nüfusu 500.000-999.999 arasındaki büyükşehir ilçe belediyelerinde ise farklı bir görünüm ortaya çıkıyor. İstanbul, Ankara, Bursa, Konya, Kayseri ve Antalya'daki büyük ilçelerin bir kısmında plan bulunurken, İzmir ve Gaziantep'teki büyük ilçeler dahil benzer büyüklükteki birçok belediyede plan yok.

İklim değişikliği ve sıfır atık birimleri ise iklim eylem planlarına göre çok daha yaygın ve coğrafi olarak daha dengeli dağılıyor (Harita 8). Nüfusu 50.000'in altında olduğu halde ilgili birimin varlığı tespit edilen 79 belediyenin 55'i, birim kurma yükümlülüğü bulunmayan büyükşehir ilçe belediyeleri. Nüfusundan bağımsız olarak birim kurmakla yükümlü olan il belediyelerinin ise 51'inin tamamında birim bulunuyor. İl

Harita 8. Farklı nüfus büyüklüğündeki belediyelerde iklim birimi (büyükşehir belediyeleri hariç)

Kaynak: Türkiye İklim Eylemi Envanteri, 2026

belediyelerinde tespit edilen birimlerin bir bölümü bağımsız müdürlük olarak değil, başka bir müdürlüğe bağlı alt birim olarak tanımlanmış. Birim kurma yükümlülüğü bulunan ancak birim varlığı kamuya açık kaynaklardan doğrulanamayan 50.000-499.999 nüfuslu belediyeler, haritada özellikle Güneydoğu Anadolu ile Hatay ve Kahramanmaraş çevresinde yoğunlaşıyor. Nüfusu 500.000'i aşan büyükşehir ilçe belediyeleri arasında da Ankara ve İstanbul'da birim varlığı doğrulanamayan belediyeler bulunuyor.

Merkezi yönetimden yerel yönetimlere aktarılan mali kaynakların, bazı telafi edici düzenlemelere rağmen büyük ölçüde nüfus esasına göre dağıtılması, küçük belediyelerin iklim krizine hazırlık kapasitesini sınırlayabiliyor. İklim risklerinin değerlendirilmesi, uyum stratejilerinin hazırlanması, teknik uzmanlık kapasitesinin geliştirilmesi ve proje üretilmesi gibi çalışmalar, nüfustan bağımsız olarak belirli bir maliyet gerektiriyor. Belediyelerin karşı karşıya olduğu iklim ve çevre sorunlarının boyutu da nüfus büyüklüğüyle doğrudan ilişkili değil. Dolayısıyla küçük belediyeler, sınırlı bütçelerinin yanı sıra nüfus ve kaynak ölçeklerinden kaynaklanan yapısal güçlüklerle de karşılaşıyor.[139] Bölgesel belediye birlikleri aracılığıyla geliştirilen dayanışma, bu yapısal güçlükleri hafifletme potansiyeli taşıyor. Ancak birliklerin sağladığı destek, belediyelerin mali ve teknik ihtiyaçlarını karşılamaya tek başına yetmeyebilir. Küçük belediyelerin iklim değişikliğine karşı dirençliliğini artırmak için teknik kapasite desteğinin yanı sıra kaynakların daha adil dağılımını ve mekânsal eşitsizliklerin azaltılmasını gözeten politikalara da ihtiyaç bulunuyor.

3.4. Kurumsal işleyiş ve deneyimler

İklim Kanunu ve YİDEP Yönetmeliği ile ortaya konan ulusal mevzuat yerel yönetimlerin iklim eylemini geliştirmek açısından önemli fırsatlar sunuyor. Özellikle il bazında geliştirilecek iklim eylem planlarının büyükşehir ve il belediyeleri tarafından ilçe belediyeleri ve diğer kurumlar desteğiyle hazırlanması önemli bir gelişme. Ancak bu düzenlemelerin uygulamada nasıl işleyeceği ve yerel iklim eyleminin nasıl şekilleneceği, kapasite farklılıklarının yanı sıra belediyelerin mevcut işleyiş biçimlerine de bağlı. Belediyelerde iklim eyleminin nasıl şekillendiğini anlamak için iklim birimlerinin ve iklim eylem planlarının mevcut işleyişe nasıl dahil edildiğine bakmak gerekiyor. Plan hazırlama sürecini kimin yürüttüğü, belediye içinde hangi birimlerin sürece dahil olduğu, gerekli veri ve finansman kaynaklarına nasıl erişildiği ve ortaya çıkan hedeflerin stratejik plan, bütçe ve mekânsal planlar aracılığıyla uygulamaya nasıl aktarıldığı, belediyelerin iklim eylemi kapasitesini belirleyen temel unsurlar olarak öne çıkıyor. Aşağıdaki değerlendirmeler güncel araştırmaların sonuçlarına, envanter bulgularına ve alan kurumları ile uzmanlarla yürütülen istişarelere dayanıyor.

İklim değişikliği ve sıfır atık birimleri

İklim değişikliği ve sıfır atık birimlerinin kuruluşunda çoğunlukla yönetmelik değişiklikleri ve yasal zorunluluklar belirleyici oldu. Ancak birimin kurulmuş olması, faaliyetlerinin düzenli ve kamuya açık biçimde izlenebildiği anlamına gelmiyor. Birimi bulunduğu tespit edilen 380 belediyenin 124'ünde, birime ilişkin kamuya açık kaynaklarda izlenebilir bir faaliyet kaydına ulaşılamadı. Birimin örgüt şemasında yer alması da faaliyetlerinin ne ölçüde sürekli ve izlenebilir olduğunun güvenilir bir göstergesi değil. Kimi belediyelerde birim düzenli bir faaliyet takvimi ve izlenebilir çıktılarla çalışıyor ve bu durum internet sitelerinden de gözlenebiliyor. Ancak pek çok belediyede bu görev mevcut personele ikincil bir sorumluluk olarak ekleniyor ve müdürlükte çalışan sayısı 1-2 kişiyi geçmiyor.

Birimin üstlendiği işlevleri sürdürebilmesi, erişebildiği kaynaklarla da ilişkili. Dış kaynaklara erişimde uluslararası ağlar belirleyici bir aracı rol üstlenirken, ulusal ve bölgesel birlikler de bu konuda aracı ve destekleyici faaliyetler yürütüyor. Türkiye Belediyeler Birliği belediyelere rehberlik ve kapasite geliştirme desteği sunuyor ve yerel yönetimlerin taleplerini ulusal politika süreçlerine taşıyor; iklim ve çevre projelerine odaklanan AB-Türkiye "Şehir Eşleştirme-II" hibe programının tanıtım ve bilgilendirme toplantılarını da üstlendi.[140] Marmara Belediyeler Birliği (MBB), 2022'de kurduğu Sürdürülebilirlik ve İklim Değişikliği Merkezi ile iklim alanındaki çalışmalarını kurumsallaştırdı;[141] AB'nin NetZeroCities programı kapsamında Türkiye İklim Nötr Şehirler Ağı'nın (İNŞA) ulusal koordinasyonunu da yürütüyor.[142] Belediyeler arası öğrenme mekanizmaları da kapasite farklarını azaltmada önemli bir araç. NetZeroCities'in, belediyeleri pilot şehirlerle eşleştirerek 20 ay boyunca teknik destek sağlayan İkiz Şehirler Öğrenme Programı[143] ile WRI Türkiye ve MBB'nin ihtiyaç analizine dayanarak geliştirdiği ve çıktılarını açık erişimle paylaştığı eğitim programı,[144] belediye

çalışanlarının benzer konumdaki ve başarılı uygulamalar geliştirmiş belediyelerden öğrenmesine olanak tanıyor. İstişarelerde, bu tür akran öğrenimi yaklaşımlarının tek seferlik uzman eğitimlerine kıyasla daha kalıcı sonuçlar verdiği değerlendirmesi öne çıktı. MLGP4Climate gibi çok düzeyli yönetişim platformları da yerel, merkezi ve uluslararası paydaşları bir araya getiriyor. Bu kapsamda bölgesel belediye birliklerinin kapasite ve faaliyetleri özellikle küçük belediyeler için fark yaratabilecek bir potansiyel barındırıyor. Bununla birlikte fonlara erişim için geçerli koşulların tüm belediyeler tarafından sağlanması mümkün değil. Örneğin Sosyal Güvenlik Kurumu borcu bulunan belediyeler, yasal engeller nedeniyle krediye ya da geri ödemeli fonlara dayalı araçlardan faydalanamıyor.

Birimin adında yer alan sıfır atık bileşeni ise, 2017'de başlatılan Sıfır Atık Projesi'ne dayanıyor. Bakanlık ve İller Bankası hibelerinin bu alana odaklanması sıfır atık projelerini finansal ve lojistik açıdan öncelikli kılarken, yerel düzeyde iklim politikasının sıfır atık ile özdeşleştirilerek dar bir çerçevede ele alınması riskini de beraberinde getiriyor.

İklim eylem planları nasıl hazırlanıyor?

SECAP ve YİDEP gibi farklı çerçevelerde hazırlanan iklim eylem planlarının hazırlık süreçleri bazı ortak aşamalar içeriyor. Plan hazırlığını genellikle belediyelerin teknik birimleri, çoğu zaman uluslararası danışmanların desteğiyle yürütüyor.[145] İstişarelerde, belediye personelinin bu süreçlerde eğitim aldığı, ancak personel yer değiştirdiğinde ya da kurumdan ayrıldığında edinilen bilginin kurumsal hafızadan silindiği vurgulandı. Türkiye genelinde sınırlı sayıda danışmanlık firmasının ürettiği planlarda benzer hazırlık yöntemleri kullanılıyor. Bunun, farklı belediyeler için birbirinin neredeyse aynısı olan ve yerel sosyoekonomik ve coğrafi bağlamı yansıtmayan planlar üretilmesine yol açtığı düşünülüyor.[146]

Bu çalışmalarda yer almış teknik uzmanlarla yapılan istişareler, üç aşamalı bir planlama sürecine işaret ediyor. Yaklaşık dört ay süren hazırlık aşamasında veriler toplanıyor ve temel emisyon envanteri oluşturuluyor; bu aşamada IPCC 2006 Kılavuzları ve GPC standardından yararlanılıyor. Sonraki dört ayda risk analizi yapılarak hedefler ve sektörel eylemler belirleniyor. Hedef belirlemede genellikle Türkiye geneli için belirlenen azaltım hedefleri büyük oranda korunarak yıllık bazlara uyarlanıyor. YİDEP Yönetmeliği öncesinde planlar için yasal bir onay mercii bulunmuyordu. Bu dönemde bazı planlar, destek alınan GCoM ve ICLEI gibi uluslararası kuruluşların incelemesine sunuluyordu. Son aşamada izleme ve değerlendirme mekanizmaları da oluşturuluyordu.

Sera gazı envanterleri ise farklı yöntemlerle hazırlanabiliyor ve güvenilir yerel veriye erişim ciddi bir sorun olarak öne çıkıyor. Verilerin büyük bölümünün başka kamu kurumlarından ya da kuruluşlardan talep edilmesi gerekiyor.[147] Emisyon envanterinin oluşturulmasında yalnızca kurumsal verilerin değil, sahadan toplanan verilerin de önemli olduğu görülüyor. Ancak ilçe ve mahalle ölçeğinde mekânsal ve toplumsal veriye erişilememesi, gerçekçi hedefler belirlemeyi ve dijital izleme sistemleri kurmayı zorlaştırıyor.[148] Mevcut ya da erişilebilir verinin nerede ve nasıl kullanılacağına dair farkındalık da sınırlı kalıyor.

Katılım süreçleri

Pek çok kentte plan hazırlığına kamu kurumları, meslek odaları, kent konseyleri ve sivil toplum bileşenlerinin katıldığı çalıştaylar düzenlendiği görülüyor. Ancak katılım çoğunlukla danışma düzeyinde kalıyor, yeterince sistematik ve kapsayıcı olmuyor ve plan kararlarına katkısı belirsiz kalıyor. Planlar katılımcı yöntemlerle hazırlandığını belirtse de bazı örneklerde katılım birkaç toplantıya ya da çalıştaya indirgeniyor.[149] Bu toplantılara da etkilenen grupların ve temsilcilerin katılımı çoğunlukla yetersiz kalıyor. Katılım süreçlerinin neredeyse hiçbiri toplulukların planın tasarımına, uygulamasına ve izlenmesine sürekli olarak katıldığı bir yöntem ya da toplanan görüşlerin plan kararlarını nasıl etkilediğini gösteren bir mekanizma içermiyor.[150] Planlar katılımı vurgulasa da kadınlar, gençler, yaşlılar ve göçmenler gibi grupların sürece nasıl dahil edileceğine dair bir stratejiyi neredeyse hiç içermiyor.[151] Toplumsal cinsiyet boyutunda da benzer bir tablo görülüyor. Katılım toplantılarında belediye hizmetlerini en yoğun kullanan, sosyoekonomik açıdan dezavantajlı kadınlar sınırlı temsil ediliyor.[152]

İstişarelerde bu durumun yalnızca belediye politikalarından değil, yerel halkın ilgisinin sınırlı kalmasından da kaynaklandığına ilişkin görüşler de dile getirildi. Ancak bu ilginin gelişmesi için ihtiyaç duyulan bilgilendirme ve kurumsal mekanizmalar da bulunmuyor.[153] Bununla birlikte, Marmara Urban Forum (MARUF), Yerel İklim Zirveleri, iklim çalıştayları ve benzeri etkinlikler ise farkındalığın oluşmasına ve kurumların bir araya gelmesine katkı sunuyor.

Planların içeriği: uyum, azaltım ve iklim adaleti

Türkiye'deki yerel iklim eylem planları büyük ölçüde benzer bir yapıya sahip. Planların omurgasını sera gazı envanteri, bu envantere dayanan azaltım hedefleri ve enerji, binalar, ulaşım ve atık gibi sektörlere göre sıralanan eylem tabloları oluşturuyor. Uyum, kırılgan gruplar ve toplumsal cinsiyet gibi konular ise çoğunlukla kısa bölümler halinde ele alınıyor ve somut eylemlere ve izleme göstergelerine bağlanmıyor.[154]

Yerel hedeflerin ulusal hedefe dayanması, ulusal hedefin niteliğini de yerel planlara taşıyor. Türkiye'nin Kasım 2025'te sunduğu İkinci Ulusal Katkı Beyanı, 2035 için 1109 milyon ton CO_2 eşdeğeri bir referans senaryo tanımlıyor ve bu senaryoya kıyasla 466 milyon tonluk bir azaltımla emisyonların 643 milyon ton düzeyinde sınırlandırılmasını öngörüyor.[155] Bu düzey, TÜİK'in 2024 için açıkladığı gerçekleşen 584,5 milyon tonluk emisyonun yaklaşık yüzde 10 üzerinde.[156] Ulusal hedef bu haliyle mutlak emisyonların azalmasını değil, öngörülen artışın yavaşlatılmasını ifade ediyor. İklim alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarının oluşturduğu İklim Ağı da hedefin "artıştan azaltım" niteliği taşıdığını belirterek gözden geçirilmesini talep ediyor.[157] Bu hedefler yerel iklim hedeflerinin de iddiasının düşük kalmasına sebep oluyor.

Azaltım konusunda büyükşehir belediyeleri genellikle ulusal hedefleri yeniden üretirken, iklim uyumuna yönelik çalışmaların yerel yönetimlerin tamamında oldukça yetersiz kaldığı çeşitli araştırmalarla tespit edilmiş durumda.[158] İlçe belediyeleri ise yerel bağlamla daha doğrudan ilişkili olduklarından uyum konularında azaltıma göre daha

fazla çalışma yapabiliyor. Örneğin kentsel su uyumu, yeşil koridorlar, mavi-yeşil altyapı, güneş enerjisi, sağlıklı ulaşım ve iklim risklerine hazırlık gibi konularda projeler geliştiriyorlar. Bu çalışmaların daha çok uluslararası belediye ağları, üniversiteler, yerel aktörler ve sivil toplumla kurulan ilişkiler üzerinden geliştiği görülüyor.[159] Türkiye'de yerel yönetimlerde uyum bileşeninin geri planda kalması iki nedenle açıklanıyor.[160] Birincisi, iklim planlamasının belediye gündemine enerji planı isteyen Belediye Başkanları Sözleşmesi aracılığıyla girmiş olması. İkincisi ise, yerel düzeyde uyum farkındalığının düşük olması ve uyum stratejilerinin yerel koşullara göre özgün olarak üretilmek zorunda olması.[161] Bu da belediyelerin temel hizmet alanlarının dışındaki konulara da dokunmayı gerektiriyor. Bazı büyükşehirlerin planları kırılganlık analizleri ve sektörel uyum eylemleri içermeye başlamış olsa da uyum bileşeni genel olarak zayıf kalıyor.

Bununla birlikte planların iklim adaleti perspektifi de oldukça zayıf. Planların bir kısmı iklim etkilerinin düşük gelirli mahallelere ve kırılgan gruplara daha ağır yansıdığını kabul ediyor ve risk analizlerinde yaşlılar, kadınlar ya da mülteciler gibi grupları adıyla anıyor. Ancak bu analizler bu gruplara yönelik özel eylemlere, bütçe kalemlerine ve göstergelere dönüşmüyor.[162] Azaltım önlemlerinin maliyet ve faydalarının kime düşeceği de ancak birkaç planda ele alınıyor ve enerji yoksulluğundan nadiren bahsediliyor.[163] Toplumsal cinsiyet boyutunda da tablo benzerlik gösteriyor. Planlar kadınları çoğunlukla korunması gereken bir grup olarak anıyor. Kadınların kırılganlığını üreten bakım emeği, işgücü piyasasındaki eşitsizlikler ve gelir farkları gibi yapısal koşulları ise nadiren analiz ediyor.[164] Ulaşım, sağlık, istihdam, tarım ve enerjiye erişimde kadınlara yönelik somut önlemler içeren planlar var, ancak bu önlemler de genellikle ölçülebilir göstergelere, bütçeye ve izleme mekanizmalarına bağlanmıyor.[165]

Planlardan uygulamaya

Belediyelerin planları ne derecede uygulamaya aldığı konusunda çalışmalar oldukça yetersiz. Genel olarak eylemlerin nasıl, kim tarafından, ne zaman, hangi bütçeyle ve hangi kurumlarla işbirliği içinde yapılacağının tanımlanmamış olması da uygulamaya ilişkin önemli boşluklar yaratıyor.[166] Uluslararası kuruluşların desteğiyle hazırlanan planların birbirine benzemesi de planların uygulamaya dönük olarak hazırlanmadığına ilişkin görüşleri pekiştiriyor.[167]

Ancak bazı belediyelerin iklim eylemlerini uygulama süreçlerine taşıdığı da görülüyor. Bu belediyelerin planlarında, eylemlerin hayata geçirilmesi için diğer belediye uygulama ve izleme araçlarına atıfta bulunulduğu görülüyor.[168] Uygulamayı mekânsal kararlara taşıyan imar planları ise en az kullanılan araçlardan biri olarak görülüyor.[169] Ayrıca, geçmiş çalışmalar ve güncel gözlem ve istişareler mekânsal planlama yanıtlarının genel olarak ağaçlandırma ve park alanı oluşturma gibi kararlarla sınırlı kaldığını ve azaltım ve uyum odaklı iklim eylemi içeren plan yaklaşımlarının oldukça sınırlı olduğunu gösteriyor.[170] İmar planlama süreçlerinin uzun zaman alması, belirsiz süreçler içermesi ve siyasi tartışmalara konu olması da iklim eylemindeki yerini zorlaştırıyor.[171] Ancak imar mevzuatının mekânsal planlarda iklim eylemini zorunlu kılmasının planlarda iklim gerekçesiyle yapılan itirazların yargıda karşılık bulabilmesi için gerekli olduğu düşünülüyor.[172]

İklim eylem planlarının izlenememesi de uygulama süreçlerini anlamayı ve takip etmeyi zorlaştırıyor. Planlardaki gösterge ve izleme araçlarının yetersizliğinin yanı sıra, belediyelerin bir kısmı da planlarını kamuya açık platformlarda paylaşmıyor. MBB'nin güncellemekte olduğu iklim eylemi veri tabanı, üye belediyelerin çevre yönetimi verilerini paylaşabildiği bir platform olarak bu soruna bölgesel bir çözüm geliştirebiliyor. E-YİDEP ve İklim Portal'ın bu boşluğu ne ölçüde dolduracağı ise sistemin işleyişiyle belli olacak.

3.5. Öncü uygulamalar

Türkiye'de yerel iklim eylemi giderek daha belirgin bir kurumsal çerçeve kazanıyor. Ancak envanter bulguları, bu çerçevenin belediyeler arasında eşit karşılık bulmadığını gösteriyor. İklim eylem planları, iklim birimleri ve uluslararası ağlarla ilişkiler büyük ölçüde belediyelerin ölçeği ve idari statüsüyle birlikte artarken, coğrafi konum da kapasite farklılıklarını etkiliyor. Planlama, uygulama ve izleme süreçleri ise bugüne kadar büyük ölçüde gönüllü çabalar ve farklı girişimler üzerinden gelişmiş ve henüz yeterince kurumsallaşmamış durumda. Bununla birlikte bazı belediyeler iklim eyleminde öne çıkıyor. Yapısal kısıtlarına rağmen kendi gruplarının genel profilinden ayrışarak başka belediyeler için örnek oluşturabilecek uygulamalar geliştiriyorlar. Bu örnekler, siyasi sahiplenmenin, kurum içindeki öncü aktörlerin ve dış ortaklıkların etkilerini ve potansiyellerini gösterirken, bu çabaların kalıcı hale gelmesini sınırlayan koşulları da ortaya koyuyor.

Türkiye'nin ilk yerel iklim değişikliği eylem planını 2009-2011 döneminde Fransız Kalkınma Ajansı (AFD) desteğiyle hazırlayan Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, literatürün en sık öncü olarak andığı belediye.[173] Gaziantep, daha sonra 2016 tarihli İklim Değişikliği Eylem Planı, 2018 tarihli SECAP, 2022 tarihli İklim Değişikliğine Uyum Eylem Planı ve EBRD desteğiyle hazırlanan Yeşil Şehir Eylem Planı ile iklim eylemi planlamasını sürdürdü.[174] Bununla birlikte uluslararası kaynakların desteğiyle doğalgazlı otobüs ve örnek yeşil bina projeleri geliştirildi.[175] Gaziantep örneği, siyasi sahiplenme ve gönüllü çabalarla erken dönemde plan çalışmalarına başlayan, yabancı kaynaklardan etkin bir şekilde faydalanan, planlamada süreklilik sağlayan ve hedefleri uygulamaya taşıyan örneklerden biri.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi ise 2013'te katıldığı C40 aracılığıyla bütün belediyelerden ayrışan bir planlama birikimi oluşturarak uluslararası alanda da öncü nitelik kazandı. 2018'de ilk İklim Değişikliği Eylem Planı'nı yayınladı. 2021'de gözden geçirilen planın iddialarının yükseldiği ve iklim adaletini stratejik eksenlerinden biri olarak tanımladığı görülüyor.[176] 2023'te AB desteğiyle hazırlanan SECAP, karbon nötrlük hedefini Belediye Başkanları Sözleşmesi çerçevesine de taşıdı.[177] İstanbul Planlama Ajansının 2022'de kurduğu İstanbul İklim Platformu da farkındalık ve katılım, finansman ve yeşil dönüşüm, emisyon azaltımı, izleme ve şeffaflık ile uyum ve iklim adaleti başlıklarındaki çalışma grupları aracılığıyla planlama sürecine katılım olanağı sağladı.[178]

2025'te EBRD desteğiyle hazırlanan Yeşil Şehir Eylem Planı da bu planlara eklendi. Planlarda uyum bileşeninin giderek arttığı görünüyor. İstanbul, aynı zamanda AB'nin İklim Nötr ve Akıllı Şehirler ile İklim Değişikliğine Uyum misyonlarında yer alıyor[179] ve sera gazı envanterini her yıl CDP aracılığıyla raporluyor. 2023-2025 döneminde üç yıl üst üste CDP Şehirler A Listesi'ne girerek iklim verilerinin raporlanması, risklerin değerlendirilmesi ve hedeflerin izlenmesi konularında uluslararası ölçekte öne çıkan bir şeffaflık düzeyine ulaştı.[180] İstanbul, planlarının iddiası, uyum ve iklim adaleti bileşenleri ve düzenli raporlama ve izleme süreçleriyle diğer belediyelerden ayrışıyor.

Ankara Büyükşehir Belediyesi de 2025'te CDP Şehirler A Listesi'ne giren belediyeler arasında.[181] İzmir Büyükşehir Belediyesi ise kuraklıkla mücadele stratejisi, sürdürülebilir ulaşım yatırımları ve planlarında finansman ve bütçe ayrıntısına verdiği önemle öne çıkıyor.[182] Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi de iklim eylemine öncelik verme konusunda son yıllarda bölgesinde öne çıkan bir belediye. Üç şube müdürlüğünden oluşan bir İklim Değişikliği ve Sıfır Atık Dairesi Başkanlığı bulunan belediye SECAP hazırlığını 2025'te tamamladı.[183] Belediye, UCLG-MEWA toplantısına ev sahipliği yaparak uluslararası işbirliklerine de açıldı.[184] Kasım 2025'te Heinrich Böll Stiftung Derneği ile birlikte ilçe belediyeleri, kent konseyi, üniversiteler, ilgili kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının katıldığı bir iklim uyumu çalıştayı düzenledi.[185] Bölgenin en kritik riskleri arasında yer alan su kaynakları ve tarımsal üretim üzerindeki iklim etkileri, bu çalıştayın da ana gündem başlıkları arasındaydı.

Büyükşehirlerin uyum çalışmalarında kuraklık ve su kaynaklarının yönetimi en sık ele alınan konular arasında yer alıyor.[186] Azaltıma yönelik sektörel uygulama örnekleri de bulunuyor. Bazı büyükşehirler sürdürülebilir ulaşım ana planlarının yanı sıra, bütünleşik toplu taşıma sistemleri, enerji verimli vapurlar, tramvay hatları, bisiklet yolları ve elektrikli otobüslerle ulaşımdan kaynaklanan emisyonları azaltmaya çalışıyor.[187] Bununla birlikte atıktan elektrik üretimi ve yenilenebilir enerji uygulamalarıyla enerji dönüşümünü destekleyen projeler de var.[188] Çalışmalarını Yerel İklim Zirveleri (Town Hall COP) ile destekleyerek yerel halkı, kurumları ve sivil toplumu küresel iklim gündemiyle buluşturan belediyeler de bulunuyor.[189]

Belediye Başkanları Sözleşmesi'ni Türkiye'de ilk imzalayan belediyelerin çoğunluğu büyükşehir ilçe belediyeleri oldu. İlk imzalayanlar arasında bulunan Bornova, Çankaya, Kadıköy, Karşıyaka, Maltepe, Nilüfer, Seferihisar ve Tepebaşı belediyeleri sera gazı envanterlerini çıkarıp 2020'ye kadar emisyonlarını yüzde 20-30 azaltmayı taahhüt etti.[190] Bu belediyeler arasında Kadıköy, CDP'nin A Listesi'ne giren ilk ilçe belediyesi oldu.[191] Nilüfer Belediyesi ise, 2017'de Türkiye'nin ilk yenilenebilir enerji kooperatifini kurarken mahallelerini nüfus yoğunluğu, yeşil alan, kentsel ısı adası etkisi ve kırılgan gruplar açısından analiz ederek iklim adaleti çalışmalarını da geliştirdi.[192]

2011'de Belediye Başkanları Sözleşmesi'ne katılan Bornova Belediyesi, iklim ve çevre politikalarını İklim Değişikliği ve Sıfır Atık Müdürlüğü bünyesinde yürütüyor.[193] Heidelberg ile yürüttüğü AB destekli şehir eşleştirme projesi ve Valladolid ile Lizbon'a yaptığı çalışma ziyaretleri gibi uluslararası işbirlikleriyle belediye personelinin bilgi ve

becerilerini geliştiriyor.[194] Yaşar Üniversitesi ve Energy Cities ile yürüttüğü AB destekli STORMLOG projesiyle (2023-2025) su yönetimi ve enerji verimliliği alanlarında çalıştı.[195] Belediye, farklı birimlerini de projelere dahil ederek iklim politikalarının kurum genelinde sahiplenilmesini destekliyor.[196]

Amasya'nın Merzifon ilçesi ise güçlü yerel sahiplenme ve işbirlikleriyle küçük ilçe olmanın dezavantajının aşılabileceğini gösteriyor. Prof. Dr. Eralp Özil'in 2018'de başlattığı, mahalle ölçeğinde verilere dayanan çalışmalar sonucunda hazırlanan karbon ayak izi raporu 2022'de yayınlandı.[197] Sorumlu birimler ve hedef yıllar tanımlanarak her yıl yüzde 4 emisyon azaltımı hedeflendi. Belediye her yıl sürdürülebilirlik raporu yayınlıyor ve maliyetinin yüzde 90'ı Dünya Bankası ve AB kaynaklarıyla karşılanan bir içme suyu projesi yürütüyor. 2024'te ICLEI'ye üye olan belediye, COP29'a da katıldı.[198] Ancak bu çalışmalar, küçük belediyelerin sınırlı mali ve teknik kapasiteden kaynaklanan yapısal sorunlarını ortadan kaldırmıyor.

Öncü belediyeleri ayırt eden temel özellikler, kurumsal motivasyon ve siyasi sahiplenme ile farklı aktörlerle işbirliği yapabilme kapasitesi. Süreci kimi zaman belediye başkanları başlatırken kimi zaman iklim vizyonu geliştiren, başkanı ve meslektaşlarını ikna eden ve kendilerinden sonra da sürecek yapılar kurmaya çalışan kamu görevlileri öncülük ediyor.[199] Uluslararası kuruluşlar, kalkınma finansmanı kurumları, üniversiteler ve danışmanlık firmalarıyla kurulan işbirlikleri de belediyelerin kaynak ve uzmanlığa erişimini sağlayarak ölçek dezavantajlarını aşmalarına yardımcı oluyor. Ancak öncülüğün kişilere ve dış kaynaklara bağlı kalması yönetim veya personel değişiklikleri durumunda birikimin kaybolması riskini beraberinde getiriyor. Yerel yönetim ile merkezi yönetim arasındaki siyasi uyum da bu çabaların kapsamını ve sürekliliğini etkileyebiliyor.[200] Bu nedenle, öncü deneyimlerin kalıcılaşması ve diğer belediyelere aktarılması kadar, iklim eyleminin yerel yönetimlerden merkezi yönetime uzanan tüm ölçeklerde kurumsallaşmasını sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesi de önem taşıyor.

4. Yerel İklim Eyleminde Yapısal Zorluklar

Belge kapsamında ortaya konan bulgular Türkiye'de yerel iklim eyleminin önündeki birbiriyle ilişkili dokuz temel yapısal zorluğa işaret ediyor. Güçlü siyasi irade ve yerel sahiplenme somut adımlar atılmasını sağlayabiliyor. Ancak bu çabaların kalıcı, bütüncül ve etkili bir iklim eylemine dönüşmesi kurumsal kapasiteye, finansmana, veri altyapısına, koordinasyona, toplumsal katılıma ve iklim hedeflerinin belediyelerin planlama, bütçe ve izleme süreçleriyle bütünleştirilmesine bağlı. Bu bölümde söz konusu zorluklar, envanter ve istişare bulguları literatürle birlikte değerlendirilerek ele alınıyor; her biri için sorunun nedenleri ve mevcut politika ve mevzuatın bu sorunlara ne ölçüde karşılık verdiği tartışılıyor. Çözüme yönelik öneriler ise bir sonraki bölümde yer alıyor.

4.1. Kurumsal kapasite eşitsizlikleri

İklim eylemi kapasitesi, belediyelerin ölçeği, idari statüsü ve coğrafi konumuna göre farklılık gösteriyor. Özel birimler, eylem planları ve ağ üyelikleri büyükşehir belediyelerinde, büyük il belediyelerinde ve büyükşehirlere bağlı bazı büyük ilçe belediyelerinde yoğunlaşıyor. Nüfusu 50.000'in altındaki belediyeler stratejik plan hazırlama zorunluluğunun dışında kalırken, iklim birimi kurma yükümlülüğü belediye türüne göre de farklılaşıyor. Özellikle küçük ilçe belediyeleri planlama, uzman personel ve bilgi ağlarına erişim bakımından geride kalıyor. Coğrafi farklılıklar da bu eşitsizliği derinleştiriyor. Planlar ve ağ bağlantıları batı bölgelerinde yoğunlaşırken Doğu ve Güneydoğu Anadolu ile Karadeniz'deki belediyeler, benzer statü ve büyüklükte olsalar bile geride kalıyor. Kapasitesi yüksek olan belediyeler daha fazla kaynağa erişebiliyor ve kapasitelerini geliştirmek için adım atabiliyor.

Bu durum uluslararası literatürde de öne çıkan yapısal bir sorun. Büyük kentler daha iddialı hedefler koyabiliyor ve daha fazla kaynak çekebiliyor. Bu durum, özellikle iklim riskine daha fazla maruz kalan bölgelerde küçük kentlerin yerel uyum araçları geliştirmesinin önünde önemli bir engel oluşturuyor. Bu engeli aşmak üzere küçük belediyelere yönelik ayrı finansman pencereleri ve ortak uzmanlık havuzları gibi araçlar geliştiren örnekler bulunuyor.

İklim Kanunu'nun getirdiği planlama yükümlülüğü, bölgesel ve ölçeğe bağlı destekleyici mekanizmalarla eşleştirilmediği takdirde bu eşitsizliği kapatmak yerine daha da artırma riski taşıyor.

4.2. Finansmana erişimde yapısal eşitsizlikler

Belediyelerin iklim finansmanına erişimi, öz kaynak yaratabilmelerine, kamu kaynaklarından yararlanabilmelerine ve uluslararası fonlara başvurmak için gerekli bilgi ve deneyime sahip olmalarına bağlı. Bu kapasitelere sahip belediyeler için de uluslararası hibe fonlarına erişim, başvuru hazırlama, proje yönetimi ve raporlama süreçleri önemli bir zaman ve emek yükü getiriyor. Ayrıca Sosyal Güvenlik Kurumu borcu bulunan belediyelerin krediye dayalı araçlardan faydalanamaması ve kurumsal kapasite ve kaynakların küçük şehirlerde yetersiz olması, mali yapısı en kırılgan ve dolayısıyla dış finansmana en muhtaç belediyeleri orantısız biçimde etkiliyor. Proje geliştirme deneyiminin yokluğu ve bürokratik süreçlerin uzunluğu, küçük belediyeler için uluslararası fonlara erişimi caydırıcı kılıyor.

Bu sorunların önemli bir kısmı uluslararası iklim finansmanı mimarisinden kaynaklanıyor. Uluslararası iklim finansmanı da oldukça yetersiz, azaltım öncelikli, piyasa ve proje odaklı ve özelleşmiş kapasiteler gerektiren bir yapıda. Doğrudan erişime yönelik akreditasyon ve eş finansman koşulları, uzun onay süreçleri ve doğrudan erişim modalitelerinin fiilen sınırlı kullanımı, küçük ölçekli yerel aktörleri sistemin kıyısında bırakıyor. Küçük belediyelere yönelik ulusal destek programları ve bölgesel aracı kurumlar, bu dengesizliği azaltabilecek araçlar arasında yer alıyor.

Türkiye'de yerel yönetimlerin iklim eylemi için bir finansman modelinin geliştirilmemiş olması ve dış kaynaklara bağımlılık belediyeler arasındaki eşitsizlikleri daha da pekiştiriyor. YİDEP zorunluluğuyla birlikte farklı ölçeklerde kaynak mekanizmalarının geliştirilmemesi özellikle acil uyum önlemi geliştirilmesi gereken kırılgan bölgelerde risklerin kısa sürede daha da artabileceğine işaret ediyor.

4.3. Personel kapasitesi ve kurumsal hafıza

Belediyelerin en belirgin kısıtlarından biri, iklim çalışmalarını yürütecek personelin hem sayıca hem nitelik bakımından yetersiz olması. Birçok belediyede iklim çalışmalarını yürütecek yeterli sayıda personel bulunmuyor, mevcut personelin bilgi, yetkinlik ve deneyim düzeyi de sınırlı kalıyor. Uluslararası fon başvuruları, ağ üyelikleri ve işbirliklerinde ihtiyaç duyulan yabancı dil yeterliliği de benzer bir kısıt oluşturuyor. Küçük belediyelerde yabancı dil bilen personel bulunsa dahi bu genellikle tek bir kişiyle sınırlı kalıyor. Büyükşehir belediyeleri bu açıdan görece daha avantajlı bir konumda.

Ölçekten bağımsız olarak dile getirilen ortak sorun, uzman personelin görev yerlerinin sıklıkla değişmesi ve eğitimlerle geliştirilen kapasitenin sürekliliğinin sağlanamaması. Küçük ve orta ölçekli belediyelerde iklim çalışmalarını çoğu zaman tek bir personel yürütüyor. Bu görev sıklıkla başka sorumlulukları bulunan bir personele ek olarak veriliyor. Bu durum hem sorumlu kişinin iş yükünü artırıyor hem de yürüyen işleri o

kişinin koşullarına bağımlı kılıyor. Bu tablo ise kendini yeniden üreten bir döngü. Belediye içinde plan yapma deneyimi birikmediği için hazırlık dışarıya devrediliyor, dışarıya devredildikçe de bu deneyim kurumda birikmiyor.

Dünyada da personel kapasitesi sıklıkla tespit edilen önemli bir sorun alanı. Görev değişimleri, personel sayısına ilişkin yetersizlikler, personel niteliğine ilişkin yetersizlikler dünya genelinde ortak bir sorun olarak görünüyor. Bu durumla başa çıkabilmek üzere kapasite gelişimine yönelik kaynak artırımı, bölgesel ortak personel havuzu kullanımı, iş yapış protokollerinin oluşturulmasına yönelik kurumsal altyapı çalışmaları yapılıyor.

Yerel yönetimlerde iklim birimlerinin kurulmasının zorunluluğa bağlanması önemli bir gelişme olmakla birlikte yeterli kaynak ve eğitimlerle desteklenmediği, süreklilik sağlanmadığı ve uygun iş yapış süreçlerinin oluşturulmadığı sürece etkili bir organizasyon yapısının oluşturulamayacağı düşünülebilir.

4.4. Koordinasyon ve işbirliği kapasitesi

Kurumsal kapasitenin bir diğer bileşeni, birimler arası ve kurumlar arası koordinasyon ve işbirliği kapasitesi. Güçlü liderlik ve kurumsal istikrara daha fazla sahip belediyelerde dahi, iklim/çevre birimi ile imar, altyapı, afet, bütçe ve mali işler gibi diğer birimler arasındaki koordinasyon güçlüğü ve elde edilen teknik bilginin kurum içinde yeterince yayılamaması tekrarlayan bir sorun olarak öne çıkıyor. Eşgüdüm, kurumsallaşmış mekanizmalardan çok kişisel ilişkilere ve üst yönetimin doğrudan yönlendirmesine dayanıyor, bu da koordinasyonun sürekliliğini kişilere bağımlı ve kırılgan hale getiriyor.

Koordinasyon konusu yalnızca belediye içinde değil, farklı düzeyler arasında işbirliği gerektiren durumlarda da öne çıkan sorun alanlarından biri. Etkili bir iklim eylemi yetki kesişimleri, farklılaşmaları ve siyasi gerilimlere rağmen birlikte çalışmayı gerektiriyor. Belediye birlikleri, uluslararası ağlar, kalkınma ajansları ve komşu belediyelerle kurulan işbirliğinin niteliği de belediyeden belediyeye büyük farklılık gösteriyor. Bu işbirliklerinin sistematik bir stratejiden ziyade duruma göre gelişen, proje bazlı veya kişisel bağlantılara dayalı biçimlerde kurulması, kazanımların kalıcı kurumsal kapasiteye dönüşmesini güçleştiriyor. Bu durum, gönüllü ve motivasyon düzeyi yüksek personelin de tükenmesine yol açabiliyor.

Uluslararası literatür de koordinasyon kapasitesini tekrar eden bir sorun olarak öne çıkarıyor. İklim eylemi belediye hizmetlerini yatayda kesen temel gündem konusu olduğundan ve farklı yetkili kurumların bir arada çalışmasını gerektirdiğinden koordinasyona yönelik yapılandırmanın önemi de tekrarla vurgulanıyor. Bunun nasıl sağlanacağına ilişkin farklı denemeler de bulunuyor.

İklim Kanunu ile gelen “İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu” mekanizması, illerde farklı yetkisi olan kurumları bir araya getirmek üzere önemli bir kurumsal düzenleme

olarak öne çıkıyor. Bu kurulların nasıl işleyeceği ve ne kadar etkili olacağı belirleyici bir rol oynayacak. Buna karşılık belediyelerin kendi birimleri arasındaki koordinasyonu sağlayacak düzenlemeler yetersiz kalıyor. Belediye içi koordinasyonun güçlendirilmesi, hem kurumsal yapılanma hem de çalışma kültürü açısından öncelikli ihtiyaçların başında geliyor.

4.5. Veri altyapısı

Yerel iklim eyleminin veri altyapısı, tekrarlayan bir zayıflık alanı olarak öne çıkıyor. Temel emisyon envanterinin oluşturulması için gereken veriler (enerji tüketimi, ulaşım, atık, sanayi) büyük ölçüde ilgili kurumlardan (TÜİK, enerji dağıtım şirketleri, su idareleri) talep ediliyor. Bu kurumlarla veri paylaşımına ilişkin standart bir protokol bulunmaması nedeniyle süreç belediyeden belediyeye değişen bir zaman ve emek yükü getiriyor. Kırılganlık ve uyuma ilişkin veriler ise çoğunlukla yerel bilgiye dayanarak üretiliyor; bu alanda ortak veri standartları henüz yeterince gelişmiş değil. Bu veriler genellikle mekânsal planlama çalışmaları sırasında ya da akademik çalışmalar, bilimsel projeler ya da proje bazlı çalışmalarla bazı belediyeler tarafından oluşturuluyor.

Türkiye'de belediyelerin genel olarak veri üretme, depolama, güncelleme ve paylaşma kapasitesi oldukça sınırlı. Bu sınırları aşmaya çalışan belediye sayısı oldukça az. Büyük çoğunluğu ve özellikle küçük belediyeler kendi kurumsal verilerini düzenli olarak güncelleyecek ya da paylaşacak bir sisteme sahip değil. Bu iklim konusu dışındaki verilerde de geçerli. Özellikle toplumsal cinsiyete ve sosyoekonomik özelliklere göre ayrıştırılmış veriler çoğunlukla bulunmuyor.[201] Bu durum hedef belirlemeden risk tespitine, önceliklendirmeden uygulamanın niteliğine ve izlemeye kadar pek çok aşamayı etkiliyor; envanterlerin, göstergelerin ve izleme çalışmalarının güvenilirliğini zayıflatıyor.

Veri yetersizliği ve özellikle uyum verilerine ilişkin yetersizlikler uluslararası literatürde de tekrar eden bir konu. Planlama çalışmalarının güvenilirliğini ve etkililiğini önemli ölçüde belirliyor. Bunun için farklı ölçeklerde veri toplama, standartlaştırma, izleme altyapılarının kurulduğu görülüyor. Gelişen teknolojiler bu alanda yeni olanaklar sunuyor; ancak bunların kullanımı bilimsel çalışmalarla desteklenmeli.

YİDEP Yönetmeliği ile gelen E-YİDEP ve İklim Portal sistemleri veriyi toplamak, izlemek ve paylaşmak üzere iddialı araçlar sunuyor. Bu araçların işleyebilmesi için gerekli kurumsal altyapıların oluşturulması ve veri niteliğinin güvence altına alınması çok önemli. YİDEP'i hazırlamakla doğrudan yükümlü olmayan ancak uygulamada önemli rol üstlenecek ilçe belediyelerinin kapasitesini geliştirecek araçlar tasarlanmalı ve bu belediyeler sisteme kademeli olarak dahil edilmeli.

4.6. Azaltım ağırlıklı planlama ve ihmal edilen uyum

Yerel iklim eylem planları iki açıdan dengesiz. İlk olarak, enerji, ulaşım ve atık sektörlerinde sera gazı emisyonlarının azaltılmasına odaklanırken iklim değişikliğine uyumu geri planda bırakıyor. Oysa Türkiye'nin kuraklık, su stresi, taşkınlar, sıcak hava dalgaları ve tarımsal verim kayıpları gibi risklere açıklığı, uyumun planlarda daha fazla ağırlık kazanmasını gerektiriyor. Yeşil alan düzenlemeleri veya afet eğitimleri gibi eylemlerin hangi ölçütlerle uyum eylemi sayılacağının net biçimde tanımlanmaması da mevcut uyum çabalarının kapsamını değerlendirmeyi güçleştiriyor. İkinci olarak, azaltımın planlarda ağırlıklı yer tutması, hedeflerin iddialı olduğu anlamına gelmiyor. Yerel azaltım hedefleri çoğu zaman ulusal hedefin yıllara dağıtılmasıyla belirleniyor. Ulusal hedefin mutlak emisyon azaltımı yerine emisyon artışının sınırlandırılmasına dayanması da yerel hedeflerin iddiasını kısıtlıyor.

Bu tablo, uluslararası alanda da görülen iki soruna işaret ediyor: iklim uyumunun hem planlamada hem kaynak tahsisinde geri planda kalması ve azaltım hedeflerinin yeterince iddialı olmaması. Hedefin ne kadar iddialı olacağını ise yalnızca ulusal çerçeve değil siyasal sahiplenme, teknik beceriler ve personel kapasitesi belirliyor. Türkiye'de planların uluslararası ağların şablonları ve dış finansman desteğiyle, çoğu zaman yerel kapasite geliştirmekten çok danışmanlık hizmetleri üzerinden hazırlanması, bu iki dengesizliğin yerel düzeyde de yeniden üretilmesine katkıda bulunuyor.

COP30'da kabul edilen Küresel Uyum Hedefi kararı, su, gıda ve tarım, sağlık, ekosistemler, altyapı ve insan yerleşimleri gibi alanlarda gönüllü izleme göstergeleri tanımlıyor; uyumun yerel ve bölgesel planlara entegrasyonu için rehberlik geliştirilmesini de öngörüyor. Uyum boyutu zayıf yerel planlar, Türkiye'nin bu çerçevede ilerlemesini değerlendirmek için gerekli yerel verinin üretilmesini de güçleştiriyor. YİDEP Yönetmeliği'nin uyum ve azaltımı birlikte ele almayı ve iklim risk değerlendirmesini zorunlu kılması bu açıdan önemli bir zemin oluşturuyor. Ancak bu çerçevenin etkili olabilmesi, hazırlanacak teknik kılavuzun uyum eylemlerini ve yerel azaltım hedeflerini somut yöntemler ve ölçülebilir göstergelerle tanımlamasına bağlı.

4.7. Katılım, farkındalık ve iklim adaleti

Yerel iklim eyleminin toplumsal boyutunu geliştirmeye yönelik girişimler olsa da gelişim ihtiyacının yüksek olduğu görülüyor. İklim eylemi çoğunlukla teknik bir süreç olarak ele alınıyor, karar alma, bütçeleme, uygulama ve izleme-değerlendirme süreçlerinde toplumsal katılım mekanizmaları geliştirilmemiş durumda. İstişarelerde, katılımın sınırlı kalmasında yerel halkın ilgi ve farkındalık düzeyinin de etkili olabileceği dile getiriliyor; aktif sivil toplum örgütlerinin bulunmadığı ilçelerde bu açığı kapatacak aracı bir mekanizma da mevcut değil. İklim değişikliği temelli aşırı hava olayları, seller, orman yangınları ve sıcak hava dalgaları iklim farkındalığının dönemsel olarak artmasına neden olsa da toplumsal katılımın ve taleplerin gelişiminde etkileri sınırlı kalıyor.

Bu tablo üç ayrı ama birbirini besleyen sorunu içeriyor: iklim değişikliği konusunda toplumsal farkındalık düzeyinin belediyeden belediyeye değişmesi; sosyal adalet ve eşitlik bileşenlerinin planlama belgelerinde büyük ölçüde ilke düzeyinde kalıp somut bir karar alma ya da kaynak dağıtım mekanizmasına dönüşememesi ve katılım süreçlerinin, farkındalık ya da adalet hedeflerinden bağımsız olarak kendi başına danışma düzeyini aşamaması.

Uluslararası literatür, iklim eylemi planlamasında karar alma mekanizmalarına toplumsal grupların katılımının ve kaynak ve hizmet dağıtımında adalet ve eşitlik bileşenlerinin temel alınmasının gerektiğini önemle vurguluyor. Katılım eksikliği planların sembolik düzeyde kalmasına neden olabileceği gibi, uygulamaların da adil ve etkin bir biçimde gerçekleşememesinin nedenlerinden biri.

YİDEP Yönetmeliği'nin ilkesel olarak iklim eylem planlarının katılımcı bir şekilde gerçekleştirilmesini ve İl İDKK'larına sivil toplum ve akademinin katılımını öngörüyor olması olumlu bir gelişme. Ancak teknik kılavuzun katılım süreçlerine ilişkin ilke ve usulleri içermesi ve zorunlulukları ortaya koyması bu süreçlerin sembolik düzeyden çıkarılması yolunda önemli bir adım olabilir. Yönetmelik ayrıca iklim risk değerlendirmelerinde sosyal, kültürel, doğal ve ekonomik boyutların bir arada ele alınmasını da zorunlu kılıyor. Bu değerlendirmelerle hangi yerleşimlerin ve toplumsal kesimlerin hangi iklim tehlikelerine açık olduğunun ortaya konulması, önceliklerin ve hedeflerin belirlenmesine ve kaynakların dağıtımına katkı sağlayabilir. Böylelikle, plan ve uygulama süreçlerine kırılgan grupların dahil edilmesi durumunda adalet ve eşitlik bileşeni ilke düzeyinden çıkıp yaşayan bir plan bileşeni haline gelebilir.

4.8. Mekânsal planların iklim bileşeni

İklim eylem planları ile mekânsal planlar arasında işleyen bir bağ henüz kurulamamış görünüyor. Mekânsal planlar, binalar ve ulaşımdan kaynaklı emisyonların azaltılması ve yeşil altyapının geliştirilebilmesi için hem uyum hem de azaltım alanında temel düzenleyici yasal dokümanlar. Ancak iklim eylem planlarının hayata geçirilmesi için bağlayıcı araçlar olarak kullanılamıyor. Yoğunluk, karma kullanım ve toplu taşıma odaklı gelişme gibi azaltımı doğrudan etkileyen kararlar da iklim eylem planlarına konu edilmiyor. Mülkiyet yapısı, plan değişikliklerinin uzun ve siyasi çekişmeye açık süreçleri ve kademeli, parçalı planlama sistemi ve kurumsal kapasite ve koordinasyon yetersizlikleri de bu bağın kurulmasını zorlaştırıyor. Aralarında bağlayıcı bir ilişki kurulmayan iklim eylem planları, stratejik planlar ve imar planları, planlama süreçlerinde karmaşaya yol açıyor ve uygulamayı zorlaştırıyor. Uluslararası literatür ve LGMA pozisyon belgesi de mekânsal kararlar ile ilişkilenen iklim eyleminin önemine ve etkililiğine işaret ediyor.

Türkiye mevzuatı bu bağa yönelik ilk adımları içeriyor ama bağı tanımlamıyor. İklim Kanunu ve YİDEP Yönetmeliği kurumların planlama ve yatırım süreçlerinde ulusal iklim planlarının ve YİDEP eylemlerinin "dikkate alınmasını", 2024'te değişen

Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği de planlarda, varsa, iklime ilişkin etkilenebilirlik ve risk analizlerinin kullanılmasını istiyor.[202] Ancak düzenlemeler birbirine atıf yapmıyor; YİDEP eylemlerinin hangi plan kademesinde hangi karara dönüşeceği ve bu uyumu kimin denetleyeceği belirsiz. YİDEP kapsamında her yıl güncellenecek il risk verileri de mekânsal planlar için önemli bir altyapı sunabilir. Bunun için iki plan türü arasındaki ilişkinin teknik kılavuzda ve planlama mevzuatında açıkça tanımlanması gerekiyor.

4.9. İzleme ve değerlendirme

İklim eylem planlarının izlenmesi ve değerlendirilmesi, hazırlık aşamasına kıyasla daha zayıf kalıyor; uygulama sonuçları ve etkileri çoğu zaman düzenli biçimde takip edilemiyor. Plan onaylandıktan sonra kurulması öngörülen izleme mekanizmaları çoğu belediyede düzenli bir raporlama takvimine bağlanamıyor. Elde edilen teknik bilginin kurum içindeki diğer birimlere yeterince yayılamadığı, personelin görev değişikliği ya da kurumdan ayrılması durumunda izleme sürecinin sekteye uğradığı ve bu nedenle kurumsal hafızanın güçlenemediği de görülüyor.

Uluslararası literatür iklim eylem planlarının, belediyenin olağan işlevlerine ve raporlama süreçlerine entegre olabildiği ölçüde etkili olabileceğini söylüyor. Bu da eylemlerin uygulayıcılarının doğru ve katılımcı bir şekilde tanımlanmasını, bütçelerinin belirlenmesini, izleme araçlarının tanımlanmasını, diğer planlara entegrasyonunu ve düzenli değerlendirmelerle gözden geçirilmesini gerektiriyor.

İzleme ve değerlendirme, yalnızca eylem planlarının uygulama durumunu değil; kırılganlık koşullarının, sera gazı emisyonlarının ve iklim risklerinin zaman içindeki değişimini de kapsamalı. Bu çok boyutlu izlemenin gerçekleştirilebilmesi, öncelikle ölçülebilir ve karşılaştırılabilir göstergelerin tanımlanmasına bağlı. Bu tanımlama süreçleri veri altyapısının geliştirilmesinin yanı sıra izleme süreçlerinin kolektifleştirilmesini de beraberinde getiriyor. Bu da göstergelerin toplumsal olarak takip edilebilir olması ve gündemde tutulması anlamına geliyor. YİDEP Yönetmeliği, izlemenin belirli bir sistematik içinde ele alınmasını ilkesel olarak önemsemiş görünüyor. Ancak uygulamayı belirleyecek olan teknik kılavuzun bu kapsamda yol gösterici olması önemli.

5. Politika Önerileri

5.1. Merkezi yönetime yönelik öneriler

YİDEP Yönetmeliği ile gerçekleştirilecek uygulamalar şehirlerin iklim eyleminde belirleyici rol oynuyor. E-YİDEP, portal ve teknik kılavuzun içeriği öncelikli ve acil gündemler olarak görünüyor. İl koordinasyon kurullarının 31 Aralık 2026'ya kadar kurulması ve ilk YİDEP'lerin 31 Aralık 2027'ye kadar karara bağlanmasının öngörülmesi, bu hazırlık sürecine ilişkin politika önerilerini öncelikli kılıyor.

- **İlçe belediyelerinin sürece kademeli olarak dahil edilmesi**: YİDEP Yönetmeliği'nin öngördüğü büyükşehir ve il belediyelerini sorumlu kılan, vali koordinasyonundaki planlama modeli, ilçe belediyelerinin sürece etkin katılımını güvence altına alan mekanizmalarla tamamlanmalı. Planı hazırlama yükümlülüğü bulunmayan ancak uygulamada belirleyici olacak ilçe belediyeleri, kapasitelerine göre aşamalı görevler üstlenecek biçimde sürece dahil edilmeli ve karar süreçlerine katılmalı. Bu belediyeler hazırlık aşamasında yerel veri, ihtiyaç ve risk bilgisini sağlayabilir, uygulama aşamasında ise il planının ilçelere inen uygulama programlarını yürütebilir.
- **Destek paketi**: YİDEP Yönetmeliği uyarınca hazırlanacak teknik kılavuzun yayınlanması ulusal düzeyde önemli bir ihtiyacı karşılayacak. Ancak mevcut deneyim, finansman kaynaklarına erişim ve kalıcı etki oluşturulması için rehber ve şablonların yanı sıra personel kapasitesinin ve teknik altyapının desteklenmesi gerektiğini gösteriyor. Bu kapsamda belediyeler için yardım masası, bölge düzeyinde eğitimler, birim kurmamış veya birimi bulunmasına rağmen etkin biçimde çalıştıramayan belediyelere yönelik özel destekler kapasite geliştirme programları olarak düşünülebilir.
- **Teknik kılavuzun içeriği**: Kılavuzun plan hazırlık süreci için özellikle yerel risk tespiti, kırılganlık analizleri ve katılım süreçlerini de içerecek şekilde, yöntem ve tekniklerin yer aldığı yönlendirici şablonlar ve formatlar içermesi gerekiyor. İklim adaleti ve toplumsal katılımın yalnızca ilkesel düzeyde değil somut göstergelerle tanımlanması kalıcı kurumsal yapıların oluşturulması için gerekli.
- **İklim fonlarına erişimin kolaylaştırılması**: İklim ve çevre projelerinde SGK borcu gibi mali yükümlülüklerin fon başvurularını engellememesi için düzenleme yapılmalı. Gerekirse borç yapılandırmasını iklim yatırımı taahhüdüne bağlayan modeller geliştirilebilir. Fonlara erişim ölçütleri kural temelli, şeffaf ve öngörülebilir biçimde tanımlanmalı ve takdire bağlı uygulamalara alan bırakılmamalı. Tek başına sermaye piyasalarına erişemeyecek belediyeler için, İller Bankası aracılığıyla birden fazla belediyenin iklim yatırımlarını bir araya getiren ortak finansman mekanizmaları ve havuzlanmış yeşil tahvil ihracı gibi araçlar da değerlendirilebilir.

- **Kalkınma ajanslarının hibe programları**: Kalkınma ajanslarının bölgesel kalkınma odaklı hibe programlarında, küçük ve orta ölçekli belediyelerin iklim eylemi projelerine yönelik özel bir bileşen oluşturulmalı. Ajansların bölgesel bilgi birikimi ve uluslararası fonlara kıyasla daha erişilebilir başvuru süreçleri, bu belediyelerin iklim finansmanına erişimini kolaylaştırabilir.
- **Veri altyapısı**: YİDEP Yönetmeliği'nde bahsi geçen ve çevrimiçi bir platform olarak çalışmaya başlayan İklim Portal,[203] iklim verilerini, kırılganlık ve risk analizlerini ve bilimsel araştırmaları kapsayacak biçimde geliştirilmeli. Verilerin güncellenmesi ve düzenlenmesi için standart süreçler oluşturulmalı. İklim Değişikliği Başkanlığı ve UNDP'nin 2024'te duyurduğu, Türkiye için 2100 yılına kadar 3 km çözünürlükte üretilen iklim projeksiyonları,[204] YİDEP hazırlık süreçlerinde belediyelerin doğrudan kullanımına açılmalı. İklim Portal'da yalnızca planlama çalışmalarına değil, uygulama süreçlerine ilişkin örneklere de yer verilmeli.
- **İzleme altyapısı**: İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kurullarında belediyelerin dengeli temsili sağlanmalı. Merkezi izleme sistemi ise kamuya açık ve veri odaklı biçimde tasarlanmalı. Göstergeler yalnızca çıktıları (tamamlanan proje ya da düzenlenen eğitim sayısı gibi) değil, sonuç ve etkileri de ölçmeli. Teknik azaltım ölçütlerinin yanında uyum eylemleri ile yaş, cinsiyet, gelir düzeyi, engellilik durumu ve kırsal/kentsel yerleşim gibi sosyal gruplara göre ayrıştırılabilen etki verileri de göstergelere dahil edilmeli. Uluslararası deneyim, veri ve gösterge kalitesi sağlanmadan izleme panolarının tek başına hesap verebilirlik üretmediğini gösteriyor. Bu belgenin hazırlığı için ortaya konulan Türkiye İklim Eylemi Envanteri çalışması, düzenli olarak güncellendiğinde böyle bir sistemin kamuya dönük yüzünün çekirdeğini oluşturabilir. Portalın ilk YİDEP döngüsü başlamadan, 2027 yılı içinde işler hale getirilmesi önemli.
- **İklim eylemi ile mekânsal planlama mevzuatının entegrasyonu**: YİDEP'lerin öngördüğü azaltım ve uyum hedefleri ile 3194 sayılı İmar Kanunu çerçevesinde hazırlanan imar planları ve belediye stratejik planları arasında yasal olarak bağlayıcı ve birbirlerini tamamlayan bir ilişki kurulmalı. Her yıl güncellenecek il risk verileri de mekânsal planların zorunlu altlıkları arasına alınmalı.
- **Ulusal ve yerel hedeflerin iddiasının yükseltilmesi**: Yerel planlardaki azaltım hedefleri büyük ölçüde ulusal hedefin yıllara bölünmesiyle belirleniyor. Ulusal katkı beyanının 2035 için mutlak bir azaltım yerine emisyon artışının yavaşlatılmasını öngörmesi, yerel hedeflerin iddiasını da sınırlıyor. Ulusal hedef, mutlak emisyon azaltımını öngören ve 2053 net sıfır hedefiyle uyumlu bir patikaya göre güncellenmeli. Teknik kılavuz da ulusal hedefin yerel planlara doğrudan aktarılması yerine, yerel azaltım potansiyeline dayanan ve gerektiğinde ulusal hedefin ötesine geçebilen hedeflerin belirlenmesini teşvik etmeli.
- **COP31 Başkanlığı dönemindeki girişimlerin yerel iklim eylemine aktarılması**: COP31 Eylem Gündeminin iklim dirençli şehirler önceliği, YİDEP hazırlayan belediyelere yönelik rehberlik, finansman olanakları ve uluslararası iyi uygulama transferi

gibi somut programlarla desteklenmeli. Başkanlık döneminde başlayan girişimlerin kalıcı olması sağlanmalı. Bu doğrultuda merkezi izleme portalı, İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulları ve belediye birlikleri bünyesindeki destek mekanizmaları, yerel iklim eylemini sürdürüp güçlendirecek yapılar olarak değerlendirilmeli. Merkezi izleme altyapısında kullanılacak uyum göstergelerinin COP30'da kabul edilen Belém Uyum Göstergeleriyle uyumlu biçimde tanımlanması da yerel düzeyde üretilen verilerin ulusal raporlamaya ve Küresel Uyum Hedefi'nin izlenmesine katkı sunmasını sağlayabilir. Nitekim Küresel Uyum Hedefi kapsamındaki karar, göstergelerin ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerde ayrıştırılabilmesine olanak tanıyor.

5.2. Yerel yönetimlere yönelik öneriler

Belediyelerin iklim eylemi kapasitesini güçlendirmek personel kapasitesinin geliştirilmesinin yanı sıra planları yerel ihtiyaçlara göre şekillendirmelerini, uygulamalarını ve sonuçlarını izlemelerini sağlayacak kurumsal koşulların oluşturulmasını gerektiriyor. Bu doğrultuda yerel yönetimlerin uyum politikalarını iklim riskleri ve kırılganlıklar temelinde geliştirmesi; iklim hedeflerini planlama, bütçeleme ve kurumsal işleyişle bütünleştirmesi önem taşıyor. Kurumsal hafızanın korunması, kaynakların sürekliliği ve farklı toplumsal grupların karar alma süreçlerine katılımı da iklim eyleminin kalıcılığı ve adil biçimde yürütülmesi açısından belirleyici.

- **Uyumun planlamanın merkezine taşınması**: İklim eylem planlarının uyum bileşeni iklim projeksiyonları ve risk analizleriyle desteklenmeli. Su yönetimi, gıda güvenliği ve afet dirençliliği yerel önceliklere göre merkezi tema olarak tanımlanmalı ve yerel yönetimlerin tüm planlama araçlarında karşılık bulmalı. Uyum politikalarının getireceği çoklu faydalar vurgulanmalı. Yeşil altyapı çözümleri, çevresel faydanın yanı sıra kentsel güvenlik ve sosyal eşitliği de gözeten çok amaçlı tasarım yaklaşımlarıyla planlama araçlarına entegre edilmeli.
- **Mekânsal planlama ile bütünleşik emisyon azaltımı**: Belediyeler, sera gazı emisyonlarını azaltmaya yönelik hedefleri mekânsal planlama kararlarıyla bütünleştirmeli. Ulaşımda özel araç bağımlılığını azaltan, toplu taşıma, yürüme ve bisiklet erişimini güçlendiren arazi kullanım ve ulaşım planlaması; binalarda ise enerji verimliliğini artıran, fosil yakıt kullanımını azaltan ve yenilenebilir enerjiye dayalı elektrifikasyonu yaygınlaştıran düzenlemeler birlikte ele alınmalı. Bu hedefler imar planlarına, ulaşım planlarına ve belediyelerin yatırım programlarına yansıtılmalı.
- **Yerel kırılganlıklar ve önceliklerden başlanması**: Planlama, her yerleşmenin kendi risklerinden ve kırılganlıklarından yola çıkmalı. Özellikle küçük ve orta ölçekli belediyeler için taşkın, kuraklık veya sıcak hava dalgaları gibi en acil yerel risklere odaklanan, sınırlı kapsamlı ancak uygulanabilir adımlarla başlamak etkili olabilir. Bu adımların il düzeyinde iklim planlarına dahil edilmesi sağlanmalı.

- **Kurumsal hafızanın personelden bağımsızlaştırılması**: Projelerden elde edilen teknik bilgi, yazılım ve raporların kurum içi dijital hafıza sistemlerine aktarılması standart uygulama haline getirilmeli. Kurumsal işleyiş protokollerinin oluşturulması ve görev ve sorumlulukların açıkça tanımlanması da sürekliliğe katkıda bulunacaktır. Kritik iklim pozisyonlarında uzmanlığın korunması için teşvikler ve rotasyon sınırlamaları uygulanabilir.
- **Bütçe önceliklendirmesi ve harcamaların izlenmesi**: Belediyeler, iklim eylemi için gerekli kurumsal kapasitenin geliştirilmesine (uzman personel, eğitim ve veri altyapısı) ve iklim projelerinin yürütülmesine yönelik kaynakları yıllık bütçe ve yatırım programlarında güvence altına almalı. İklimle ilgili harcamaların farklı birimler arasında ayrı sınıflandırılarak izlenmesi, kaynak kullanımında şeffaflığı ve hesap verebilirliği artırırken dış finansman başvurularını destekleyecek somut veriler de sağlayabilir.
- **Kaynak çeşitliliği**: Belediyeler, iklim eylemini finanse etmek için ulusal ve uluslararası fonlardan yararlanmanın yanı sıra kendi gelirlerini ve yatırım bütçelerini de değerlendirmeli. Farklı finansman kaynaklarını bir araya getiren modeller geliştirilerek iklim yatırımlarının sürekliliği güvence altına alınmalı ve dış kaynaklara bağımlılık azaltılmalı.
- **Kurumsal bütünleşme**: YİDEP'ler, belediyelerin stratejik planları, mekânsal planlar ve yerel eşitlik eylem planı gibi planlarla ilişkilendirilmeli. İklim hedefleri bu belgelerdeki amaç, öncelik, faaliyet ve bütçelere yansıtılmalı. Böylece iklim eylemi, tek bir birimin hazırladığı ayrı bir belge olmaktan çıkıp bütçe ve yatırım kararlarına bağlanabilir.
- **İzleme ve değerlendirme**: Yerel yönetim faaliyetleri kapsamında yürütülen her plan ve proje için uygulama sonrası izleme-değerlendirme çerçevesi baştan tanımlanmalı ve göstergelerde hangi eylemlerin iklim eylemi sayıldığı açıkça belirtilmeli. Kırılganlık analizleri ve izleme göstergeleri, cinsiyet dahil sosyal gruplara göre ayrıştırılmış ve mahalle düzeyine inen verilerle desteklenmeli. Uyum göstergelerinin tanımlanmasında, merkezi düzeyde önerilen izleme altyapısıyla uyumlu ve Belém Uyum Göstergelerine dayanan ortak bir referans seti kullanılabilir. Böylece belediyelerin topladığı veriler, sonradan dönüştürülmeye gerek kalmadan ulusal ve uluslararası raporlamada kullanılabilir.
- **Fark yaratan örnekler oluşturulması**: Türkiye'den çeşitli örnekler gönüllü girişimlerle başlayan iklim eylemlerinin yapısal kısıtları aşarak başarılı sonuçlar oluşturabildiğini gösteriyor. Bu örnekler yerel ölçekte referans noktası oluşturarak belediyenin kimliğine ve uygulamalarına önemli ölçüde katkı yapabiliyor ve yerel farkındalığı geliştirebiliyor. Belediyeler kendi ölçeklerinde somut, görünür ve kısa vadede sonuç üretebilecek en az bir öncü proje belirleyerek kurumsal sahiplenmeyi bu proje üzerinden inşa edebilir. Elde edilen deneyimlerin paylaşılması da benzer girişimlerin başka belediyelerde yaygınlaşmasını destekleyebilir.

- **Katılım araçları ve iklim adaleti**: İklim eylem planlarının hazırlanması ve uygulanması süreçlerinde katılım, farklı toplumsal grupların ihtiyaç ve önceliklerinin karar alma süreçlerine yansımasını sağlayacak biçimde tasarlanmalı. Sivil toplumla şeffaf ve kapsayıcı bir ilişki kurularak sürekli diyalog oluşturulmalı. Katılım için kapasite geliştirilerek, yöntem çeşitliliği ve süreklilik sağlanmalı. Plan süreçlerine dezavantajlı ve kırılgan grupların katılımını sağlayan çeşitli araçlar geliştirilmeli. Dijital platformların yanı sıra mahalle toplantıları, yerel istişare kurulları ve sivil toplumla ortak çalıştaylar gibi yüz yüze katılım yöntemleri kullanılmalı. Katılımı değerlendirirken katılımcı sayısının yanında hangi grupların temsil edildiğine ve hangi önerilerin plana girdiğine bakılmalı.
- **Toplumsal cinsiyet eşitliği**: İklim eylem planlarında kadınlar yalnızca kırılgan bir grup olarak değil, karar alma ve uygulama süreçlerinin aktif öznesi olarak ele alınmalı.[205] Kadın örgütlerinin katılımı, belediyelerin mevcut ilişki ağlarının ötesine taşınarak çeşitlendirilmeli. Büyük ölçekli iklim projelerinde, kırılgan gruplar üzerindeki etkileri değerlendiren iklim adaleti ve sosyal etki değerlendirmesi süreçleri yaygınlaştırılmalı. Bu yaklaşımın kurumsallaşması için belediyelerin iklim değişikliği, strateji geliştirme, sosyal hizmetler, kadın çalışmaları ve eşitlik birimleri arasında, kent konseyi mekanizmalarını da kapsayan düzenli bir eşgüdüm kurulmalı. İklim eylem planlarını hazırlayan birimler de dahil olmak üzere eşitlik masaları oluşturulabilir. Katılım hazırlık aşamasıyla sınırlı kalmamalı; izleme raporları kadın örgütleri, kadın kooperatifleri ve kent konseyi kadın meclisleriyle düzenli olarak paylaşılmalı.

5.3. Belediye birliklerine yönelik öneriler

Belediye birlikleri, özellikle kurumsal ve mali kapasitesi sınırlı belediyelerin iklim eylemini desteklemek açısından önemli bir ara ölçek sunuyor. Belediyeler arasında bilgi ve deneyim paylaşımını kolaylaştırmanın yanı sıra teknik uzmanlığa ortak erişim, finansman olanaklarının değerlendirilmesi ve ortak projelerin geliştirilmesi için de zemin oluşturabilirler. Bu işlevler, belediyelerin iklim eylemi kapasitesini tek tek ve birbirinden bağımsız biçimde geliştirmeye çalışmak yerine, mevcut kaynakları ve deneyimleri paylaşarak güçlendirmelerine olanak tanıyabilir.

- **Belediyeler arasında deneyim paylaşımı**: İklim eyleminde deneyim kazanmış belediyelerin bilgi ve deneyimlerini diğer belediyelerle paylaşması, özellikle bu alanda yeni adım atan belediyelerin kapasite geliştirmesini kolaylaştırabilir. Bu amaçla sıfırdan yeni programlar kurmak yerine mevcut deneyimlerden yararlanılabilir. GCoM imzacısı belediyelere SECAP hazırlığında yardım masası, araç setleri ve fon çağrısı duyuruları sunan çok düzeyli yönetişim platformu MLGP4Climate, NetZeroCities'in İkiz Şehirler Öğrenme Programı (Twin Cities Learning Program) ile Marmara Belediyeler Birliği ve WRI Türkiye ortaklığında ihtiyaç analizine dayalı olarak geliştirilen açık erişimli program bu açıdan yararlanılabilecek örnekler. Türkiye Belediyeler Birliği ve bölgesel belediye birlikleri, bu tür programları diğer bölgelere ve GCoM üyesi

olmayan belediyelere yaygınlaştırabilir, sürdürülebilir finansman modelleri geliştirebilir ve program içeriklerini YİDEP hazırlığına destek verecek biçimde güncelleyebilir.

- **Uzun dönemli eşleştirme programları**: Belediyeler arasında bilgi ve deneyim paylaşımı, tek seferlik eğitimlerle sınırlı kalmamalı; plan hazırlama ve uygulama süreçlerini kapsayan sürekli bir işbirliğine dönüşebilir. Bu amaçla iklim eyleminde deneyimli belediyeler ile desteğe ihtiyaç duyan belediyeler eşleştirilerek uzun dönemli mentorluk programları yürütülebilir. Programlar, YİDEP'lerin 31 Aralık 2027'ye kadar karara bağlanacağı hazırlık dönemini ve ardından gelen ilk uygulama döngüsünü (2028-2032) kapsayacak biçimde tasarlanabilir.
- **Ortak uzmanlık havuzu oluşturulması**: Özellikle küçük belediyeler için iklim, enerji ve çevre alanlarında uzman personel istihdam etmek mali açıdan güç olabilir. Belediye birlikleri, üye belediyelerin ortaklaşa yararlanabileceği bir uzmanlık havuzu oluşturarak bu kapasite açığını gidermeye destek olmalı. Böylece belediyeler, tam zamanlı uzman istihdam etmek yerine ihtiyaç duydukları konularda ve belirli sürelerle teknik destek alabilir.
- **Fon ve projelere erişimde aracılık**: Özellikle küçük ve orta ölçekli belediyelerin ulusal ve uluslararası fonlardan yararlanabilmesi, uygun çağrıların izlenmesinin yanı sıra nitelikli başvurular hazırlama ve projeleri yönetme kapasitesine de bağlı. Bu kapsamda küçük belediyelerin bölgesel belediye birlikleriyle kurduğu ilişkiler önemli bir potansiyel. Belediye birlikleri, bu süreçleri desteklemek üzere kalıcı teknik destek mekanizmaları kurabilir. Fon çağrılarının izlenmesi, başvuru dosyalarının hazırlanması ve proje döngüsü yönetiminin yanı sıra birden fazla belediyenin ihtiyaçlarını bir araya getiren ortak projeler geliştirilmesine de destek verebilir. Türkiye Belediyeler Birliği ve Marmara Belediyeler Birliği bu yönde çalışmalar yürütüyor. Öncelik, mevcut çalışmaların güçlendirilmesi ve benzer yapıların henüz bulunmadığı bölgelerde kurulması olmalı. Belediye birlikleri ayrıca COP30'da geliştirilmesi kararlaştırılan adil geçiş mekanizmasına ilişkin gelişmeleri izleyerek belediyeleri olası teknik destek olanakları konusunda bilgilendirebilir.
- **Ağlara erişimin genişletilmesi**: Birlikler küçük belediyelerin de ağlara erişimi konusunda destekleyici rol oynamalı. Bununla birlikte ağ üyesi olmayan belediyelere de ağ çıktılarının ulaştırıldığı bir aktarım kanalı kurabilirler. İyi uygulamaları, teknik rehberleri, eğitim içeriklerini ve finansman fırsatlarına ilişkin bilgileri düzenli olarak paylaşan bir mekanizma oluşturabilirler.

5.4. Sivil toplum ve akademiye yönelik öneriler

Sivil toplum kuruluşları ve akademi, belediyelerin iklim eylemi kapasitesini geliştirmede teknik bilgi, araştırma, uygulama deneyimi ve bağımsız katılım desteği sağlayabilir. Kaynağı ve personeli sınırlı belediyeler için bu destek, planı hazırlamaktan uygulamaya geçmeye kadar her aşamada fark yaratabilir.

- **Teknik kapasite desteği**: Ulusal ve bölgesel düzeyde çevre, kalkınma ve kentleşme ile ilgili STK'lar ve üniversiteler YİDEP hazırlama ve fon başvurusu konusunda hazırlıksız belediyelere yönelik eğitim ve mentorluk programlarında yürütücü rol üstlenmeli. Eğitimler genel bilgilendirmeyle sınırlı kalmamalı; risk ve kırılganlık analizi yapmayı, proje yazmayı ve fon başvurusu hazırlamayı uygulamalı olarak öğretmeli.
- **Gündem oluşturma**: STK'lar ve akademi, iklim gündemi ve iklim eylemi kavramlarının yerel siyasetçiler, medya ve kamuoyu tarafından doğru anlaşılmasını sağlayacak popülerleştirme ve gündem oluşturma faaliyetlerini üstlenmeli. Bunun için teknik bilgi sade bir dille anlatılmalı, iklim riskleri kuraklık, sel ya da sıcak hava dalgası gibi yerelde yaşanan deneyimlerle ilişkilendirilmeli ve etkili çözüm örnekleri görünür kılınmalı.
- **Katılım süreçlerine destek**: STK'lar, kırılgan ve dezavantajlı grupların iklim eylem planı süreçlerine katılımını kolaylaştıran bağımsız bir aracı rolü üstlenmeli. Belediyelerin katılım mekanizmalarının kapsayıcılık düzeyini izlemeli ve bulgularını kamuoyuyla paylaşmalı. Bu aracılık, örgütlü sivil toplumun zayıf olduğu ilçelerde daha da gerekli görünüyor.
- **Açık kaynaklı kurumsal hafıza araçları**: STK'lar ve akademi, belediyelerin proje belgelerini, raporlarını ve çıkardıkları dersleri personel değişse de kaybolmayacak biçimde saklayabilecekleri, kullanımı kolay ve açık kaynaklı dijital arşivler kurmasına teknik destek vermeli.
- **Kırılganlık ve risk analizleri**: Üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları, belediyelerle işbirliği içinde yerel coğrafi ve sektörel koşullara özgü, yüksek çözünürlüklü kırılganlık ve risk analizlerinin hazırlanmasını desteklemeli. İklim projeksiyonlarını yerel verilerle birleştiren bu analizler, YİDEP'lerin uyum bileşenine bilimsel dayanak oluşturmalı ve önce nereye müdahale edileceğini göstermeli.
- **Örnek uygulama projeleri**: STK'lar ve akademi, belediyelerle birlikte su yönetimi, kentsel ısı adası ve sel riski gibi alanlarda küçük ölçekli yeşil altyapı uygulamaları geliştirmeli. Küçük ölçekli oldukları için büyük bütçe gerektirmeyen bu projeler, bir çözümün yereldeki etkinliğini görmeyi ve iyi örnekleri başka belediyelere taşımayı kolaylaştırır.
- **Küçük ölçekli "deney ve öğren" fonlarının oluşturulması**: STK'lar ve üniversiteler, belediyelerin uzun onay süreçlerine girmeden küçük pilot uygulamaları deneyebileceği, düşük bütçeli ve hızlı erişilebilir fonların kurulmasına ya da mevcut fonların bu amaçla yönlendirilmesine öncülük edebilir. Bu tür fonlar, iklim eylemine yeni başlayan belediyeler için riski düşük bir ilk adım olur. Uluslararası deneyimlerde görülen kentsel yaşam laboratuvarı modeliyle de örtüşen bu yaklaşım yerel yönetimlerin yeni uygulamaları öğrenerek benimsemesini kolaylaştırabilir.
- **Yenilikçi finansman**: STK'lar ve akademi, uluslararası fon sağlayıcılarla işbirliği içinde, ilçe belediyelerinin yararlanabileceği yenilenebilir enerji kooperatifleri gibi

topluluk temelli finansman modellerinin geliştirilmesine öncülük etmeli. Seul'ün kooperatif destek araçları ve Nilüfer'in enerji kooperatifi bu modellere örnek oluşturuyor. Bu modeller tasarlanırken borçlanma temelli araçların, kredi profili zayıf ya da mali yapısı kırılgan belediyeler için yeni bir erişim engeline dönüşebileceği göz önünde tutulmalı. Küçük belediyeler için hibe temelli ve birden fazla belediyenin kaynaklarını bir araya getiren ortak finansman mekanizmalarına öncelik verilmeli.

5.5. Uluslararası kuruluşlara ve ağlara yönelik öneriler

Uluslararası kuruluşlar ve belediye ağları, yerel iklim eyleminin güçlendirilmesinde finansman, teknik bilgi ve deneyim paylaşımı açısından önemli bir rol oynayabilir. Bu aktörlerin desteği ve müzakere süreçlerindeki etkinliği, özellikle uluslararası kaynaklara erişim ve kurumsal kapasite geliştirme olanakları sınırlı belediyeler için önem taşıyor. Bu doğrultuda söz konusu aktörler, uluslararası iklim yönetişimi süreçlerinde yerel yönetimlerin temsilini güçlendirmek, finansmana erişimi kolaylaştırmak ve uluslararası ağların bilgi birikimini daha geniş bir belediye kitlesine ulaştırmak için daha aktif rol üstlenmeli.

- **Çok düzeyli yönetişimin güçlendirilmesi**: İklim müzakerelerinde yerel ve bölgesel yönetimleri temsil eden LGMA'nın COP31 pozisyon belgesi, Türkiye'deki belediye birlikleri, sivil toplum kuruluşları ve akademi için hazır bir savunuculuk çerçevesi sunuyor.[206] Belgede çok düzeyli iklim finansmanının kurumsallaştırılması, Belém-Antalya Mekanizması'nda yerel yönetimlerin temsil edilmesi ve Taraflar ile yerel yönetimler arasında sistematik bir diyalog kurulması yönünde talepler yer alıyor. Bu talepler, yerel yönetimlerin iklim finansmanına doğrudan erişim olanaklarının genişletilmesi ve eş finansman koşullarının hafifletilmesi gerektiğine ilişkin literatürle de örtüşüyor. COP30'da geliştirilmesi kararlaştırılan ve işleyişine ilişkin müzakereleri süren adil geçiş mekanizması, mevcut çerçevede teknik yardım, kapasite geliştirme ve bilgi paylaşımına odaklanıyor; doğrudan bir finansman işlevi ya da yerel yönetimlere açık bir finansman kanalı öngörmüyor. LGMA'nın yerel yönetimlerin bu mekanizmada temsil edilmesine yönelik talebi,[207] mekanizmanın yerel ihtiyaçlara yanıt verebilmesi açısından önem taşıyor. YİDEP Yönetmeliği'nin planların adil geçiş gereklilikleri gözetilerek hazırlanmasını öngörmesi de bu uluslararası gündemin yerel planlama süreçleriyle ilişkilendirilmesi için bir zemin sunuyor. Türkiye'deki aktörler, LGMA'nın taleplerini ortak savunuculuk çalışmalarında kullanarak yerel yönetimlerin ihtiyaçlarının uluslararası iklim müzakerelerine taşınmasını destekleyebilir; mekanizmaya ilişkin gelişmeleri izleyerek belediyeleri olası teknik destek olanakları konusunda bilgilendirebilir.
- **COP31'in yerel iklim eylemi için fırsat penceresine dönüştürülmesi**: Türkiye'nin imzacıları arasında yer aldığı CHAMP girişimi ve COP31'in Türkiye'de düzenlenmesi, çok düzeyli yönetişim taleplerinin ulusal YİDEP mimarisine yansıtılması için

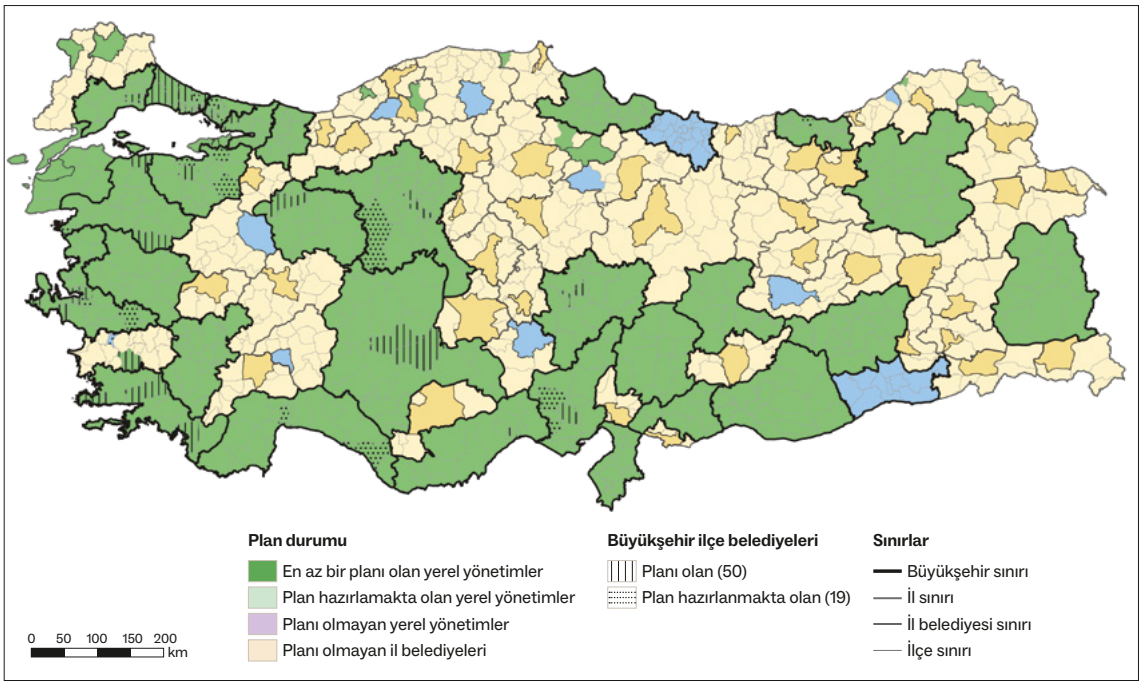
istisnai bir fırsat penceresi açıyor. Türkiye'nin 2025'te sunduğu İkinci Ulusal Katkı Beyanı da tüm illerde yerel iklim değişikliği eylem planı hazırlanmasına ve il düzeyindeki koordinasyon kurullarına açıkça atıfta bulunuyor.[208] Ulusal katkı beyanında yerel planlama ve koordinasyona ilişkin taahhütlerin bulunması, çok düzeyli yönetişimin güçlendirilmesi yönündeki taleplere mevcut bir dayanak sunuyor. Bu doğrultuda İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kurullarında belediyelerin dengeli temsili, kural temelli ve şeffaf fon erişimi ile kamuya açık izleme mekanizmaları öncelikli talepler olarak öne çıkarılmalı. LGMA'nın yerel ve bölgesel düzeyde temiz enerjiye dayalı elektrifikasyonun ve yenilenebilir enerji yaygınlaştırmasının ulusal katkı beyanlarının uygulamasına dahil edilmesi yönündeki talebi, Türkiye'nin kendi beyanının uygulama aşamasında yerel yönetimlere düşecek rolün tanımlanması için de bir çerçeve sunuyor. 2027'de yayınlanması beklenen IPCC İklim Değişikliği ve Şehirler Özel Raporu bu savunuculuğun bilimsel zeminini güçlendirecek. Raporun ardından yerel katkıların İkinci Küresel Durum Değerlendirmesine yansıtılması ise Türkiye'de üretilecek yerel verinin uluslararası raporlamaya girmesi için bir kanal açacak.[209]

- **Küçük ve orta ölçekli belediyeler için basitleştirilmiş uluslararası fon pencereleri**: Uluslararası fon sağlayıcılar, küçük ve orta ölçekli belediyelerin karşılaştığı bürokratik ve dil engellerini azaltacak basitleştirilmiş başvuru pencereleri oluşturmalı. Farklı kapasitedeki belediyelerin (örneğin il içinde yer alan tüm belediyeler) ortaklaşa başvurabileceği modeller de tek başına yeterli kapasiteye sahip olmayan belediyelerin uluslararası finansmana erişiminin önünü açabilir.
- **Uluslararası ağların bilgi ve araçlarının üye olmayan belediyelere aktarılması**: ICLEI, C40 ve GCoM gibi ağlar, ürettikleri bilgi, araç ve iyi uygulama örneklerinin yalnızca üye belediyelerle sınırlı kalmaması için açık erişimli paylaşım ve aktarım mekanizmaları geliştirmeli. Böylece uluslararası ağların bilgi birikimi daha geniş bir belediye kitlesine ulaşabilir. Bu yaklaşım, belediye birliklerine önerilen bilgi ve deneyim aktarımı işlevinin uluslararası düzeydeki karşılığını oluşturur.

6. Sonuç

Türkiye'de yerel iklim eyleminin mevcut tablosu, özellikle son 20 yılda bağlayıcı bir yasal zorunluluk olmaksızın yerel ölçekte pek çok çalışma yürütüldüğünü gösteriyor. Bu çalışmalar sonucunda tamamlanmış en az bir iklim eylem planının kapsadığı alan, Türkiye yüzölçümünün yaklaşık yarısına ulaşıyor ve bu alanlarda ülke nüfusunun yaklaşık dörtte üçü yaşıyor (Harita 9). Bu deneyim önümüzdeki süreç için önemli bir kapasite oluşturuyor. Bununla birlikte, belediyelerin önemli bir bölümünde temel kurumsal ve teknik kapasite henüz oluşmuş değil. İncelenen 1003 belediyenin yüzde 88,5'inde belediyeye ait bir iklim eylem planı bulunmuyor. Plan sahibi belediyelerde de uygulama ve izleme süreçlerinin yeterince kurumsallaşmadığı görülüyor. Bu durum önümüzdeki süreçte hem kurumsal kapasite hem de finansman açısından desteklenmesi gereken pek çok yerel yönetim birimi olduğunu gösteriyor.

Harita 9. Türkiye'de iklim eylem planlarının kapsadığı alanlar

Kaynak: Türkiye İklim Eylemi Envanteri, 2026

Belediyelerin yüzde 62,1'inde ise iklim değişikliği ve sıfır atık alanında görevli özel bir birimin varlığı doğrulanamadı. Mevcut kapasite belediyeler arasında eşitsiz dağılıyor. Planlar, birimler ve ağ bağlantıları büyükşehirlerde ve nüfusu yüksek belediyelerde yoğunlaşırken, özellikle planlama ve birim kurma yükümlülüklerinin kapsamı dışındaki küçük belediyeler geride kalıyor. Benzer statü ve büyüklükteki belediyeler arasında da Batı ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu ve Karadeniz bölgeleri arasında belirgin farklar görülüyor. Öte yandan, güçlü yerel sahiplenme ve etkili işbirlikleri, yapısal kısıtların aşılmasını ve yerel ölçekte kayda değer sonuçlar üretilmesini sağlayabiliyor.

Bu tablo, uluslararası literatürde ortaya konan örüntülerle büyük ölçüde örtüşüyor. Farklı ülkelerde de yerel iklim eylemi büyük ve kaynakları zengin olan kentlerde yoğunlaşırken küçük belediyeler kaynak ve destek olanaklarına erişimde zorlanıyor. İklim uyumunun azaltıma kıyasla geri planda kalması ve planların uygulamaya geçirilememesi de Türkiye'ye özgü değil. Yerel iklim eylemi kapasitesinin geliştirilmesi, plan hazırlanması ve iklim birimleri kurulmasının yanı sıra personel ve uzmanlık, veri altyapısı, finansmana erişim, kurum içi koordinasyon, bütçeleme, izleme ve değerlendirme ile kurumsal hafızanın güçlendirilmesini gerektiriyor. Uluslararası deneyimler, iklim hedeflerinin uygulamaya aktarılabilmesi için bu unsurların yerel yönetimlerin karar alma ve işleyiş süreçleriyle bütünleşmesinin önemini ortaya koyuyor. Bu alanlardaki eksiklikler küçük belediyelerde daha belirgin olsa da büyük belediyelerde de koordinasyon, personel değişimi ve uygulamanın sürekliliği açısından önemli sorunlar bulunuyor. Planlar çoğunlukla benzer şablonlarla hazırlanırken iklim uyumu, iklim adaleti ve katılım boyutları zayıf kalıyor.

İklim Kanunu ve 2026'da yürürlüğe giren YİDEP Yönetmeliği, il düzeyinde iklim eylem planlamasını yasal bir yükümlülük haline getirdi. Ancak uluslararası deneyim, yükümlülüğün plan sayısını artırdığını, planların niteliğini ve uygulamayı ise kendiliğinden iyileştirmediğini gösteriyor. Destek olmadan kapasitesi zayıf belediyeler ve bölgeler plan hazırlamanın ötesine geçemeyebilir. Bu nedenle öncelik, planları uygulanabilir kılacak kapasiteyi kurmak olmalı. Bunun için küçük belediyeler ve geride kalan bölgeler için teknik destek, ortak uzmanlık ve proje geliştirme olanakları, erişilebilir finansman, yerel veri ve personel değişse de birikimi koruyacak araçlar gerekiyor. İklim hedeflerinin stratejik plana, imar planına ve bütçeye bağlanması, uyum, katılım ve iklim adaletinin de uygulamanın parçası haline gelmesi önemli. Bu kapasite belediyelerin çabasının yanı sıra ölçekler arasında kurulacak işbirliğiyle oluşabilir. YİDEP sürecinin başarısı da merkezi yönetim, il koordinasyon kurulları, büyükşehir ve il belediyeleri ile ilçe belediyeleri arasında düzenli işleyen bir bilgi, veri, sorumluluk ve kaynak paylaşımı kurulmasına bağlı. İlçe belediyeleri sürece yalnızca katılımcı olarak değil, eylemlerin sahada uygulanmasından sorumlu ortaklar olarak dahil edilmedikçe il ölçeğindeki hedeflerin uygulamaya dönüşmesi zor görünüyor. Belediye birlikleri ve uluslararası ağlar da bu ölçekler arasında deneyim, kapasite, uluslararası finansman ve küresel iklim süreçlerine erişim sağlayan köprüler olabilir. Tüm bu aktörlerin geliştirebileceği strateji ve uygulamalara yönelik öneriler bu belgede ayrıntılarıyla sunuluyor.

Türkiye'nin COP31'e ev sahipliği yapacak olması ve Eylem Gündemi'nde iklim dirençli şehirlere öncelik verilmesi, yeni başlayan YİDEP sürecini uluslararası iklim gündemiyle ilişkilendirmek için güçlü bir zemin sunuyor. Ancak zirvenin yarattığı ilgi, belediyelere zirveden sonra da destek verecek kalıcı mekanizmalara dönüşmezse bu fırsat kısa sürede kaybolma riskiyle karşı karşıya.

Sonuç olarak Türkiye'de yerel iklim eyleminin önündeki asıl mesele, yasal yükümlülüklerin kâğıt üzerinde kalmasını önlemek ve belediyeler arasında daha dengeli dağılmış, kurumsallaşmış ve kalıcı bir uygulama kapasitesi oluşturmak. İklim eyleminin yerel yönetimlerin karar ve uygulama süreçlerine yerleşmesi; belediyeler arasındaki kapasite farklarının gözetilmesi, başarılı uygulamaların yaygınlaştırılması ve deneyim paylaşımının güçlendirilmesiyle mümkün olacak.

Ek 1. Yöntem Notu

Bu politika belgesi, Heinrich Böll Stiftung Derneği'nin desteğiyle yürütülen ve Türkiye'deki yerel yönetimlerin iklim değişikliğine uyum ve azaltım kapasitelerini tespit etmeyi amaçlayan iki aşamalı bir araştırmanın ürünü. Birinci aşamada masa başı araştırmasıyla kavramsal çerçeve, başta Almanya olmak üzere uluslararası karşılaştırmalı literatür ile Türkiye'nin iklim profili ve yasal çerçevesi derlendi; ikinci aşamada ise bu çerçeve doğrultusunda 1003 belediyeyi kapsayan bir envanter çalışması yapıldı ve alanda çalışan kurum ve uzmanlarla istişareler yürütüldü.

İçişleri Bakanlığı'nın Türkiye Mülki İdare Bölümleri Envanterine göre Ağustos 2026 itibarıyla Türkiye'de 1402 belediye bulunuyor.[210] Etki alanları ve kurumsal kapasiteleri sınırlı olan ve çoğunun açık kaynaklardan izlenebilir bir dijital varlığı bulunmayan 399 belde belediyesi kapsam dışında bırakıldı; çalışma kalan 1003 belediye üzerinden yürütüldü. Envanter dört başlık altında yapılandırıldı: (i) Planlama ve Strateji – İklim Eylem Planı/SECAP gibi stratejik belgelerin varlığı, adı ve yılı; (ii) Kurumsal Yapı ve Kapasite – iklim/sıfır atık biriminin varlığı ve kuruluş yılı, birim kurmanın norm kadro düzenlemesine göre zorunlu olup olmadığı (büyükşehir/il statüsü veya 50.000 üzeri nüfus); (iii) Öne Çıkan Proje ve Uygulamalar – sürdürülebilir ulaşım, sıfır atık ve benzeri iyi uygulamalar; (iv) Ağ Üyelikleri ve İşbirlikleri – Küresel Belediye Başkanları İklim ve Enerji Sözleşmesi (GCoM), Yerel Yönetimler için Sürdürülebilirlik Ağı (ICLEI), C40 Şehirleri İklim Liderliği Grubu (C40), Avrupa Kentlerinin Enerji Dönüşümü Ağı (Energy Cities), Avrupa Büyük Şehirler Ağı (EUROCITIES) ve Türkiye İklim Eylemleri için Çok Düzeyli Yönetişim Platformu (MLGP4Climate) gibi uluslararası ağlar ve uluslararası destekli platformlar; Sağlıklı Kentler Birliği (SKB), Çevreci Belediyeler Birliği (ÇBB) ve Enerji Kentleri Birliği (EKB) gibi ulusal tematik birlikler; Marmara, Ege ve Akdeniz gibi bölgesel belediyeler birlikleri olmak üzere bu ağ, platform ve birliklere ilişkin üyelik ve katılım bilgileri, ilgili kuruluşların resmi listelerinden doğrulanarak kaydedildi. Belediyelerin kimlik ve idari bilgileri resmi kaynaklardan, nüfus verileri TÜİK'ten alındı.[211]

Envanter verileri, aynı proje kapsamında Saha Data tarafından keşifsel veri analizi yöntemleriyle ayrıca incelendi ve raporlandı.[212] Belgedeki haritalar envanter verileri kullanılarak bu çalışma kapsamında hazırlandı. Haritalarda geoBoundaries açık veri setindeki il (ADM1) ve ilçe (ADM2) sınırları kullanıldı.[213] Haritalarda büyükşehir belediyeleri il sınırlarıyla, büyükşehir ilçe belediyeleri ile büyükşehir dışındaki il ve ilçe belediyeleri ise ilçe sınırlarıyla temsil edildi. İl belediyeleri için merkez ilçenin sınırı esas alındı. Bu eşleştirme, belediye sınırları ile ilçe sınırlarının örtüşmediği yerlerde yaklaşık bir mekânsal gösterim sunuyor. Kapsam dışındaki belde belediyeleri haritalarda gösterilmedi. Nüfus grupları sınıflandırmasında belediyelerin toplam nüfusu yerine il ve ilçe merkezi nüfusu esas alındı. Haritalar açık kaynaklı Python kütüphaneleri GeoPandas ve Matplotlib ile, Türkiye için uyarlanmış Lambert konik konform projeksiyonunda üretildi. Envanter kayıtlarının doğrulanmasında ve haritaların

üretiminde yapay zeka destekli bir araçtan (Anthropic, Claude) yararlanıldı. Tüm çıktılar araştırma ekibi tarafından kontrol edildi.

Envanter bulguları, belediyeler, belediye birlikleri, uluslararası ağlar, merkezi yönetim kurumları ve diğer ilgili kuruluşlardan toplam 13 kurumu temsil eden 20 kişiyle yapılan istişarelerle birlikte değerlendirildi. İstişarelerde dile getirilen görüşler, kişi ve kurum adı verilmeden genel dersler olarak metne aktarıldı.

Yöntemin iki sınırı var. Envanter büyük ölçüde web taramasına dayandığı için internette az bilgi paylaşan belediyelerde eksikler olabilir; veriler de yalnızca derlendikleri Ağustos-Ekim 2026 dönemindeki durumu yansıtıyor. Bu sınırlara rağmen bulgular, Türkiye genelindeki kurumsal kapasite eşitsizliğine dair tutarlı bir tablo ortaya koyuyor. Belgede ayrıca, aynı proje kapsamında on büyükşehir belediyesinin iklim eylem planlarını toplumsal cinsiyet eşitliği açısından inceleyen ayrı bir çalışmadan yararlanıldı. Çalışma, plan analizini Ocak-Mart 2026 döneminde belediyelerde, kamu kurumlarında, fon ve danışmanlık kuruluşlarında çalışan 15 uzmanla yapılan görüşmelerle birleştiriyor.[214]

Ek 2. Türkiye'de Yerel İklim Eyleminin Kurumsal ve Yasal Çerçevesi

Yasal dayanaklar

Belediyelerin iklimle ilgili görevleri uzun süre doğrudan bir iklim mevzuatı yerine, belediye kanunlarındaki genel görev tanımları ile çevre ve imar mevzuatı üzerinden belirlendi. 2025'te yürürlüğe giren İklim Kanunu ve 2026'da yayınlanan YİDEP Yönetmeliği, belediyelere ilk kez doğrudan iklim eylemine yönelik yükümlülükler getirdi. Tablo E2.1 bu dayanakları ve belediyelere yüklenen görevlerin niteliğini özetliyor.

Tablo E2.1. Belediyelerin iklim eylemine ilişkin yetki ve yükümlülükleri

Alan	Yasal dayanak	Belediyeler açısından düzenleme	Niteliği
Genel görev ve yetkiler	5393 sayılı Belediye Kanunu	Çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık yönetimi, imar, su ve kanalizasyon, ulaşım, ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar gibi temel belediye hizmetleri; afet ve acil durumlara yönelik planlama	Zorunlu; iklime doğrudan atıf yok
Büyükşehir ölçeği	5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu; 6360 sayılı Kanun	Çevre düzeni ve nazım imar planlarının hazırlanması, ulaşımın ve toplu taşımanın planlanması, katı atık yönetimi ve çevrenin korunması. 6360 sayılı Kanun'la büyükşehir belediyelerinin sorumluluk alanının il mülki sınırlarına genişletilmesi	Zorunlu; iklime doğrudan atıf yok
Stratejik planlama	5393 sayılı Belediye Kanunu	Belediye başkanının, mahalli idareler genel seçimlerinden sonraki altı ay içinde kalkınma planı ve programı ile varsa bölge planına uygun stratejik plan hazırlaması	Nüfusu 50.000 ve üzerindeki belediyeler için zorunlu
Çevre ve mekânsal planlama	2872 sayılı Çevre Kanunu; 3194 sayılı İmar Kanunu; Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği (32569 sayılı ve 07.06.2024 tarihli Resmî Gazete)	Atıkların toplanması, taşınması ve bertarafı ile çevre kirliliğinin önlenmesi; imar planlarının hazırlanması ve onaylanması; 2024 değişikliğiyle, mevcut olması halinde iklim değişikliğine ilişkin etkilenebilirlik ve risk analizlerinin planlarda kullanılması	Zorunlu; 2024 değişikliğiyle iklim risk analizlerine sınırlı atıf ("varsa")
Sıfır atık	Sıfır Atık Yönetmeliği (30829 sayılı ve 12.07.2019 tarihli Resmî Gazete)	Sıfır atık yönetim sistemi kurulması, atık getirme merkezi açılması ve sıfır atık belgesi alınması	Zorunlu
Kurumsal yapı	Belediye ve Bağlı Kuruluşları ile Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair Yönetmelik (Nisan 2020 ve 2022 değişiklikleri)	İklim değişikliği ve sıfır atık daire başkanlığı veya şube müdürlüğü kurulması	Büyükşehir belediyeleri, il belediyeleri ve nüfusu 50.000'in üzerindeki belediyeler için zorunlu
Ulusal iklim politikası belgeleri	İDEP ve Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2011-2023); İDASEP ve İDUSEP (2024-2030)	Sektörel azaltım ve uyum eylemlerinde belediyelerin sorumlu ya da işbirliği yapan kuruluş olarak tanımlanması	Yönlendirici; bağlayıcı yaptırım veya özel finansman mekanizması öngörülmüyor

Alan	Yasal dayanak	Belediyeler açısından düzenleme	Niteliği
Ulusal iklim yönetişimi	7552 sayılı İklim Kanunu (32951 sayılı ve 09.07.2025 tarihli Resmî Gazete)	İl düzeyinde yerel iklim değişikliği eylem planlarının hazırlanması; kamu kurumlarının strateji ve eylem planlarını 31 Aralık 2027'ye kadar uyumlaştırması; izleme ve raporlama	Zorunlu
Yerel planlama	YİDEP Yönetmeliği (33330 sayılı ve 04.08.2026 tarihli Resmî Gazete)	YİDEP'in il ölçeğinde hazırlanması; planın büyükşehirlerde büyükşehir belediyesi, diğer illerde ise il belediyesi ile il özel idaresi tarafından hazırlanması	Zorunlu; vali koordinasyonunda

Ulusal iklim politikasının yerel ayağı

Türkiye'nin uluslararası iklim rejimine katılımı görece geç ve kademeli ilerledi. Yerel iklim eylemine ilişkin düzenlemeler ise 2017'den itibaren sıfır atık üzerinden, 2025'ten itibaren de doğrudan iklim mevzuatı üzerinden şekillendi. Tablo E2.2 bu süreci yerel yönetimler açısından anlamı ile birlikte özetliyor. Yerel yönetimlere bağlayıcı yükümlülükler getiren düzenlemelerden önce ulusal iklim politikası strateji ve eylem planları üzerinden şekillendi. 2010'da yayınlanan Ulusal İklim Değişikliği Strateji Belgesi (2010-2020), 2011'de yayınlanan İklim Değişikliği Eylem Planı (İDEP, 2011-2023) ve 2012'de yayınlanan İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2011-2023) ilk kurumsal ve sektörel çerçeveyi oluşturdu. Paris Anlaşması'nın onaylanması ve 2053 net sıfır hedefinin açıklanmasının ardından bu belgelerin yerini 2024'te yayınlanan İklim Değişikliği Azaltım Stratejisi ve Eylem Planı (İDASEP) ile İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (İDUSEP) aldı; her iki plan da 2024-2030 dönemini kapsıyor. Bu planlar yerel yönetimleri pek çok eylemde sorumlu kuruluş olarak tanımlasa da yaptırım ya da kaynak mekanizması öngörmedi; belediyeler için bağlayıcı çerçeve İklim Kanunu ve YİDEP Yönetmeliği ile oluştu.[215]

Tablo E2.2. Ulusal iklim politikasının yerel ayağı: kronoloji (2004-2027)

Tarih	Gelişme	Yerel yönetimler açısından
Mayıs 2004	BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne taraf olunması	-
2009	Kyoto Protokolü'ne taraf olunması	-
2009-2011	Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin iklim değişikliği eylem planı	Türkiye'deki ilk yerel iklim eylem planı
Mayıs 2010	Ulusal İklim Değişikliği Strateji Belgesi (2010-2020)	Ulusal iklim politikasının ilk çerçeve belgesi
Temmuz 2011	İklim Değişikliği Eylem Planı (İDEP, 2011-2023)	Belediyelerin de sorumlu kuruluşlar arasında yer aldığı sektörel azaltım eylemleri; yetki ve kaynak tanımı olmaksızın
2012	İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2011-2023)	Kentsel altyapı (içme suyu, kanalizasyon, atıksu) yatırımları için belediyelere teknik ve mali destek öngörülmesi
2015	Niyet Edilen Ulusal Katkı Beyanı: 2030 için referans senaryoya göre yüzde 21 azaltım	Paris Anlaşması onaylanmadığı için niyet düzeyinde
Nisan 2016	Paris Anlaşması'nın imzalanması	-
2017	Sıfır Atık Projesi'nin başlatılması	Belediyelerin atık yönetimi alanındaki sıfır atık uygulamalarının başlangıcı
2018	Çevre Kanunu'na sıfır atık hükümlerinin eklenmesi	Sıfır atık uygulamalarına yasal dayanak sağlanması
Temmuz 2019	Sıfır Atık Yönetmeliği	Belediyelerin sıfır atık sistemine ilişkin yükümlülüklerinin düzenlenmesi

Tarih	Gelişme	Yerel yönetimler açısından
Nisan 2020	Norm kadro yönetmeliği değişikliği	Belediyelerde iklim değişikliği ve sıfır atık birimleri kurulabilmesine olanak tanınması
Eylül-Ekim 2021	2053 net sıfır hedefinin açıklanması; Paris Anlaşması'nın onaylanması; bakanlığın adının Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı olarak değişmesi ve İklim Değişikliği Başkanlığı'nın kurulması	-
Şubat 2022	İklim Şurası (Konya)	-
2022	İklim değişikliği ve sıfır atık birimleri için kuruluş zorunluluğu getirilmesi	Büyükşehir belediyeleri, il belediyeleri ve nüfusu 50.000'in üzerindeki belediyeler için birim zorunluluğu
Aralık 2022	BM Genel Kurulu kararı: 30 Mart Uluslararası Sıfır Atık Günü	-
Kasım 2022-Nisan 2023	Güncellenmiş Birinci Ulusal Katkı Beyanı: 2030 için referans senaryoya göre yüzde 41 azaltım; emisyonlarda en geç 2038'de zirve	-
2024	İklim Değişikliği Azaltım Stratejisi ve Eylem Planı (İDASEP) ve İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (İDUSEP), 2024-2030; Uzun Dönemli İklim Stratejisi (Kasım 2024, COP29)	Azaltım ve uyum alanlarında belediyelerin sorumlu veya işbirliği yapan kuruluşlar arasında tanımlanması
Haziran 2024	Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği değişikliği (32569 sayılı ve 07.06.2024 tarihli Resmî Gazete)	Mevcut olması halinde, iklim değişikliğine ilişkin etkilenebilirlik ve risk analizlerinin planlarda kullanılması
Temmuz 2025	7552 sayılı İklim Kanunu (32951 sayılı ve 09.07.2025 tarihli Resmî Gazete)	Yerel iklim eylem planlarının yasal yükümlülük haline gelmesi
Kasım 2025	İkinci Ulusal Katkı Beyanı (NDC 3.0); 2035 için 643 Mt CO_2e emisyon sınırı	YİDEP'lere ve il iklim değişikliği koordinasyon kurullarına ulusal katkı beyanında yer verilmesi
4 Ağustos 2026	YİDEP Yönetmeliği (33330 sayılı Resmî Gazete)	İl ölçekli planlama, vali koordinasyonu, E-YİDEP
9-20 Kasım 2026	COP31, Antalya	İklim değişikliğine dirençli kentlerin COP31 Eylem Gündemi'nin öncelikleri arasında yer alması.
31 Aralık 2026	İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kurullarının kurulması	Yerel iklim eyleminin il düzeyinde koordinasyonu, planların onaylanması ve izlenmesi için kurumsal yapı oluşturulması
31 Aralık 2027	İlk YİDEP'lerin karara bağlanması	İl düzeyindeki ilk iklim eylem planlarının karara bağlanması için öngörülen son tarih

Sıfır Atık Projesi'nin kurumsallaşması

Norm kadro düzenlemesiyle idari yapıya dahil edilen "Sıfır Atık" bileşeninin temelini Sıfır Atık Projesi oluşturuyor. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (bugünkü adıyla Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı) tarafından 2017'de başlatılan proje, kısa sürede yerel iklim eyleminin sahadaki en görünür ve kurumsallaşmış bileşeni haline geldi. 2018'de Çevre Kanunu'na eklenen hükümlerle yasal zemine kavuştu; 2019'da yayınlanan Sıfır Atık Yönetmeliği de belediyelere Sıfır Atık Yönetim Sistemi kurma, atık getirme merkezleri açma ve Sıfır Atık Belgesi alma yükümlülükleri getirdi. 14 Aralık 2022 tarihli BM Genel Kurulu kararıyla 30 Mart'ın Uluslararası Sıfır Atık Günü ilan edilmesi, sürece uluslararası bir boyut da kazandırdı. Bakanlık ve İller Bankası hibelerinin bu alana yönelmesi, sıfır atık projelerini belediyeler için finansal ve lojistik açıdan öncelikli kılıyor. Envanter kapsamındaki belediyelerden 49'u Sıfır Atık Vakfı'nın iyi uygulama örnekleri arasında yer alıyor.

Plan adlandırmaları

İklim eylem planları Türkiye'de uzun süre yasal bir zorunluluk olmaksızın, gönüllülük esasıyla hazırlandı. 2010'lardan itibaren, özellikle Belediye Başkanları Sözleşmesi'ne katılımın artmasıyla plan sayısı hızla arttı. Planlar, bağlı olunan ağın ya da destek veren kurumun şablonuna göre farklı adlar aldı. Envanterde plan sahibi 86 belediyeye ait, adı bilinen 106 plan belgesinin 63'ü Sürdürülebilir Enerji ve İklim Eylem Planı (SECAP), 20'si İklim (Değişikliği) Eylem Planı (bunların üçü adında azaltım ve uyumu birlikte anıyor), 17'si Sürdürülebilir Enerji Eylem Planı (SEAP), 2'si Yerel İklim Değişikliği Eylem Planı (YİDEP) adını taşıyor. Dört plan ise doğrudan uyuma odaklanıyor ve "İklim Değişikliğine Uyum Eylem Planı" ya da benzeri adlar taşıyor; il bütünü için hazırlanan YUSEP'ler bu sayıya dahil edilmedi. YİDEP Yönetmeliği ile il düzeyinde hazırlanacak planlar için ortak bir ad ve içerik çerçevesi tanımlandı.

Ağ, platform ve birlik üyelikleri

Belediyelerin iklim eylemine ilişkin bilgiye ve kapasite desteğine erişiminde uluslararası ağlar ve belediye birlikleri önemli rol oynuyor. Bu yapılar, finansman fırsatlarına erişimi de kolaylaştırabiliyor. Tablo E2.3, envanterde taranan uluslararası ağ ve platformlar ile bölgesel ve ulusal tematik belediye birliklerini, sundukları başlıca destekler ve üye veya katılımcı belediye sayılarıyla birlikte gösteriyor.

Tablo E2.3. Belediyelerin yer aldığı ağ, platform ve birlikler[216]

Yapı türü	Ağ, platform veya birlik	Sunduğu başlıca destekler	Üye/ katılımcı belediye sayısı
Uluslararası ağ	GCoM (Küresel Belediye Başkanları İklim ve Enerji Sözleşmesi)	SECAP hazırlama yöntemleri, emisyon hesaplama standartları, planların incelenmesi	132
Uluslararası destekli platform	MLGP4Climate	GCoM süreçlerine yönelik danışma desteği, uygulama araçları, fon çağrılarının duyurulması	86
Uluslararası ağ	ICLEI	İklim eylemi planlama modelleri, belediyeler arasında deneyim ve bilgi paylaşımı	23
Uluslararası ağ	EUROCITIES	Deneyim paylaşımı, ortak savunuculuk çalışmaları	10
Uluslararası ağ	Energy Cities	Enerji dönüşümüne yönelik çalışmalar	5
Uluslararası ağ	C40	Büyük kentler arasında işbirliği ve deneyim paylaşımı	1
Ulusal birlik	Türkiye Belediyeler Birliği (TBB)	İklim ve çevre alanında çalışma komisyonu, eğitimler, hibe programlarına ilişkin bilgilendirme, belediyelerin taleplerini ulusal politika süreçlerine taşıma	Tüm belediyeler (doğal üyelik)
Bölgesel birlik	Bölgesel belediye birlikleri (Marmara, Ege, Kıyı Ege, Akdeniz, İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Doğu Karadeniz, Trakya, Çukurova, İda Madra)	İstişare, kapasite geliştirme ve hibe projelerine erişim desteği; Marmara Belediyeler Birliğinde Sürdürülebilirlik ve İklim Değişikliği Merkezi	604 (en az bir birliğe üye, %60,2)

Yapı türü	Ağ, platform veya birlik	Sunduğu başlıca destekler	Üye/ katılımcı belediye sayısı
Tematik birlik	Sağlıklı Kentler Birliği (SKB)	Enerji verimliliği, kentsel ısı adası ve iklim kaynaklı afetler konusunda çalıştaylar; farkındalık, konferans ve raporlama çalışmaları	151
Tematik birlik	Çevreci Belediyeler Birliği (ÇBB)	Çevre ve iklim farkındalığı çalıştayları, proje ve hibe geliştirme desteği, proje döngüsü eğitimleri, MLGP4Climate ile işbirliği	129
Tematik birlik	Enerji Kentleri Birliği (EKB)	Yenilenebilir enerji fizibilite çalışmaları, eğitimler ve teknik ziyaretler	176

Kaynak: Türkiye İklim Eylemi Envanteri, 2026

Kaynakça

Ajuntament de Barcelona, “Decidim Barcelona - Barcelona Digital City”, 2024, https://ajuntament.barcelona.cat/digital/en/technology-accessible-everyone/accessible-and-participatory/accessible-and-participatory-5, erişim: 04.10.2026.

Alsheimer, S., Dütschke, E. ve Schleich, J., “Factors Enabling or Impeding the Institutionalization of Climate Change Mitigation in Municipalities: Findings from a Survey in Germany”, *Climate Policy*, C. 25, S. 9, 2025, s. 1413-1427.

Altan, C., “Critical Evaluation of Climate Action Plans in Türkiye from the Perspective of Climate Justice”, yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, 2024.

Anguelovski, I. ve Carmin, J., “Something Borrowed, Everything New: Innovation and Institutionalization in Urban Climate Governance”, *Current Opinion in Environmental Sustainability*, C. 3, S. 3, 2011, s. 169-175.

ANKA Haber Ajansı, “Bornova’dan Lizbon’a Uzanan İklim Direnci Köprüsü”, 10.6.2025, https://ankahaber.net/haber/detay/bornovadan_lizbona_uzanan_iklim_direnci_koprusu_243371, erişim: 31.10.2026.

Aslan, Ö. ve Sünbüloğlu, N. Y., “Yerel İklim Eylem Planlarında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği”, Heinrich Böll Stiftung Derneği, İstanbul, 2026.

Avrupa Çevre Ajansı, “Istanbul Metropolitan Municipality”, *Climate-ADAPT*, https://climate-adapt.eea.europa.eu/en/eu-policy/eu-adaptation-policy/eu-mission-on-adaptation/signatory-reporting/31163, erişim: 24.10.2026.

Avrupa Komisyonu, *The European Green Deal*, COM(2019) 640 final, Brüksel, 2019.

Avrupa Komisyonu, “Signatories”, *EU Covenant of Mayors*, https://eu-mayors.ec.europa.eu/en/signatories, erişim: 24.10.2026.

Avrupa Parlamentosu ve Konseyi’nin 30 Haziran 2021 tarihli ve (AB) 2021/1119 sayılı Tüzüğü (Avrupa İklim Yasası), *OJ L 243*, 9.7.2021, s. 1-17.

Aylett, A., “Institutionalizing the Urban Governance of Climate Change Adaptation: Results of an International Survey”, *Urban Climate*, C. 14, 2015, s. 4-16.

Balaban, O., “A Matter of Capacity: Climate Change and the Urban Challenges for Turkey”, *New Perspectives on Turkey*, S. 56, 2017, s. 159-162, https://doi.org/10.1017/npt.2017.22.

Bazbauers, A., “Sustainable, Green, and Climate-Resilient Cities: An Analysis of Multilateral Development Banks”, *Climate and Development*, C. 14, S. 8, 2022, s. 689-704.

Beauchamp, E., “Stalemate on the Global Goal on Adaptation in Bonn: What Does This Mean for Countries?”, IISD, 30.6.2026, https://www.iisd.org/articles/explainer/stalemate-global-goal-adaptation-bonn, erişim: 01.09.2026.

Belediyelere ve İl Özel İdarelerine Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun (Kanun No. 5779), *Resmî Gazete*, S. 26942, 15.7.2008.

Bianet, “İmamoğlu, İstanbul İklim Değişikliği Eylem Planı’nı Açıkladı”, 5.11.2021, https://bianet.org/haber/imamoglu-istanbul-iklim-degisikligi-eylem-plani-ni-acikladi-252927, erişim: 01.09.2026.

Blezer, S. ve Abujidi, N., “Urban Living Labs and Transformative Changes: A Qualitative Study of the Triadic Relationship Between Financing, Stakeholder Roles, and the Outcomes of Urban Living Labs in Terms of Impact Creation in the City of Groningen, the Netherlands”, *Technology Innovation Management Review*, C. 11, S. 9/10, 2021, s. 73-87.

Bonnett, N. L. ve Birchall, S. J., “The Influence of Regional Strategic Policy on Municipal Climate Adaptation Planning”, *Regional Studies*, C. 57, S. 1, 2023, s. 141-152.

Bornova Belediyesi, “Climate Adaptation Town Twinning Between Bornova and Heidelberg (BORNBERG Project)”, sunum, 5.12.2023, https://bornberg.bornova.bel.tr/wp-content/uploads/2025/03/4.pdf, erişim: 31.10.2026.

Bornova Belediyesi, “İklim Değişikliğine Karşı STORMLOG”, 4.3.2025, https://bornova.bel.tr/iklim-degisikligine-karsi-stormlog, erişim: 31.10.2026.

Busscher, T., Welinder, O., Vikstedt, E., Sinervo, L.-M., Luhtala, M. ve Laihonen, H., “Integrating New Institutional Logics: Sustainability and Climate Action in Local Government Practices in Finland and Indonesia”, *npj Climate Action*, C. 4, 2025, 95.

C40 Cities, *Climate Action Planning Framework*, 2020.

CDP, “CDP Scores and A Lists 2024”, https://www.cdp.net/en/data/scores-2024, erişim: 24.10.2026.

CDP, “Scores and A Lists”, https://www.cdp.net/en/data/scores, erişim: 24.10.2026.

CDP Türkiye, “CDP 2023 Şehirler Programı ile İlgili Yeni Veriler Yayınlandı”, https://cdpturkey.sabanciuniv.edu/tr/content/cdp-2023-sehirler-programi-ile-ilgili-yeni-veriler-yayinlandi, erişim: 24.10.2026.

Cid, A. ve Lerner, A. M., “Local Governments as Key Agents in Climate Change Adaptation: Challenges and Opportunities for Institutional Capacity-Building in Mexico”, *Climate Policy*, C. 23, S. 5, 2023, s. 649-661.

Cömert Baechler, N., “Urban Strategies for Mitigation or Adaptation to Climate Change: What Criteria for Choice?”, *Chinese Journal of Urban and Environmental Studies*, C. 11, S. 1, 2023, 2350005.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, “Bakan Kurum COP31 Eylem Gündemi’nin 10 Başlığını Açıkladı”, https://csb.gov.tr/haberler/bakan-kurum-cop31-eylem-gundemi-nin-10-basligini-acikladi-305660, erişim: 01.09.2026.

Çevre ve Orman Bakanlığı, *Ulusal İklim Değişikliği Strateji Belgesi (2010-2020)*, Ankara, 2010.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, *İklim Değişikliği Eylem Planı 2011-2023*, Ankara, 2011.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, *Türkiye’nin İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı 2011-2023*, Ankara, 2012.

Dale, A., Robinson, J., King, L., Burch, S., Newell, R., Shaw, A. ve Jost, F., “Meeting the Climate Change Challenge: Local Government Climate Action in British Columbia, Canada”, *Climate Policy*, C. 20, S. 7, 2020, s. 866-880.

Davide, M., Bastos, J., Bezerra, P., Hernandez Moral, G., Palermo, V., Pittalis, M., Todeschi, V., Treville, A., Barbosa, P. ve Melica, G., *How to Develop a Sustainable Energy and Climate Action Plan (SECAP): Covenant of Mayors Guidebook*, EUR 40339, Avrupa Birliği Yayın Ofisi, Lüksemburg, 2025.

Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, “Town Twinning Action Between Türkiye and the EU-II: Twinning For a Green Future Grant Scheme”, 2021, https://www.ab.gov.tr/52834_en.html, erişim: 29.10.2026.

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, “‘Diyarbakır İklim Uyumu Çalıştayı’ Düzenlendi”, 20.11.2025, https://diyarbakir.bel.tr/haberler/calistay-14, erişim: 31.10.2026.

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, “Enerji, İklim Eylem Planı (SECAP)”, https://diyarbakir.bel.tr/kurumsal/plan-ve-raporlar/enerji-iklim-eylem-plani-secap, erişim: 31.10.2026.

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, “UCLG-MEWA Toplantısına Katılan Konuklar, On Gözlü Köprü ve Zerzevan Kalesi’ni Gezdi”, 25.10.2024, https://diyarbakir.bel.tr/haberler/uclg-mewa-4, erişim: 31.10.2026.

Doci, G., Dorst, H., Hillen, S. ve Tjokrodikromo, T., “Urban Transition Governance in Practice: Exploring How European Cities Govern Local Transitions to Achieve Climate Neutrality”, *Frontiers in Sustainable Cities*, C. 7, 2025, 1559356.

Drevno, A., "Integrating Equity and Justice into Climate Action Planning: Beyond Mere Symbolism", der. B. Petersen ve H. B. Ducros, *Justice in Climate Action Planning*, Springer, Cham, 2022, s. 25-42.

Dutta, P., Rajput, P., Mukherjee, P., Madan, P. ve Mavalankar, D., "A Successful Heat Wave Prevention in Ahmedabad Calls for Segregated Health Record: Highlights from Existing Heat Action Plan", *Aerosol and Air Quality Research*, C. 22, S. 12, 2022, 220300.

Elstub, S., Carrick, J., Farrell, D. M. ve Mockler, P., "The Scope of Climate Assemblies: Lessons from the Climate Assembly UK", *Sustainability*, C. 13, S. 20, 2021, 11272.

Garcia Ferrari, S., Kaesehage, K., Crane De Narvaez, S. ve Bain, A. A., "Adaptation Strategies for People: Mitigating Climate-Change-Related Risks in Low-Income and Informal Urban Communities Through Co-Production", *Journal of the British Academy*, C. 9, S. s9, 2021, s. 7-37.

Gedikli, B. ve Balaban, O., "An Evaluation of Local Policies and Actions That Address Climate Change in Turkish Metropolitan Cities", *European Planning Studies*, 2017, https://doi.org/10.1080/09654313.2017.1397107.

German Zero, https://germanzero.de/, erişim: 04.10.2026.

Göpfert, C., Wamsler, C. ve Lang, W., "A Framework for the Joint Institutionalization of Climate Change Mitigation and Adaptation in City Administrations", *Mitigation and Adaptation Strategies for Global Change*, C. 24, 2019, s. 1-21.

Graham, C. C., "Localizing Climate Action in Cities: Applying Historical Ecology to Urban Climate Governance", *Global Environmental Change Advances*, C. 5, 2025, 100024.

Gunderson, R. ve Yun, S. J., "Building Energy Democracy to Mend Ecological and Epistemic Rifts: An Environmental Sociological Examination of Seoul's One Less Nuclear Power Plant Initiative", *Energy Research & Social Science*, C. 72, 2021, 101884.

Gürbüz, Ö., "Seragazı Salımı Her Yıl %4 Azaltacak", *BirGün*, 24.11.2024, https://www.birgun.net/makale/seragazi-salimi-her-yil-4-azaltacak-578480, erişim: 30.09.2026.

Hadfield, P., Prescott, M., Holden, J., Novalia, W., Suwarso, R., Marthanty, D. R., Priadi, C. vd., "Citarum Living Lab: Co-Creating Visions for Sustainable River Revitalisation", *PLOS Water*, C. 3, S. 8, 2024, e0000200.

Heidrich, O., Reckien, D., Olazabal, M. vd., "National Climate Policies across Europe and Their Impacts on Cities Strategies", *Journal of Environmental Management*, C. 168, 2016, s. 36-45.

IPCC, "IPCC Approves Outlines of the First Two Reports in the Seventh Assessment Cycle", basın bülteni, 2.8.2024, https://www.ipcc.ch/2024/08/02/ipcc-approves-outlines-of-the-first-two-reports-in-the-seventh-assessment-cycle, erişim: 05.11.2026.

İçişleri Bakanlığı, *Türkiye Mülki İdare Bölümleri Envanteri*, Ankara, 2026, https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx, erişim: 09.08.2026.

İklim Ağı, "Türkiye, Emisyonlarını Net Sıfır Hedefi ile Uyumlu Şekilde Azaltmalı", EkoIQ, 2026, https://www.ekoiq.com/iklim-agi-turkiye-emisyonlarini-net-sifir-hedefi-ile-uyumlu-sekilde-azaltmali/, erişim: 04.10.2026.

İklim Değişikliği Başkanlığı, "E-YİDEP Sistemi", https://iklimportal.gov.tr/Eyidep, erişim: 04.10.2026.

İklim Değişikliği Başkanlığı, *İklim Değişikliği Azaltım Stratejisi ve Eylem Planı (2024-2030)*, Ankara, 2024.

İklim Değişikliği Başkanlığı, *İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2024-2030)*, Ankara, 2024, https://iklim.gov.tr/db/turkce/icerikler/files/%C4%B0klim%20De%C4%9Fi%C5%9Fikli%C4%9Fine%20Uyum%20Stratejisi%20ve%20Eylem%20Plan_%202024-2030.pdf, erişim: 04.10.2026.

İklim Değişikliği Başkanlığı, *Türkiye Cumhuriyeti İkinci Ulusal Katkı Beyanı (NDC 3.0)*, Ankara, 2025, https://iklim.gov.tr/db/turkce/icerikler/files/%C4%B0kinci%20Ulusal%20Katku%20Beyan%C4%B1%20%28NDC%203.0%29_TR.pdf, erişim: 05.11.2026.

İklim Kanunu (Kanun No. 7552), 32951 satılı ve 09.07.2025 tarihli *Resmî Gazete*.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, "2050'de Karbon Nötr ve Dirençli Bir İstanbul İçin Yol Haritamız Hazır", https://cevre.ibb.istanbul/iklim-degisikligi-sube-mudurlugu/2050de-karbon-notr-ve-direncli-bir-istanbul-icin-yol-haritamiz-hazir/, erişim: 16.10.2026.

Karar, "Bornova Belediyesi'nden İspanya'da Yeşil Geleceğe Güçlü Adım", 1.3.2025, https://www.karar.com/sehir-haberleri/bornova-belediyesinden-ispanyada-yesil-gelecege-guclu-adim-1937930, erişim: 31.10.2026.

Karar, "Bornova'da Gençler İçin Sürdürülebilir Gelecek Eğitimi", 21.2.2025, https://www.karar.com/sehir-haberleri/bornovada-gencler-icin-surdurulebilir-gelecek-egitimi-1935530, erişim: 01.11.2026.

KNOCA (Knowledge Network on Climate Assemblies), "Climate Assemblies", https://www.knoca.eu/climate-assemblies, erişim: 04.10.2026.

Kurnaz, M. L., "İklim Değişikliği ve Uyum Süreçlerinde Türkiye", *Resilience*, C. 7, S. 1, 2023, s. 199-208.

Leal, J. M. ve Paterson, M., "Transnational City Networks, Global Political Economy, and Climate Governance: C40 in Mexico and Lima", *Review of International Political Economy*, C. 31, S. 1, 2024, s. 26-46.

Local Governments and Municipal Authorities Constituency (LGMA), "About the LGMA", 2026, https://www.cities-and-regions.org/about-the-lgma/, erişim: 04.10.2026.

Local Governments and Municipal Authorities Constituency (LGMA), *LGMA COP31 Position*, 2026, https://www.cities-and-regions.org/cop31-lgma-position/, erişim: 21.10.2026.

Local Zero, "LocalZero Monitoring", 2026, https://monitoring.localzero.net/, erişim: 04.10.2026.

Lorenzoni, I., Jordan, A. J., Sullivan-Thomsett, C. ve Geese, L., "A Review of National Citizens' Climate Assemblies: Learning from Deliberative Events", *Climate Policy*, C. 25, S. 9, 2025, s. 1546-1562.

Marmara Belediyeler Birliği, *2022 Yılı Faaliyet Raporu*, İstanbul, 2023, https://www.marmara.gov.tr/uploads/2022-yili-faaliyet-raporu-3.pdf, erişim: 29.10.2026.

Marmara Belediyeler Birliği, "Climate-Neutral Cities Network (İNŞA)", https://www.marmara.gov.tr/en/climate-neutral-cities-network-insa, erişim: 29.10.2026.

Medyascope, "Ekrem İmamoğlu'ndan İklim Kriziyle Mücadele Çağrısı: Hedef, İstanbul'u 'Karbon Nötr Kent' Haline Getirmek", 27.11.2023, https://medyascope.tv/2023/11/27/ekrem-imamoglundan-iklim-kriziyle-mucadele-cagrisi-hedef-istanbulu-karbon-notr-kent-haline-getirmek/, erişim: 01.09.2026.

Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, *Resmî Gazete*, S. 32569, 7.6.2024.

Melese, M., Anteneh, M. ve Bantigegn, S., "Institutional Constraints on Effective Urban Climate Governance in Bahir Dar City, Ethiopia", *Discover Sustainability*, C. 7, 2026, 325.

Merzifon Belediyesi, "Başkanımız Alp Kargı, Karbon Ayak İzi Ölçümü Projesinin Sunum Raporunu İnceledi", 24.11.2022, https://merzifon.bel.tr/baskanimiz-alp-kargi-karbon-ayak-izi-olcumu-projesinin-sunum-raporunu-inceledi, erişim: 30.09.2026.

Meteoroloji Genel Müdürlüğü (MGM), *Yeni Senaryolar ile Türkiye İklim Projeksiyonları ve İklim Değişikliği*, Meteoroloji Genel Müdürlüğü, Ankara, 2015.

MLGP4Climate, "Gaziantep Büyükşehir Belediyesi", *Türkiye İklim Eylemleri için Çok Düzeyli Yönetişim Platformu*, https://mlgp-4climate.com/tr/mlgp-uyeleri/gaziant-ep-buyuksehir-belediyesi, erişim: 05.10.2026.

Muğla Büyükşehir Belediyesi, "Yerel Taraflar Konferansı (Town Hall COP)", https://iklim.mugla.bel.tr/yerel_taraflar_konferansi, erişim: 04.10.2026.

Musa, S., Mansi, M., Pandey, R. ve Crawford, J., "Local Government Climate Change Strategies: A Systematic Literature Review", *Cities*, C. 179, 2026, 107567.

Nastar, M., "Message Sent, Now What? A Critical Analysis of the Heat Action Plan in Ahmedabad, India", *Urban Science*, C. 4, S. 4, 2020, 53.

Niamir, L., Riahi, K. vd., *Cities Transformation*, sürüm 2.0, International Institute for Applied Systems Analysis, Laxenburg, 2024, https://doi.org/10.5281/zenodo.10714303.

Olazabal, M. ve Castán Broto, V., "Institutionalisation of Urban Climate Adaptation: Three Municipal Experiences in Spain", *Buildings and Cities*, C. 3, S. 1, 2022, s. 570-588.

Omari-Motsumi, K., Barnett, M. ve Schalatek, L., *Broken Connections and Systemic Barriers: Overcoming the Challenge of the "Missing Middle" in Adaptation Finance*, Global Commission on Adaptation Background Paper, Global Commission on Adaptation, 2019.

Orhan, G., "Local Meets Global in Earth System Governance: Collaboration of Local Governments and International Agencies in Climate Change Adaptation and Mitigation in Turkey", *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi (BANÜSAD)*, C. 2, S. 2, 2019, s. 204-215.

Ozcan-Buckley, A., "Energy Justice, Sustainability, and Local Climate Action Planning: A Case Study from Türkiye", *Sustainability*, C. 18, S. 14, 2026, 7006.

Öğüt Erbil, A., "Exploring Climate Leadership Features of Public Officials Through Narratives: Evidence From Turkish Municipalities", *SAGE Open*, 2024, s. 1-17, https://doi.org/10.1177/21582440241293322.

Önol, B. ve Ünal, Y. S., "Assessment of Climate Change Simulations over Climate Zones of Turkey", *Regional Environmental Change*, C. 14, S. 5, 2014, s. 1921-1935.

Önol, B., Bozkurt, D., Turuncoğlu, U. U., Şen, Ö. L. ve Dalfes, H. N., "Evaluation of the Twenty-First Century RCM Simulations Driven by Multiple GCMs over the Eastern Mediterranean-Black Sea Region", *Climate Dynamics*, C. 42, S. 7, 2014, s. 1949-1965.

Paris Anlaşması, Paris, 12.12.2015.

Pasquini, L. ve Shearing, C., "Municipalities, Politics, and Climate Change: An Example of the Process of Institutionalizing an Environmental Agenda within Local Government", *The Journal of Environment & Development*, C. 23, S. 2, 2014, s. 271-296.

Peker, E. ve Ataöv, A., "Planlamadan Uygulamaya Yerel İklim Eyleminde Yaşanan Zorluklar: Belediyeler İçin Bir Yönetişim Modeli Önerisi", *Planlama*, C. 34, S. 1, 2024, s. 22-35, https://doi.org/10.14744/planlama.2024.88319.

Peker, E. ve Aydın, C. İ., *Değişen İklimde Kentler: Yerel Yönetimler için Azaltım ve Uyum Politikaları*, İPM-Mercator Politika Notu, İstanbul Politikalar Merkezi, İstanbul, 2019.

Perez-Lancellotti, G. ve Ziede, M., "Sustainable Transitions of Urban Projects Towards Mitigation and Adaptation Projects for Climate Change: The Case of Medellin", *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*, C. 1203, S. 3, 2021, 032011.

Reckien, D., Salvia, M., Heidrich, O. vd., "How Are Cities Planning to Respond to Climate Change? Assessment of Local Climate Plans from 885 Cities in the EU-28", *Journal of Cleaner Production*, C. 191, 2018, s. 207-219.

Reckien, D., Buzasi, A., Olazabal, M. vd., "Quality of Urban Climate Adaptation Plans over Time", *npj Urban Sustainability*, C. 3, S. 1, 2023, s. 1-14, https://doi.org/10.1038/s42949-023-00085-1.

Rivas, S., Urraca, R., Palermo, V. ve Bertoldi, P., "Covenant of Mayors 2020: Drivers and Barriers for Monitoring Climate Action Plans", *Journal of Cleaner Production*, C. 332, 2022, 130029.

Rogers, N. J. L., Adams, V. M. ve Byrne, J. A., "Factors Affecting the Mainstreaming of Climate Change Adaptation in Municipal Policy and Practice: A Systematic Review", *Climate Policy*, C. 23, S. 10, 2023, s. 1327-1344.

Roll, M., Almansi, F., Hardoy, J., Gatti, S., Samios, A., Turmena, L., Campos, M. ve Zubicaray, G., "Urban Labs Beyond Europe: The Formation and Contextualization of Experimental Climate Governance in Five Latin American Cities", *Environment & Urbanization*, C. 36, S. 1, 2024, s. 173-194.

Rosenzweig, C., Solecki, W., Hammer, S. A. ve Mehrotra, S., "Cities Lead the Way in Climate-Change Action", *Nature*, C. 467, S. 7318, 2010, s. 909-911.

Runfola, D., Anderson, A., Baier, H. vd., "geoBoundaries: A Global Database of Political Administrative Boundaries", *PLoS ONE*, C. 15, S. 4, 2020, e0231866, https://doi.org/10.1371/journal.pone.0231866.

Saha Data, "Türkiye Belediyelerinin İklim Krizi ve Eylem Planı Duyarlılık ve Hazırlık Düzeylerine İlişkin Keşifsel Veri Analizi ve Haritalama Projesi", yayınlanmamış çalışma notları, Heinrich Böll Stiftung Derneği, İstanbul, 2026.

Salvador, M. ve Sancho, D., "The Role of Local Government in the Drive for Sustainable Development Public Policies: An Analytical Framework Based on Institutional Capacities", *Sustainability*, C. 13, S. 11, 2021, 5978.

Salvia, M., Reckien, D., Pietrapertosa, F., Eckersley, P., Spyridaki, N. A., Krook-Riekkola, A., Olazabal, M. vd., "Will Climate Mitigation Ambitions Lead to Carbon Neutrality? An Analysis of the Local-Level Plans of 327 Cities in the EU", *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, C. 135, 2021, 110253.

Santopietro, L., Palermo, V., Melica, G., Bertoldi, P. ve Scorza, F., "Uncovering Potential Benefits of Sustainable Energy and Climate Action Plans in Small Municipalities in Europe", *Sustainable Cities and Society*, C. 148, 2026, 107565.

Sıfır Atık Vakfı, "İyi Uygulama Örnekleri", https://sifiratikvakfi.org, erişim: 29.08.2026.

Smith, G., *We Need to Talk About Climate: How Citizens' Assemblies Can Help Us Solve the Climate Crisis*, University of Westminster Press, Londra, 2024.

Stadt Konstanz, *Klimaschutzbericht*, 2024, https://www.konstanz.de/stadtwandel/konzepte+und+chronologie/klimaschutzbericht, erişim: 04.10.2026.

Stadt Münster - Klimabeirat, *KlimaImpuls: Modellquartiere*, 2023, https://klimabeirat-muenster.de/wp-content/uploads/2023/11/KlimaImpuls-1-Modellquartiere.pdf, erişim: 04.10.2026.

Stadt Münster, *Klimadashboard*, 2024, https://klimadashboard.ms/klima, erişim: 04.10.2026.

Thoss, J. A., "Wird Klimaschutz kommunale Pflichtaufgabe?", der. Heinrich-Böll-Stiftung, *Zukunft beginnt vor Ort: So werden Kommunen lebenswert und klimaneutral*, Heinrich-Böll-Stiftung, Berlin, 2025, s. 48-49.

Timeturk, "Fransa'dan Gaziantep'e Yatırım Projesi", 5.4.2012, https://www.timeturk.com/tr/2012/04/05/fransa-dan-gaziantep-e-yatirim-projesi.html, erişim: 01.09.2026.

Trahan, A., Walshe, R. ve Mehta, V., "Extreme Heat, Gender, and Access to Preparedness Measures: An Analysis of the Heatwave Early Warning System in Ahmedabad, India", *International Journal of Disaster Risk Reduction*, C. 99, 2023, 104080.

Tuğaç, Ç., "Kentsel Sürdürülebilirlik, Dirençlilik ve İklim Değişikliğiyle Mücadele Bağlamında Yerel Yönetimler Üzerine Bir Değerlendirme", *Çağdaş Yerel Yönetimler*, C. 30, S. 2, 2021, s. 21-69.

Turhan, E., Cerit Mazlum, S., Şahin, Ü., Şorman, A. H. ve Gündoğan, A. C., "Beyond Special Circumstances: Climate Change Policy in Turkey 1992-2015", *WIREs Climate Change*, C. 7, S. 3, 2016, s. 448-460.

Turner, V. K., Karpman, J., Hernandez, E., Astudillo, S., Dunlap, L. ve Liu, B., *Transform Fresno: 2023 Progress Report on Implementation of the Transformative Climate Communities Program Grant*, UCLA Luskin Center for Innovation, Los Angeles, 2023.

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), "Nüfus, Yıllık Nüfus Artış Hızı, İl, İlçe, Belde Belediyesi, Köy Sayısı ve Nüfus Yoğunluğu", Ankara, 2026, https://data.tuik.gov.tr, erişim: 04.10.2026.

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), *Sera Gazı Emisyon İstatistikleri, 1990-2024*, Ankara, 2026, https://data.tuik.gov.tr, erişim: 04.10.2026.

Türkeş, M., "Türkiye'nin İklimsel Değişkenlik ve Sosyo-Ekolojik Göstergeler Açısından Kuraklıktan Etkilenebilirlik ve Risk Çözümlemesi", *Ege Coğrafya Dergisi*, C. 26, S. 2, 2017, s. 47-70.

Türkiye İklim Eylemi Envanteri, yayınlanmamış veri seti, Heinrich Böll Stiftung Derneği, İstanbul, 2026.

Ufuk Avrupa, "İkinci İkiz Şehirler Öğrenme Programı Çağrısı Bilgilendirme Webinarı", 2024, https://ufukavrupa.org.tr/tr/haberler/ikinci-ikiz-sehirler-ogrenme-programi-cagrisi-bilgilendirme-webinari, erişim: 29.10.2026.

Ufuk Avrupa, "Şehirler Misyonu Niyet Beyanı Çağrısı Sonuçları Açıklandı", 29.4.2022, https://ufukavrupa.org.tr/tr/haberler/sehirler-misyonu-niyet-beyani-cagrisi-sonuclari-aciklandi, erişim: 24.10.2026.

United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC), "Global Goal on Adaptation", Karar 12/CMA.7, Belém, 2025, https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cma2025_19_a02.pdf, erişim: 04.10.2026.

UN-Habitat, *World Cities Report 2024: Cities and Climate Action*, UN-Habitat, Nairobi, 2024.

UNDP Türkiye, "UNDP, Türkiye için dönüm noktası niteliğindeki İklim Projeksiyonlarını açıkladı", 24.5.2024, https://www.undp.org/tr/node/465181, erişim: 24.10.2026.

Uyanık, S., "The Role of Local Governments in Accounting Climate Change and Carbon Management: Recent Developments in Turkey", der. T. Aksoy ve U. Hacıoğlu, *Auditing Ecosystem and Strategic Accounting in the Digital Era: Global Approaches and New Opportunities*, Springer, Cham, 2021, s. 25-58.

Van Waes, A., Nikolaeva, A. ve Raven, R., "Challenges and Dilemmas in Strategic Urban Experimentation: An Analysis of Four Cycling Innovation Living Labs", *Technological Forecasting & Social Change*, C. 172, 2021, 121004.

Wang, J.-A. ve Thissen, R., *Just Transition Finance and Its Role in the Belém-Antalya Just Transition Mechanism*, tartışma belgesi, Just Transition Finance Lab, London School of Economics and Political Science, Londra, 7.10.2026, https://justtransitionfinance.org/publication/just-transition-finance-and-its-role-in-the-belem-antalya-just-transition-mechanism/, erişim: 10.10.2026.

Williams, D. S., Balaban, O., Ilhan, A., Paker, H., Şahin, Ü., Sarıkoç Yıldırım, B., Turhan, E., Uncu, B. A. ve Olazabal, M., "A Policy Content Analysis for Evaluating Urban Adaptation Justice in İstanbul", *Environmental Science and Policy*, C. 136, 2022, s. 476-485.

World Resources Institute, "Coalition for High Ambition Multilevel Partnerships (CHAMP) for Climate Action", 2025, https://www.wri.org/initiatives/coalition-high-ambition-multilevel-partnerships-champ-climate-action, erişim: 04.10.2026.

World Resources Institute, “Why COP30 Was a Breakthrough for Cities”, 2025, https://www.wri.org/insights/cop30-breakthrough-local-climate-action, erişim: 04.10.2026.

Wretling, V. ve Balfors, B., “Building Institutional Capacity to Plan for Climate Neutrality: The Role of Local Co-Operation and Inter-Municipal Networks at the Regional Level”, *Sustainability*, C. 13, S. 4, 2021, 2173.

WRI Türkiye Sürdürülebilir Şehirler, “WRI Türkiye ve Marmara Belediyeler Birliği Ortaklığında Yerel Yönetimler ve STK’lara İklim Kriziyle Mücadelede Destek”, 2024, https://wrisehirler.org/icerik/wri-turkiye-ve-marmara-belediyeler-birligi-ortakliginda-yerel-yonetimler-ve-stklara-iklim-0, erişim: 29.10.2026.

Yaşar Üniversitesi, “Yerel Yönetim Hizmetlerinde Sürdürülebilir Ulaşım ve Su Yönetimi (STORMLOG)”, AVESİS proje kaydı, https://avesis.yasar.edu.tr/proje/68a79b87-fd5d-49f4-ab47-ec72dac2aaa5/yerel-yonetim-hizmetlerinde-surdurulebilir-ulasim-ve-su-yonetimi-stormlog, erişim: 01.11.2026.

Yazar, M. ve York, A., “Urban Climate Governance under the National Government Shadow: Evidence from Istanbul”, *Journal of Urban Affairs*, 2021, https://doi.org/10.1080/07352166.2021.1915151.

Yazar, M., Daloğlu Çetinkaya, İ., Baykal Fide, E. ve Haarstad, H., “Diffusion of Global Climate Policy: National Depoliticization, Local Repoliticization in Turkey”, *Global Environmental Change*, C. 81, 2023, 102699.

Yerel İklim Değişikliği Eylem Planları ile İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulları Hakkında Yönetmelik, *Resmî Gazete*, S. 33330, 4.8.2026.

Yıldırım, K., “Assessing Capacity of Urban Climate Governance: A Case from Turkish Metropolitan Municipalities”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, C. 14, S. 2, 2019, s. 299-338.

Tablo Listesi

Tablo 1. Belediyelerin türlerine göre dağılımı 21

Tablo 2. Belediyelerin nüfus kategorisine göre iklim değişikliği ve sıfır atık birimi varlığı 23

Tablo 3. İklim ağlarına ve platformlarına katılan belediyeler 24

Tablo 4. Belediye türlerine göre ağ ve birlik üyelik oranları 24

Tablo E2.1. Belediyelerin iklim eylemine ilişkin yetki ve yükümlülükleri 59

Tablo E2.2. Ulusal iklim politikasının yerel ayağı: kronoloji (2004-2027) 60

Tablo E2.3. Belediyelerin yer aldığı ağ, platform ve birlikler 62

Harita Listesi

Harita 1. Büyükşehir belediyelerinde iklim eylem planları ve il ölçeğinde hazırlanan planlar 25

Harita 2. Büyükşehir belediyelerinin ağ, birlik ve platform üyelikleri 26

Harita 3. Büyükşehir ilçe belediyelerinde iklim eylem planları 26

Harita 4. Büyükşehir ilçe belediyelerinin ağ, birlik ve platform üyelikleri 27

Harita 5. Büyükşehir dışındaki il ve ilçe belediyelerinde iklim eylem planları 74

Harita 6. Büyükşehir dışındaki il ve ilçe belediyelerinin ağ, birlik ve platform üyelikleri 74

Harita 7. Farklı nüfus büyüklüğündeki belediyelerde iklim eylem planı (büyükşehir belediyeleri hariç) 30

Harita 8. Farklı nüfus büyüklüğündeki belediyelerde iklim birimi (büyükşehir belediyeleri hariç) 31

Harita 9. Türkiye'de iklim eylem planlarının kapsadığı alanlar 55

Sonnotlar

1 İklim Kanunu (7552 sayılı Kanun), 32951 sayılı ve 9 Temmuz 2025 tarihli Resmî Gazete.
2 Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, "Bakan Kurum COP31 Eylem Gündemi'nin 10 Başlığını Açıkladı", https://csb.gov.tr/haberler/bakan-kurum-cop31-eylem-gundemi-nin-10-basligini-acikladi-305660, erişim: 01.09.2026.
3 UN-Habitat, World Cities Report 2024: Cities and Climate Action, UN-Habitat, Nairobi, 2024, s. 8.
4 Anguelovski, I. ve Carmin, J., "Something Borrowed, Everything New: Innovation and Institutionalization in Urban Climate Governance", Current Opinion in Environmental Sustainability, C. 3, S. 3, 2011, s. 169-175; Pasquini, L. ve Shearing, C., "Municipalities, Politics, and Climate Change: An Example of the Process of Institutionalizing an Environmental Agenda within Local Government", The Journal of Environment & Development, C. 23, S. 2, 2014, s. 271-296.
5 Göpfert, C., Wamsler, C. ve Lang, W., "A Framework for the Joint Institutionalization of Climate Change Mitigation and Adaptation in City Administrations", Mitigation and Adaptation Strategies for Global Change, C. 24, 2019, s. 1-21; Olazabal, M. ve Castán Broto, V., "Institutionalisation of Urban Climate Adaptation: Three Municipal Experiences in Spain", Buildings and Cities, C. 3, S. 1, 2022, s. 570-588; Alsheimer, S., Dütschke, E. ve Schleich, J., "Factors Enabling or Impeding the Institutionalization of Climate Change Mitigation in Municipalities: Findings from a Survey in Germany", Climate Policy, C. 25, S. 9, 2025, s. 1413-1427; Aylett, A., "Institutionalizing the Urban Governance of Climate Change Adaptation: Results of an International Survey", Urban Climate, C. 14, 2015, s. 4-16.
6 Avrupa Komisyonu, The European Green Deal, COM(2019) 640 final, Brüksel, 2019; Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin 30 Haziran 2021 tarihli ve (AB) 2021/1119 sayılı Tüzüğü (Avrupa İklim Yasası), OJ L 243, 9.7.2021, s. 1-17.
7 Heidrich, O. vd., "National Climate Policies across Europe and Their Impacts on Cities Strategies", Journal of Environmental Management, C. 168, 2016, s. 36-45; Reckien, D. vd., "How Are Cities Planning to Respond to Climate Change? Assessment of Local Climate Plans from 885 Cities in the EU-28", Journal of Cleaner Production, C. 191, 2018, s. 207-219; Doci, G. vd., "Urban Transition Governance in Practice: Exploring How European Cities Govern Local Transitions to Achieve Climate Neutrality", Frontiers in Sustainable Cities, C. 7, 2025, 1559356, s. 2.
8 Heidrich vd., "National Climate Policies across Europe"; Reckien vd., "How Are Cities Planning to Respond to Climate Change?"; Niamir, L., Riahi, K. vd., Cities Transformation, sürüm 2.0, International Institute for Applied Systems Analysis, Laxenburg, 2024.
9 Bonnett, N. L. ve Birchall, S. J., "The Influence of Regional Strategic Policy on Municipal Climate Adaptation Planning", Regional Studies, C. 57, S. 1, 2023, s. 141-152.
10 Salvia, M. vd., "Will Climate Mitigation Ambitions Lead to Carbon Neutrality? An Analysis of the Local-Level Plans of 327 Cities in the EU", Renewable and Sustainable Energy Reviews, C. 135, 2021, 110253, s. 12; Heidrich vd., "National Climate Policies across Europe"; Alsheimer, Dütschke ve Schleich, "Factors Enabling or Impeding the Institutionalization".
11 Anguelovski ve Carmin, "Something Borrowed, Everything New", s. 169-170.
12 Alsheimer, Dütschke ve Schleich, "Factors Enabling or Impeding the Institutionalization"; Pasquini ve Shearing, "Municipalities, Politics, and Climate Change"; Dale, A. vd., "Meeting the Climate Change Challenge: Local Government Climate Action in British Columbia, Canada", Climate Policy, C. 20, S. 7, 2020, s. 866-880; Göpfert, Wamsler ve Lang, "A Framework for the Joint Institutionalization"; Salvia vd., "Will Climate Mitigation Ambitions Lead to Carbon Neutrality?".
13 Pasquini ve Shearing, "Municipalities, Politics, and Climate Change"; Dale vd., "Meeting the Climate Change Challenge".
14 Bonnett ve Birchall, "The Influence of Regional Strategic Policy", s. 141-152; Heidrich vd., "National Climate Policies across Europe".
15 Rosenzweig, C. vd., "Cities Lead the Way in Climate-Change Action", Nature, C. 467, S. 7318, 2010, s. 909-911; Salvia vd., "Will Climate Mitigation Ambitions Lead to Carbon Neutrality?"; Anguelovski ve Carmin, "Something Borrowed, Everything New", s. 169; Pasquini ve Shearing, "Municipalities, Politics, and Climate Change"; UN-Habitat, World Cities Report 2024, s. 189.
16 Wretling, V. ve Balfors, B., "Building Institutional Capacity to Plan for Climate Neutrality: The Role of Local Co-Operation and Inter-Municipal Networks at the Regional Level", Sustainability, C. 13, S. 4, 2021, 2173; Busscher, T. vd., "Integrating New Institutional Logics: Sustainability and Climate Action in Local Government Practices in Finland and Indonesia", npj Climate Action, C. 4, 2025, 95.
17 Local Governments and Municipal Authorities Constituency (LGMA), "About the LGMA", https://www.cities-and-regions.org/about-the-lgma/, erişim: 04.10.2026; Local Governments and Municipal Authorities Constituency (LGMA), The LGMA COP31 Position, 2026, https://www.cities-and-regions.org/cop31-lgma-position/, erişim: 21.10.2026.
18 LGMA, "About the LGMA"; LGMA, LGMA COP31 Position.
19 World Resources Institute, "Coalition for High Ambition Multilevel Partnerships (CHAMP) for Climate Action", https://www.wri.org/initiatives/coalition-high-ambition-multilevel-partnerships-champ-climate-action, erişim: 04.10.2026.
20 World Resources Institute, "Why COP30 Was a Breakthrough for Cities", https://www.wri.org/insights/cop30-breakthrough-local-climate-action, erişim: 04.10.2026.

21 United Nations Framework Convention on Climate Change, "Global Goal on Adaptation", Karar 12/CMA.7, Belém, 2025, https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cma2025_19_a02.pdf, erişim: 04.10.2026.
22 Beauchamp, E., "Stalemate on the Global Goal on Adaptation in Bonn: What Does This Mean for Countries?", IISD, 30.6.2026, https://www.iisd.org/articles/explainer/stalemate-global-goal-adaptation-bonn, erişim: 01.09.2026.
23 LGMA, LGMA COP31 Position, s. 1.
24 Wretling ve Balfors, "Building Institutional Capacity", s. 9, 12; Melese, M., Anteneh, M. ve Bantigegn, S., "Institutional Constraints on Effective Urban Climate Governance in Bahir Dar City, Ethiopia", Discover Sustainability, C. 7, 2026, 325, s. 21-22.
25 Salvia vd., "Will Climate Mitigation Ambitions Lead to Carbon Neutrality?".
26 Stadt Konstanz, Klimaschutzbericht, 2024, https://www.konstanz.de/stadtwandel/konzepte+und+chronologie/klimaschutzbericht, erişim: 04.10.2026; Stadt Münster, Klimadashboard, 2024, https://klimadashboard.ms/klima, erişim: 04.10.2026.
27 German Zero, https://germanzero.de/, erişim: 04.10.2026; Local Zero, "LocalZero Monitoring", https://monitoring.localzero.net/, erişim: 04.10.2026.
28 Örnek olarak bkz. Davide, M. vd., How to Develop a Sustainable Energy and Climate Action Plan (SECAP): Covenant of Mayors Guidebook, EUR 40339, Avrupa Birliği Yayın Ofisi, Lüksemburg, 2025; C40 Cities, Climate Action Planning Framework, 2020.
29 Salvador, M. ve Sancho, D., "The Role of Local Government in the Drive for Sustainable Development Public Policies: An Analytical Framework Based on Institutional Capacities", Sustainability, C. 13, S. 11, 2021, 5978.
30 Göpfert, Wamsler ve Lang, "A Framework for the Joint Institutionalization".
31 Busscher vd., "Integrating New Institutional Logics"; Alsheimer, Dütschke ve Schleich, "Factors Enabling or Impeding the Institutionalization"; Melese, Anteneh ve Bantigegn, "Institutional Constraints".
32 Thoss, J. A., "Wird Klimaschutz kommunale Pflichtaufgabe?", der. Heinrich-Böll-Stiftung, Zukunft beginnt vor Ort: So werden Kommunen lebenswert und klimaneutral, Heinrich-Böll-Stiftung, Berlin, 2025, s. 48 (Umweltbundesamt 2022 verilerine dayanan grafik).
33 Rogers, N. J. L., Adams, V. M. ve Byrne, J. A., "Factors Affecting the Mainstreaming of Climate Change Adaptation in Municipal Policy and Practice: A Systematic Review", Climate Policy, C. 23, S. 10, 2023, s. 1327-1344.
34 UN-Habitat, World Cities Report 2024, s. 91; Göpfert, Wamsler ve Lang, "A Framework for the Joint Institutionalization", s. 8.
35 Aylett, "Institutionalizing the Urban Governance".
36 Salvador ve Sancho, "The Role of Local Government".
37 Wretling ve Balfors, "Building Institutional Capacity".
38 Doci vd., "Urban Transition Governance in Practice".
39 Cid, A. ve Lerner, A. M., "Local Governments as Key Agents in Climate Change Adaptation: Challenges and Opportunities for Institutional Capacity-Building in Mexico", Climate Policy, C. 23, S. 5, 2023, s. 650.
40 Thoss, "Wird Klimaschutz kommunale Pflichtaufgabe?", s. 49.
41 Alsheimer, Dütschke ve Schleich, "Factors Enabling or Impeding the Institutionalization".
42 Cid ve Lerner, "Local Governments as Key Agents".
43 Salvador ve Sancho, "The Role of Local Government".
44 Ajuntament de Barcelona, "Decidim Barcelona - Barcelona Digital City", 2024, https://ajuntament.barcelona.cat/digital/en/technology-accessible-everyone/accessible-and-participatory/accessible-and-participatory-5, erişim: 04.10.2026.
45 KNOCA (Knowledge Network on Climate Assemblies), "Climate Assemblies", https://www.knoca.eu/climate-assemblies, erişim: 04.10.2026.
46 Stadt Münster - Klimabeirat, KlimaImpuls: Modellquartiere, 2023, https://klimabeirat-muenster.de/wp-content/uploads/2023/11/KlimaImpuls-1-Modellquartiere.pdf, erişim: 04.10.2026.
47 Roll, M. vd., "Urban Labs Beyond Europe: The Formation and Contextualization of Experimental Climate Governance in Five Latin American Cities", Environment & Urbanization, C. 36, S. 1, 2024, s. 173-194; Hadfield, P. vd., "Citarum Living Lab: Co-Creating Visions for Sustainable River Revitalisation", PLOS Water, C. 3, S. 8, 2024, e0000200; Van Waes, A., Nikolaeva, A. ve Raven, R., "Challenges and Dilemmas in Strategic Urban Experimentation: An Analysis of Four Cycling Innovation Living Labs", Technological Forecasting & Social Change, C. 172, 2021, 121004; Blezer, S. ve Abujidi, N., "Urban Living Labs and Transformative Changes", Technology Innovation Management Review, C. 11, S. 9/10, 2021, s. 73-87.
48 UN-Habitat, World Cities Report 2024, s. 250-252.
49 Turner, V. K. vd., Transform Fresno: 2023 Progress Report on Implementation of the Transformative Climate Communities Program Grant, UCLA Luskin Center for Innovation, Los Angeles, 2023.
50 Alsheimer, Dütschke ve Schleich, "Factors Enabling or Impeding the Institutionalization", s. 13, dn. 9; Dale vd., "Meeting the Climate Change Challenge".
51 UN-Habitat, World Cities Report 2024, s. 255.
52 Omari-Motsumi, K., Barnett, M. ve Schalatek, L., Broken Connections and Systemic Barriers: Overcoming the Challenge of the "Missing Middle" in Adaptation Finance, Global Commission on Adaptation Background Paper, Global Commission on Adaptation, 2019, s. 32-33.
53 Gunderson, R. ve Yun, S. J., "Building Energy Democracy to Mend Ecological and Epistemic Rifts: An Environmental Sociological Examination of Seoul's One Less Nuclear Power Plant Initiative", Energy Research & Social Science, C. 72, 2021, 101884.
54 Dutta, P. vd., "A Successful Heat Wave Prevention in Ahmedabad Calls for Segregated Health Record: Highlights from Existing Heat Action Plan", Aerosol and Air Quality Research, C. 22, S. 12, 2022, 220300; Trahan, A., Walshe, R. ve Mehta, V., "Extreme Heat, Gender, and Access to Preparedness Measures: An

Analysis of the Heatwave Early Warning System in Ahmedabad, India", International Journal of Disaster Risk Reduction, C. 99, 2023, 104080.

55 Nastar, M., "Message Sent, Now What? A Critical Analysis of the Heat Action Plan in Ahmedabad, India", Urban Science, C. 4, S. 4, 2020, 53; Trahan, Walshe ve Mehta, "Extreme Heat, Gender, and Access to Preparedness Measures".

56 Perez-Lancellotti, G. ve Ziede, M., "Sustainable Transitions of Urban Projects Towards Mitigation and Adaptation Projects for Climate Change: The Case of Medellin", IOP Conference Series: Materials Science and Engineering, C. 1203, S. 3, 2021, 032011.

57 Garcia Ferrari, S. vd., "Adaptation Strategies for People: Mitigating Climate-Change-Related Risks in Low-Income and Informal Urban Communities Through Co-Production", Journal of the British Academy, C. 9, S. s9, 2021, s. 7-37.

58 Graham, C. C., "Localizing Climate Action in Cities: Applying Historical Ecology to Urban Climate Governance", Global Environmental Change Advances, C. 5, 2025, 100024.

59 Rogers, Adams ve Byrne, "Factors Affecting the Mainstreaming"; Aylett, "Institutionalizing the Urban Governance", s. 10; Dale vd., "Meeting the Climate Change Challenge"; Doci vd., "Urban Transition Governance in Practice"; Melese, Anteneh ve Bantigegn, "Institutional Constraints", s. 22-23.

60 Dale vd., "Meeting the Climate Change Challenge"; Doci vd., "Urban Transition Governance in Practice", s. 9; Pasquini ve Shearing, "Municipalities, Politics, and Climate Change".

61 Niamir vd., Cities Transformation, s. 49; Aylett, "Institutionalizing the Urban Governance", s. 10-11.

62 Melese, Anteneh ve Bantigegn, "Institutional Constraints", s. 20-21; Wretling ve Balfors, "Building Institutional Capacity", s. 7-9; Niamir vd., Cities Transformation, s. 49.

63 Thoss, "Wird Klimaschutz kommunale Pflichtaufgabe?", s. 48-49.

64 Melese, Anteneh ve Bantigegn, "Institutional Constraints", s. 24; Wretling ve Balfors, "Building Institutional Capacity", s. 9-10.

65 Wretling ve Balfors, "Building Institutional Capacity", s. 10; Melese, Anteneh ve Bantigegn, "Institutional Constraints", s. 24-25; Salvador ve Sancho, "The Role of Local Government", s. 13.

66 Bonnett ve Birchall, "The Influence of Regional Strategic Policy"; Niamir vd., Cities Transformation, s. 52; Melese, Anteneh ve Bantigegn, "Institutional Constraints", s. 19, 25.

67 UN-Habitat, "Financing Interventions for Climate Change in Cities", World Cities Report 2024: Cities and Climate Action, UN-Habitat, Nairobi, 2024, s. 260; Cid ve Lerner, "Local Governments as Key Agents", s. 656.

68 Rivas, S. vd., "Covenant of Mayors 2020: Drivers and Barriers for Monitoring Climate Action Plans", Journal of Cleaner Production, C. 332, 2022, 130029.

69 Cid ve Lerner, "Local Governments as Key Agents", s. 649, 656.

70 UN-Habitat, "Financing Interventions", s. 239.

71 UN-Habitat, "Financing Interventions", s. 239.

72 UN-Habitat, "Financing Interventions", s. 260-261.

73 UN-Habitat, "Key Findings and Messages", World Cities Report 2024: Cities and Climate Action, UN-Habitat, Nairobi, 2024, s. xxiii-xxv.

74 Omari-Motsumi, Barnett ve Schalatek, Broken Connections and Systemic Barriers, s. 2.

75 Omari-Motsumi, Barnett ve Schalatek, Broken Connections and Systemic Barriers, s. 10-11, 23.

76 Melese, Anteneh ve Bantigegn, "Institutional Constraints", s. 23-24.

77 UN-Habitat, "Multi-level Governance for Inclusive Climate Action", World Cities Report 2024: Cities and Climate Action, UN-Habitat, Nairobi, 2024, s. 191.

78 Niamir vd., Cities Transformation, s. 43; UN-Habitat, "Multi-level Governance", s. 200.

79 Doci vd., "Urban Transition Governance in Practice", s. 9.

80 Dale vd., "Meeting the Climate Change Challenge"; Doci vd., "Urban Transition Governance in Practice", s. 9.

81 Alsheimer, Dütschke ve Schleich, "Factors Enabling or Impeding the Institutionalization", s. 10.

82 Salvia vd., "Will Climate Mitigation Ambitions Lead to Carbon Neutrality?", s. 2, 13; Heidrich vd., "National Climate Policies across Europe", s. 43; Niamir vd., Cities Transformation, s. 52.

83 UN-Habitat, "Financing Interventions", s. 260.

84 Santopietro, L. vd., "Uncovering Potential Benefits of Sustainable Energy and Climate Action Plans in Small Municipalities in Europe", Sustainable Cities and Society, C. 148, 2026, 107565; Balaban, O., "A Matter of Capacity: Climate Change and the Urban Challenges for Turkey", New Perspectives on Turkey, S. 56, 2017, s. 159-162; Rogers, Adams ve Byrne, "Factors Affecting the Mainstreaming", s. 1334.

85 UN-Habitat, "Financing Interventions", s. 239.

86 UN-Habitat, "Multi-level Governance", s. 189-190.

87 UN-Habitat, "Key Findings and Messages", s. xxiii.

88 Niamir vd., Cities Transformation, s. 43-44; Bonnett ve Birchall, "The Influence of Regional Strategic Policy"; Wretling ve Balfors, "Building Institutional Capacity", s. 11-12; UN-Habitat, "Key Findings and Messages", s. xxiii.

89 Wretling ve Balfors, "Building Institutional Capacity", s. 9.

90 Ozcan-Buckley, A., "Energy Justice, Sustainability, and Local Climate Action Planning: A Case Study from Türkiye", Sustainability, C. 18, S. 14, 2026, 7006, s. 14.

91 Leal, J. M. ve Paterson, M., "Transnational City Networks, Global Political Economy, and Climate Governance: C40 in Mexico and Lima", Review of International Political Economy, C. 31, S. 1, 2024, s. 26, 33-34.

92 UN-Habitat, "Key Findings and Messages", s. xxv.

93 Salvia vd., "Will Climate Mitigation Ambitions Lead to Carbon Neutrality?", s. 11; Reckien vd., "How Are Cities Planning to Respond to Climate Change?", s. 207.
94 Niamir vd., Cities Transformation, s. 52.
95 Reckien, D. vd., "Quality of Urban Climate Adaptation Plans over Time", npj Urban Sustainability, C. 3, S. 1, 2023, s. 1-14.
96 UN-Habitat, "Climate Change and International Development: What Have We Achieved Since the Adoption of the Paris Agreement?", World Cities Report 2024: Cities and Climate Action, UN-Habitat, Nairobi, 2024, s. 51.
97 Niamir vd., Cities Transformation, s. 52.
98 Cömert Baechler, N., "Urban Strategies for Mitigation or Adaptation to Climate Change: What Criteria for Choice?", Chinese Journal of Urban and Environmental Studies, C. 11, S. 1, 2023, 2350005; Bazbauers, A., "Sustainable, Green, and Climate-Resilient Cities: An Analysis of Multilateral Development Banks", Climate and Development, C. 14, S. 8, 2022, s. 689-704; Peker, E. ve Aydın, C. İ., Değişen İklimde Kentler: Yerel Yönetimler için Azaltım ve Uyum Politikaları, İPM-Mercator Politika Notu, İstanbul Politikalar Merkezi, İstanbul, 2019; Leal ve Paterson, "Transnational City Networks", s. 40-41.
99 Tuğaç, Ç., "Kentsel Sürdürülebilirlik, Dirençlilik ve İklim Değişikliğiyle Mücadele Bağlamında Yerel Yönetimler Üzerine Bir Değerlendirme", Çağdaş Yerel Yönetimler, C. 30, S. 2, 2021, s. 62.
100 Reckien vd., "How Are Cities Planning to Respond to Climate Change?"; Göpfert, Wamsler ve Lang, "A Framework for the Joint Institutionalization", s. 8.
101 Bonnett ve Birchall, "The Influence of Regional Strategic Policy".
102 Salvia vd., "Will Climate Mitigation Ambitions Lead to Carbon Neutrality?", s. 7, 12; Niamir vd., Cities Transformation, s. 52.
103 Göpfert, Wamsler ve Lang, "A Framework for the Joint Institutionalization", s. 7; Reckien vd., "How Are Cities Planning to Respond to Climate Change?"; UN-Habitat, World Cities Report 2024, s. 140.
104 Salvia vd., "Will Climate Mitigation Ambitions Lead to Carbon Neutrality?", s. 12; Heidrich vd., "National Climate Policies across Europe", s. 43.
105 Melese, Anteneh ve Bantigegn, "Institutional Constraints", s. 21-22.
106 Niamir vd., Cities Transformation, s. 49.
107 Musa, S. vd., "Local Government Climate Change Strategies: A Systematic Literature Review", Cities, C. 179, 2026, 107567, s. 1-2.
108 Dale vd., "Meeting the Climate Change Challenge".
109 UN-Habitat, "Key Findings and Messages", s. xxv.
110 UN-Habitat, "Climate Change and International Development", s. 49.
111 UN-Habitat, "Mapping the Solution Space", World Cities Report 2024: Cities and Climate Action, UN-Habitat, Nairobi, 2024, s. 128-129.
112 World Resources Institute, "Why COP30 Was a Breakthrough for Cities".
113 Melese, Anteneh ve Bantigegn, "Institutional Constraints", s. 24; Ozcan-Buckley, "Energy Justice", s. 11, 13; UN-Habitat, "Multi-level Governance", s. 202-203; Busscher vd., "Integrating New Institutional Logics", s. 3.
114 UN-Habitat, "Key Findings and Messages", s. xxvi.
115 UN-Habitat, "Key Findings and Messages", s. xxiii.
116 UN-Habitat, "Mapping the Solution Space", s. 116-117; UN-Habitat, "Multi-level Governance", s. 203.
117 Drevno, A., "Integrating Equity and Justice into Climate Action Planning: Beyond Mere Symbolism", der. B. Petersen ve H. B. Ducros, Justice in Climate Action Planning, Springer, Cham, 2022, s. 25-42; Williams, D. S. vd., "A Policy Content Analysis for Evaluating Urban Adaptation Justice in İstanbul", Environmental Science and Policy, C. 136, 2022, s. 476-485.
118 Smith, G., We Need to Talk About Climate: How Citizens' Assemblies Can Help Us Solve the Climate Crisis, University of Westminster Press, Londra, 2024, s. 37, 94-96; KNOCA, "Climate Assemblies"; Lorenzoni, I. vd., "A Review of National Citizens' Climate Assemblies: Learning from Deliberative Events", Climate Policy, C. 25, S. 9, 2025, s. 1546-1562; Elstub, S. vd., "The Scope of Climate Assemblies: Lessons from the Climate Assembly UK", Sustainability, C. 13, S. 20, 2021, 11272.
119 Kurnaz, M. L., "İklim Değişikliği ve Uyum Süreçlerinde Türkiye", Resilience, C. 7, S. 1, 2023, s. 199-208; Meteoroloji Genel Müdürlüğü, Yeni Senaryolar ile Türkiye İklim Projeksiyonları ve İklim Değişikliği, Meteoroloji Genel Müdürlüğü, Ankara, 2015.
120 Önol, B. vd., "Evaluation of the Twenty-First Century RCM Simulations Driven by Multiple GCMs over the Eastern Mediterranean-Black Sea Region", Climate Dynamics, C. 42, S. 7, 2014, s. 1949-1965; Önol, B. ve Ünal, Y. S., "Assessment of Climate Change Simulations over Climate Zones of Turkey", Regional Environmental Change, C. 14, S. 5, 2014, s. 1921-1935; Meteoroloji Genel Müdürlüğü, Yeni Senaryolar.
121 Türkeş, M., "Türkiye'nin İklimsel Değişkenlik ve Sosyo-Ekolojik Göstergeler Açısından Kuraklıktan Etkilenebilirlik ve Risk Çözümlemesi", Ege Coğrafya Dergisi, C. 26, S. 2, 2017, s. 47-70.
122 Türkiye'nin uluslararası iklim politikasına dâhil olma süreci için bkz. Ek-2, Tablo E2.2.
123 Belediyelere iklim eylemine ilişkin görevlerin hangi mevzuat üzerinden ve hangi nitelikte yüklendiği Ek-2'deki Tablo E2.1'de topluca gösteriliyor.
124 Yerel İklim Değişikliği Eylem Planları ile İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulları Hakkında Yönetmelik, Resmî Gazete, S. 33330, 4.8.2026.
125 Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, İklim Değişikliği Eylem Planı 2011-2023, Ankara, 2011; İklim Değişikliği Başkanlığı, İklim Değişikliği Azaltım Stratejisi ve Eylem Planı (2024-2030), Ankara, 2024.
126 Öğüt Erbil, A., "Exploring Climate Leadership Features of Public Officials Through Narratives: Evidence From Turkish Municipalities", SAGE Open, Ekim-Aralık 2024, s. 6; Tuğaç, "Kentsel Sürdürülebilirlik", s. 52-53.

127 Orhan, G., "Local Meets Global in Earth System Governance: Collaboration of Local Governments and International Agencies in Climate Change Adaptation and Mitigation in Turkey", Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi (BANÜSAD), C. 2, S. 2, 2019, s. 212; Altan, C., "Critical Evaluation of Climate Action Plans in Türkiye from the Perspective of Climate Justice", yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, 2024, s. 55-64; Tuğaç, "Kentsel Sürdürülebilirlik", s. 58.
128 Peker, E. ve Ataöv, A., "Planlamadan Uygulamaya Yerel İklim Eyleminde Yaşanan Zorluklar: Belediyeler İçin Bir Yönetişim Modeli Önerisi", Planlama, C. 34, S. 1, 2024, s. 28.
129 Peker ve Ataöv, "Planlamadan Uygulamaya", s. 32.
130 Yazar, M. vd., "Diffusion of Global Climate Policy: National Depoliticization, Local Repoliticization in Turkey", Global Environmental Change, C. 81, 2023, 102699.
131 Türkiye İklim Eylemi Envanteri, yayınlanmamış veri seti, Heinrich Böll Stiftung Derneği, İstanbul, 2026.
132 İçişleri Bakanlığı, Türkiye Mülki İdare Bölümleri Envanteri, https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx, erişim: 09.08.2026.
133 Türkiye İklim Eylemi Envanteri.
134 Bu oran, envanter kapsamında kamuya açık kaynaklardan yapılan araştırmanın sonuçlarını yansıtıyor. Birim varlığı doğrulanamayan 623 belediyenin 199'unda belediyenin internet sitesine erişilemedi veya sitede kurumsal yapıya ilişkin yeterli bilgi bulunamadı. Dolayısıyla yüzde 62,1'lik oran, birimi bulunmadığı kesin olarak belirlenen belediyelerin değil, birim varlığı kamuya açık kaynaklardan doğrulanamayan belediyelerin payını gösteriyor.
135 Sıfır Atık Vakfı, "İyi Uygulama Örnekleri", https://sifiratikvakfi.org, erişim: 29.08.2026.
136 Belediyelere ve İl Özel İdarelerine Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun (Kanun No. 5779), Resmî Gazete, S. 26942, 15.7.2008.
137 TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), "Nüfus, Yıllık Nüfus Artış Hızı, İl, İlçe, Belde Belediyesi, Köy Sayısı ve Nüfus Yoğunluğu", Ankara, 2026, https://data.tuik.gov.tr, erişim: 04.10.2026.
138 TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), "Nüfus, Yıllık Nüfus Artış Hızı, İl, İlçe, Belde Belediyesi, Köy Sayısı ve Nüfus Yoğunluğu".
139 Saha Data, "Türkiye Belediyelerinin İklim Krizi ve Eylem Planı Duyarlılık ve Hazırlık Düzeylerine İlişkin Keşifsel Veri Analizi ve Haritalama Projesi", yayınlanmamış çalışma notları, Heinrich Böll Stiftung Derneği, İstanbul, 2026.
140 Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, "Town Twinning Action Between Türkiye and the EU-II: Twinning For a Green Future Grant Scheme", 2021, https://www.ab.gov.tr/52834_en.html, erişim: 29.10.2026.
141 Marmara Belediyeler Birliği, 2022 Yılı Faaliyet Raporu, İstanbul, 2023, https://www.marmara.gov.tr/uploads/2022-yili-faaliyet-raporu-3.pdf, erişim: 29.10.2026.
142 Marmara Belediyeler Birliği, "Climate-Neutral Cities Network (İNŞA)", https://www.marmara.gov.tr/en/climate-neutral-cities-network-insa, erişim: 29.10.2026.
143 Ufuk Avrupa, "İkinci İkiz Şehirler Öğrenme Programı Çağrısı Bilgilendirme Webinarı", 2024, https://ufukavrupa.org.tr/tr/haberler/ikinci-ikiz-sehirler-ogrenme-programi-cagrisi-bilgilendirme-webinari, erişim: 29.10.2026.
144 WRI Türkiye Sürdürülebilir Şehirler, "WRI Türkiye ve Marmara Belediyeler Birliği Ortaklığında Yerel Yönetimler ve STK'lara İklim Kriziyle Mücadelede Destek", 2024, https://wrisehirler.org/icerik/wri-turkiye-ve-marmara-belediyeler-birligi-ortakliginda-yerel-yonetimler-ve-stklara-iklim-0, erişim: 29.10.2026.
145 Ozcan-Buckley, "Energy Justice", s. 5.
146 Peker ve Ataöv, "Planlamadan Uygulamaya", s. 30; Orhan, "Local Meets Global", s. 212.
147 Uyanık, S., "The Role of Local Governments in Accounting Climate Change and Carbon Management: Recent Developments in Turkey", der. T. Aksoy ve U. Hacıoğlu, Auditing Ecosystem and Strategic Accounting in the Digital Era: Global Approaches and New Opportunities, Springer, Cham, 2021, s. 51.
148 Peker ve Ataöv, "Planlamadan Uygulamaya", s. 30.
149 Peker ve Ataöv, "Planlamadan Uygulamaya", s. 33.
150 Ozcan-Buckley, "Energy Justice", s. 9.
151 Altan, "Critical Evaluation of Climate Action Plans", s. 90.
152 Aslan, Ö. ve Sünbüloğlu, N. Y., "Yerel İklim Eylem Planlarında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği", Heinrich Böll Stiftung Derneği, İstanbul, 2026.
153 Yıldırım, K., "Assessing Capacity of Urban Climate Governance: A Case from Turkish Metropolitan Municipalities", Akademik İncelemeler Dergisi, C. 14, S. 2, 2019, s. 328.
154 Ozcan-Buckley, "Energy Justice", s. 5; Peker ve Ataöv, "Planlamadan Uygulamaya", s. 26-27.
155 İklim Değişikliği Başkanlığı, Türkiye Cumhuriyeti İkinci Ulusal Katkı Beyanı (NDC 3.0), Ankara, 2025, https://iklim.gov.tr, erişim: 04.10.2026.
156 TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), Sera Gazı Emisyon İstatistikleri, 1990-2024, Ankara, 2026, https://data.tuik.gov.tr, erişim: 04.10.2026.
157 İklim Ağı, "Türkiye, Emisyonlarını Net Sıfır Hedefi ile Uyumlu Şekilde Azaltmalı", EkoIQ, 2026, https://www.ekoiq.com/iklim-agi-turkiye-emisyonlarini-net-sifir-hedefi-ile-uyumlu-sekilde-azaltmali/, erişim: 04.10.2026.
158 Yazar vd., "Diffusion of Global Climate Policy", s. 6-7; Altan, "Critical Evaluation of Climate Action Plans", s. v; Peker ve Ataöv, "Planlamadan Uygulamaya", s. 26.
159 Yazar vd., "Diffusion of Global Climate Policy", s. 7-9.
160 Peker ve Ataöv, "Planlamadan Uygulamaya", s. 26.
161 Peker ve Ataöv, "Planlamadan Uygulamaya", s. 26.
162 Ozcan-Buckley, "Energy Justice", s. 5, 11; Altan, "Critical Evaluation of Climate Action Plans", s. v.
163 Ozcan-Buckley, "Energy Justice", s. 9.

164 Aslan ve Sünbüloğlu, “Yerel İklim Eylem Planlarında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği”.
165 Aslan ve Sünbüloğlu, “Yerel İklim Eylem Planlarında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği”.
166 Peker ve Ataöv, “Planlamadan Uygulamaya”, s. 31-32.
167 Altan, “Critical Evaluation of Climate Action Plans”.
168 Peker ve Ataöv, “Planlamadan Uygulamaya”, s. 27.
169 Peker ve Ataöv, “Planlamadan Uygulamaya”, s. 27.
170 Gedikli, B. ve Balaban, O., “An Evaluation of Local Policies and Actions That Address Climate Change in Turkish Metropolitan Cities”, European Planning Studies, 2017, s. 15.
171 Peker ve Ataöv, “Planlamadan Uygulamaya”, s. 33.
172 Yazar, M. ve York, A., “Urban Climate Governance under the National Government Shadow: Evidence from Istanbul”, Journal of Urban Affairs, 2021, s. 7-8.
173 Tuğaç, “Kentsel Sürdürülebilirlik”, s. 52; Timeturk, “Fransa’dan Gaziantep’e Yatırım Projesi”, 5.4.2012, https://www.timeturk.com/tr/2012/04/05/fransa-dan-gaziantep-e-yatirim-projesi.html, erişim: 01.09.2026; Turhan, E. vd., “Beyond Special Circumstances: Climate Change Policy in Turkey 1992-2015”, WIREs Climate Change, C. 7, S. 3, 2016, s. 450.
174 MLGP4Climate, “Gaziantep Büyükşehir Belediyesi”, Türkiye İklim Eylemleri için Çok Düzeyli Yönetişim Platformu, https://mlgp4climate.com/tr/mlgp-uyeleri/gaziantep-buyuksehir-belediyesi, erişim: 05.10.2026; Uyanık, “The Role of Local Governments”, s. 45-46.
175 Orhan, “Local Meets Global”, s. 212; Tuğaç, “Kentsel Sürdürülebilirlik”, s. 54-55.
176 İstanbul Büyükşehir Belediyesi, “2050’de Karbon Nötr ve Dirençli Bir İstanbul İçin Yol Haritamız Hazır”, https://cevre.ibb.istanbul/iklim-degisikligi-sube-mudurlugu/2050de-karbon-notr-ve-direncli-bir-istanbul-icin-yol-haritamiz-hazir/, erişim: 16.10.2026; Bianet, “İmamoğlu, İstanbul İklim Değişikliği Eylem Planı’nı Açıkladı”, 5.11.2021, https://bianet.org/haber/imamoglu-istanbul-iklim-degisikligi-eylem-planini-acikladi-252927, erişim: 01.09.2026.
177 Medyascope, “Ekrem İmamoğlu’ndan İklim Kriziyle Mücadele Çağrısı: Hedef, İstanbul’u ‘Karbon Nötr Kent’ Haline Getirmek”, 27.11.2023, https://medyascope.tv/2023/11/27/ekrem-imamoglundan-iklim-kriziyle-mucadele-cagrisi-hedef-istanbulu-karbon-notr-kent-haline-getirmek/, erişim: 01.09.2026.
178 Peker ve Ataöv, “Planlamadan Uygulamaya”, s. 34.
179 Ufuk Avrupa, “Şehirler Misyonu Niyet Beyanı Çağrısı Sonuçları Açıklandı”, 29.4.2022, https://ufukavrupa.org.tr/tr/haberler/sehirler-misyonu-niyet-beyani-cagrisi-sonuclari-aciklandi, erişim: 24.10.2026; Avrupa Çevre Ajansı, “Istanbul Metropolitan Municipality”, Climate-ADAPT, https://climate-adapt.eea.europa.eu/en/eu-policy/eu-adaptation-policy/eu-mission-on-adaptation/signatory-reporting/31163, erişim: 24.10.2026.
180 CDP Türkiye, “CDP 2023 Şehirler Programı ile İlgili Yeni Veriler Yayınlandı”, https://cdpturkey.sabanciuniv.edu/tr/content/cdp-2023-sehirler-programi-ile-ilgili-yeni-veriler-yayinlandi, erişim: 24.10.2026; CDP, “CDP Scores and A Lists 2024”, https://www.cdp.net/en/data/scores-2024, erişim: 24.10.2026; CDP, “Scores and A Lists”, https://www.cdp.net/en/data/scores, erişim: 24.10.2026.
181 CDP, “Scores and A Lists”.
182 Gedikli ve Balaban, “An Evaluation of Local Policies”, s. 12-13; Orhan, “Local Meets Global”, s. 212; Uyanık, “The Role of Local Governments”, s. 51.
183 Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, “Enerji, İklim Eylem Planı (SECAP)”, https://diyarbakir.bel.tr/kurumsal/plan-ve-raporlar/enerji-iklim-eylem-plani-secap, erişim: 31.10.2026.
184 Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, “UCLG-MEWA Toplantısına Katılan Konuklar, On Gözlü Köprü ve Zerzevan Kalesi’ni Gezdi”, 25.10.2024, https://diyarbakir.bel.tr/haberler/uclg-mewa-4, erişim: 31.10.2026.
185 Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, “‘Diyarbakır İklim Uyumu Çalıştayı’ Düzenlendi”, 20.11.2025, https://diyarbakir.bel.tr/haberler/calistay-14, erişim: 31.10.2026.
186 Peker ve Ataöv, “Planlamadan Uygulamaya”, s. 29; Yazar vd., “Diffusion of Global Climate Policy”, s. 8; Tuğaç, “Kentsel Sürdürülebilirlik”, s. 55.
187 Gedikli ve Balaban, “An Evaluation of Local Policies”, s. 12; Orhan, “Local Meets Global”, s. 212; Tuğaç, “Kentsel Sürdürülebilirlik”, s. 54-55.
188 Gedikli ve Balaban, “An Evaluation of Local Policies”, s. 11.
189 Muğla Büyükşehir Belediyesi, “Yerel Taraflar Konferansı (Town Hall COP)”, https://iklim.mugla.bel.tr/yerel_taraflar_konferansi, erişim: 04.10.2026.
190 Avrupa Komisyonu, “Signatories”, EU Covenant of Mayors, https://eu-mayors.ec.europa.eu/en/signatories, erişim: 24.10.2026; Uyanık, “The Role of Local Governments”, s. 45.
191 CDP Türkiye, “CDP 2023 Şehirler Programı ile İlgili Yeni Veriler Yayınlandı”.
192 Tuğaç, “Kentsel Sürdürülebilirlik”, s. 55; Altan, “Critical Evaluation of Climate Action Plans”, s. 90, 170.
193 Bornova Belediyesi, “Climate Adaptation Town Twinning Between BORNova and HeidelBERG (BORNBERG Project)”, sunum, 5.12.2023, https://bornberg.bornova.bel.tr/wp-content/uploads/2025/03/4.pdf, erişim: 31.10.2026; Karar, “Bornova’da Gençler İçin Sürdürülebilir Gelecek Eğitimi”, 21.2.2025, https://www.karar.com/sehir-haberleri/bornovada-gencler-icin-surdurulebilir-gelecek-egitimi-1935530, erişim: 01.11.2026.
194 Bornova Belediyesi, “BORNBERG Project”; Karar, “Bornova Belediyesi’nden İspanya’da Yeşil Geleceğe Güçlü Adım”, 1.3.2025, https://www.karar.com/sehir-haberleri/bornova-belediyesinden-ispanyada-yesil-gelecege-guclu-adim-1937930, erişim: 31.10.2026; ANKA Haber Ajansı, “Bornova’dan Lizbon’a Uzanan İklim Direnci Köprüsü”, 10.6.2025, https://ankahaber.net/haber/detay/bornovadan_lizbona_uzanan_iklim_direnci_koprusu_243371, erişim: 31.10.2026; Bornova Belediyesi, “İklim Değişikliğine Karşı STORMLOG”, 4.3.2025, https://bornova.bel.tr/iklim-degisikligine-karsi-stormlog, erişim: 31.10.2026.
195 Yaşar Üniversitesi, “Yerel Yönetim Hizmetlerinde Sürdürülebilir Ulaşım ve Su Yönetimi (STORMLOG)”, AVESİS proje kaydı, https://avesis.yasar.edu.tr/proje/68a79b87-fd5d-49f4-ab47-ec72dac2aaa5/yerel-yonetim-hizmetlerinde-surdurulebilir-ulasim-ve-su-yonetimi-stormlog, erişim: 01.11.2026; Karar,

"Bornova Belediyesi'nden İspanya'da Yeşil Geleceğe Güçlü Adım"; Bornova Belediyesi, "İklim Değişikliğine Karşı STORMLOG".

196 Bornova Belediyesi, "İklim Değişikliğine Karşı STORMLOG".

197 Merzifon Belediyesi, "Başkanımız Alp Kargı, Karbon Ayak İzi Ölçümü Projesinin Sunum Raporunu İnceledi", 24.11.2022, https://merzifon.bel.tr/baskanimiz-alp-kargi-karbon-ayak-izi-olcumu-projesinin-sunum-raporunu-inceledi, erişim: 30.09.2026.

198 Gürbüz, Ö., "Seragazı Salımı Her Yıl %4 Azaltacak", BirGün, 24.11.2024, https://www.birgun.net/makale/seragazi-salimi-her-yil-4-azaltacak-578480, erişim: 30.09.2026.

199 Öğüt Erbil, "Exploring Climate Leadership Features", s. 9-12.

200 Yazar ve York, "Urban Climate Governance", s. 11.

201 Aslan ve Sünbüloğlu, "Yerel İklim Eylem Planlarında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği".

202 Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, Resmî Gazete, S. 32569, 7.6.2024.

203 İklim Değişikliği Başkanlığı, "E-YİDEP Sistemi", https://iklimportal.gov.tr/Eyidep, erişim: 04.10.2026.

204 UNDP Türkiye, "UNDP, Türkiye için dönüm noktası niteliğindeki İklim Projeksiyonlarını açıkladı", 24.5.2024, https://www.undp.org/tr/node/465181, erişim: 24.10.2026.

205 Aslan ve Sünbüloğlu, "Yerel İklim Eylem Planlarında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği".

206 LGMA, LGMA COP31 Position, s. 1-2.

207 Wang, J.-A. ve Thissen, R., Just Transition Finance and Its Role in the Belém-Antalya Just Transition Mechanism, tartışma belgesi, Just Transition Finance Lab, London School of Economics and Political Science, Londra, 7.10.2026, https://justtransitionfinance.org/publication/just-transition-finance-and-its-role-in-the-belem-antalya-just-transition-mechanism/, erişim: 10.10.2026.

208 İklim Değişikliği Başkanlığı, Türkiye Cumhuriyeti İkinci Ulusal Katkı Beyanı (NDC 3.0), s. 3, 10.

209 IPCC, "IPCC Approves Outlines of the First Two Reports in the Seventh Assessment Cycle", basın bülteni, 2.8.2024, https://www.ipcc.ch/2024/08/02/ipcc-approves-outlines-of-the-first-two-reports-in-the-seventh-assessment-cycle, erişim: 21.10.2026; Paris Anlaşması, md. 14.

210 İçişleri Bakanlığı, Türkiye Mülki İdare Bölümleri Envanteri.

211 TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), "Nüfus, Yıllık Nüfus Artış Hızı, İl, İlçe, Belde Belediyesi, Köy Sayısı ve Nüfus Yoğunluğu".

212 Saha Data, "Türkiye Belediyelerinin İklim Krizi ve Eylem Planı Duyarlılık ve Hazırlık Düzeylerine İlişkin Keşifsel Veri Analizi ve Haritalama Projesi".

213 Runfola, D., Anderson, A., Baier, H. vd., "geoBoundaries: A Global Database of Political Administrative Boundaries", PLoS ONE, C. 15, S. 4, 2020, e0231866, https://doi.org/10.1371/journal.pone.0231866.

214 Aslan ve Sünbüloğlu, "Yerel İklim Eylem Planlarında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği".

215 Çevre ve Orman Bakanlığı, Ulusal İklim Değişikliği Strateji Belgesi (2010-2020), Ankara, 2010; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, İklim Değişikliği Eylem Planı 2011-2023; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Türkiye'nin İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı 2011-2023, Ankara, 2012; İklim Değişikliği Başkanlığı, İklim Değişikliği Azaltım Stratejisi ve Eylem Planı (2024-2030); İklim Değişikliği Başkanlığı, İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2024-2030), Ankara, 2024.

216 Üye veya katılımcı belediye sayıları Türkiye İklim Eylemi Envanteri'nden (2026), ağ, platform ve birliklerin sunduğu başlıca destekler ise ilgili kurumların internet sitelerinden derlendi.

Yazarlar Hakkında

Dr. Miray Özkan, şehir plancısı, araştırmacı ve kolaylaştırıcı olarak 20 yılı aşkın süredir yerel yönetimler, sivil toplum ve uluslararası kuruluşlarla kent politikaları ve planlama alanında çalışmaktadır. 2020-2023 yılları arasında İBB Şehir Planlama Müdürlüğünde Katılım Koordinatörlüğü biriminin kuruluşunda görev almış; Beyoğlu-Senin ve Adalar Strateji Belgesi gibi katılımcı planlama süreçlerini yönetmiştir. 2023'ten beri kurucu ortağı olduğu Mesken bünyesinde çalışmalarını sürdürmektedir. Sürdürülebilir ulaşım, afet odaklı sosyal hizmet politikaları ve stratejik mekansal planlama projelerinde katılım uzmanı ve danışman olarak görevler almıştır. Atölye, diyalog ve öğrenme süreçleri tasarlayıp yürütmekte; planlama, kültür ve iklim politikaları üzerine araştırma ve yayınlar üretmektedir.

Dr. Nuray Çolak Tatlı, mekânsal planlama, gayrimenkul yönetimi ve kentsel politika araştırmaları alanlarında 15 yıllık deneyime sahip şehir plancısıdır. 2010-2023 yılları arasında Millî Emlak Dairesi Başkanlığı bünyesinde şehir plancısı ve şef olarak kamu taşınmazları, imar ve gayrimenkul yönetimi süreçlerinde görev almıştır. Ağustos 2023'ten bu yana kurucu ortağı olduğu Mesken bünyesinde mekânsal planlama, gayrimenkul yönetimi ve kentsel politika araştırmaları alanlarında danışmanlık ve proje çalışmalarına devam etmektedir. Mesleki yaklaşımında kamu yararı, kentsel arazi yönetimi ve çok boyutlu planlama süreçlerini analitik araştırmalarla bir araya getiren çözümlere odaklanmaktadır.

Dr. Seçil Özalp, mekânsal strateji, üst ölçekli planlama ile kentsel ve bölgesel politika araştırmaları alanlarında uzman şehir plancısıdır. 2005 yılından itibaren merkezi ve yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kurumlarla iş birliği içinde yürütülen bölge planlama, mekânsal stratejik planlama, kırsal alan planlaması projeleri ve çeşitli araştırma projelerinde yer almıştır. Koordinatör ve uzman olarak Tarihi Yarımada Alan Yönetimi Planı, Türkiye Mekânsal Strateji Planı, İstanbul Vizyon 2050 Strateji Planı gibi çeşitli ölçek ve kapsamlardaki projelerde görev almıştır. 2023 yılından itibaren kurucu ortağı olduğu Mesken bünyesinde eğitim ve iklim politikaları, afet sonrası kentsel iyileştirme süreçleri, katılımcı ve mekânsal stratejik planlama konularında çalışmalarını sürdürmektedir.

Künye

Yayıncı: Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği
Yayın koordinatörü: Cem Bico
Editör: Defne Orhun
Katkıda bulunanlar: Prof. Dr. Semra Cerit Mazlum, Doç. Dr. Esra Kaya Erdoğan
Sayfa düzeni: Sinan Kılıç, Alef Editoryal Tasarım
Kapak görseli: Emre Aluç

ISBN 978-625-31958-3-0
Yayın yeri ve tarihi: Çevrimiçi, Kasım 2026
https://tr.boell.org/tr

Bütün hakları saklıdır. Görüş ve değerlendirmelerin sorumluluğu yazarlara aittir. Kaynak gösterme ve paylaşım koşulları, belirtilen telif ve lisans hükümlerine tabidir.